

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1497

Β' Χρόνος—'Αριθ. 31

'Αθήνα

Τιμή φύλλου δρχ. 700

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ:

'Η 'Αποστολή Πόρτερ.—'Η 'Επιτροπή 'Ερεύνης ΟΗΕ.—'Η επάνοδος του κ. Ροντιόγωφ	σελ. 257
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Στρατηγού Μακρυγιάννη. 'Απομνημονεύματα	> 259
ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: 'Η μεγάλη απειλή	> 260
Κ. Θ. ΡΕΝΤΗ: 'Η διαφωνία πρὸς τὸ Δα'ι'κό Κόμμα	> 263

I. ΚΑΡΑΒΙΑΔΑ: 'Ενδοχώρα πέρα ἀπὸ τὴ θάλασσα	σελ. 265
I. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: 'Εδρώπη καὶ Σοσιαλισμός	> 269
Φ. Ο. ΒΕΓΛΕΡΗ: 'Εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους	> 275
G. EDEN: 'Η μεταπολεμικὴ τὴν τῆς Γερμανίας	> 279
A.Γ.Τ.: Οἱ ἀποστάτες τοῦ ἐργατικοῦ Κόμματος	> 281
G. FRERE: 'Η Βρετανικὴ πολιτικὴ στὴ Μ. 'Ανατολή	> 286

Τὸ Χρονικὸ

'Η 'Επιτροπὴ 'Ερεύνης τοῦ ΟΗΕ

'Η παρουσία ἐδῶ τόσων ξένων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ὡς μελῶν τῆς 'Επιτροπῆς τοῦ ΟΗΕ, δίνει τόσο μεγάλη σημασία στὴν 'Αποστολὴ των, ἢ ὅποια μᾶς ἀπασχόλησε καὶ σὸ προηγούμενον τεῦχος, ὥστε ἀξίζει νὰ ἐπανεέλθουμε. Ὡς κύριον θέμα νὰ ἐξετασθῆ ἔχει ὀρισθῆ, κατὰ πόσον τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα «διηθοῦν» μέσα ἀπὸ τὰ σύνορά μας μὴ πολὺμορφῃ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐξασθένηση τῆς 'Ελλάδος, μὲ ἀπώτερον σκοπὸ νὰ προετοιμάσουν τὴν ἀπόσπασιν τῶν βορείων μας ἐπαρχιῶν. Τὸ κύριον σημεῖον στὸ θέμα αὐτὸ δὲν βρίσκεται τόσο πολὺ στὴ μομφὴ πού θά ριζῆ ἐνδεχομένως ὁ ΟΗΕ στοὺς γείτονές μας, πολὺ δὲ λιγότερον στὸ ἀνθά ἀποδειχθῆ ἢ ἐνοχὴ των. Ὅλοι γνωρίζουν ἢ εἶναι εὐκόλον νὰ πειθοῦν ὄχι μόνο γιὰ τὶς βλέψεις των στὰ ἐδάφη μας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι τὰ γειτονικά κομμουνιστικὰ καθεστῶτα, ὅπως καὶ τὸ δικὸν μας ΚΚΕ εὐθύνονται γιὰ τέτοια κακουργήματα, ὥστε θὰ κάμουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ παγιοποιήσουν τὴ δύναμή τους, καὶ νὰ μὴ κινδυνεύσουν οἱ ἀρχηγοὶ των ἀπὸ τὴν επικράτησιν τῶν ἀντιπάλων των. Τὸ κύριον

σημεῖον στὸ θέμα αὐτὸ βρίσκεται μάλλον στὰ μόνιμα μέτρα, πού ἤθελαν ληφθῆ, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ κάποια σταθερότης στὰ βόρεια μας σύνορα. Τέτοια ὅμως μέτρα, πού νὰ ἔχουν πιθανότητα ἐφαρμογῆς, δὲν ἔχουμε προτείνει, οὔτε σκεφθῆ.

'Υπάρχει ὡς τόσο μὴ πολὺ εὐρύτερη καὶ σπουδαιότερη γιὰ μᾶς ἄποψη στὸ ζήτημα αὐτὸ, πού δὲν βρίσκεται σὲ πλήρη συμφωνία μὲ τὴν ἐπίσημη θέση πού πήραμε ἀπέναντι τῆς 'Επιτροπῆς. 'Η ἄποψη αὐτὴ εἶναι ὅτι, ἀν ἡ 'Επιτροπὴ γνωμοδοτήσῃ, ὅτι στὴ Μακεδονία καὶ στὴ Δυτικὴ Θράκη δὲν ὑπάρχουν ξένοι ἢ ξενόφωνοι πληθυσμοί, παρὰ μὴ μικρὴ μειονότης στὴ Δυτικὴ μόνον Μακεδονία καὶ ὅτι οὔτε αὐτῆ, οὔτε κανεὶς ἄλλος ὑποστηρίζει αὐτονομιστικὴ κίνησιν παρὰ τὶς δραστήριες προσπάθειες τῶν γειτόνων μας. Ἄν δηλαδὴ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆ βροῦμε τρόπο νὰ διαπιστωθῆ ἢ 'Ελληνικότης τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἢ ὠφέλειά μας θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη, παρὰ ἀν ἀποδειχθῆ, ὅτι ὑπάρχουν αὐτονομιστικὲς συμμορίες στὶς περιοχὰς αὐτὰς. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐρύτατα γνωστὸ στὸ λαὸν μας, ὅτι στὸ ἐξωτερικὸν εἶναι γενικὰ ἄγνωστο ὅτι ἡ 'Ελληνικὴ Μακεδονία καὶ

Δυτική Θράκη κατοικούνται τώρα από άμιγρη σχεδόν Έλληνικό πληθυσμό. "Αν αποδείξουμε, ότι ούτε τώρα, ούτε μέσα στην μεταπολεμική σύγχυση δηλαδή, εφύρσκονται εντεθθεν από τὰ σύνορά μας άνθρωποι επιθυμούντες νά χωρίσουν τήν τύχην των από τήν τύχην τής Ελλάδος, αυτό θά είναι ένα σοβαρό αντιστάθμισμα στην έγκληματική μας έως τώρα αμέλεια νά κάνουμε γνωστή στους ξένους λαούς, τήν άμιγρή Έλληνικότητα των βορείων μας έπαρχιών. Τό έθνικόν συμφέρον απαιτεί νά αποδειχθῆ, ότι υπάρχει ή ξένη ενέργεια αλλά ότι δέν βρίσκει άπήχηση μέσα στα σύνορά μας.

Ίδου μία εύκαιρία στη νέα Κυβέρνηση νά χωρίση τήν πολιτική της από τήν πολιτική της προκατόχου.

Ή επάνοδος του κ. Ροντιόνωφ

Η λήξη τής άδείας του Ρώσου πρεσβευτού έχει βέβαια σχέση με τό συμφέρον τής Ρωσικής πολιτικής στην Ελλάδα και είναι πολύ πιθανόν ότι συνδέεται με τήν άμεσώτερη διεύθυνση του ζητήματος που έρευνά τώρα έδω ή Έπιτροπή του ΟΗΕ. Τό ότι όμως όπωσδήποτε βρίσκεται πάλι μαζί μας και τό ότι προσωπικά ό κ. Ροντιόνωφ μάλλον συμπαθεί τήν Ελλάδα, μας δίνει πάλι τήν εύκαιρία νά πείσουμε τή Ρωσ. Κυβέρνηση, ότι κανείς δέν καλλιεργεί έδω αντιρρωσικά αισθήματα και ότι ή σημερινή κατάσταση είναι άποτέλεσμα των δικών μας άριστερών.

Ό κ. Ροντιόνωφ πρέπει νά πεισθῆ για τρία πράγματα : Πρώτον, ότι ό κομμουνισμός είναι άνεφάρμοστος έδω ένεκα τής φύσεως τής Έλληνικής οικονομίας· ότι θά ήταν πολιτική σαδισμού άπέναντι ένός φίλου και γενναίου λαού, όπως ό Έλληνικός, ή έπιμονή στην πολιτική που χάραξε τό Κ. Κ. Ε. από τήν εποχή τής Κατοχής. Δεύτερον, ότι κάθε άπόπειρα έφαρμογής του κομμουνισμού έδω θά εύρη τόν δγκο του Έλλην. λαού ένωμμένον έναντίον της και πρόθυμον σέ κάθε θυσία για τή διεξαγωγή αυτού του άγώνος. Και τρίτον, ότι οι Έλληνες αισθάνονται βαθύτατα ότι τό πολιτικό και οικονομικό τους συμφέρον επιβάλλει τήν διατήρηση άριστων σχέσεων και πρός τὰ γειτονικά μας κράτη.

"Όχι μόνο τα κυβερνητικά κόμματα, αλλά και ή κοινοβουλευτική αντιπολίτευσις και τὰ έξω από τή Βουλή κόμματα, όσα δέν έχουν έντελώς ύποδουλωθῆ στο Κ. Κ. Ε. μπορούν νά βοηθήσουν στο σχηματισμό αυτής τής γνώμης από τους έδω αντιπροσώπους τής Ρωσίας.

Ή 'Αποστολή Πόρτερ

Τὰ συμπεράσματα τής 'Αποστολής Πόρτερ θά έχουν βασική σημασία για τήν Ελλάδα. "Όχι τόσο για τό αν θά μας δοθῆ δάνειο γιατί αυτό είναι πολιτικό ζήτημα, αλλά για τό ποιά γνώμη θά προταθῆ ως καλύτερη για νά οικοδομηθῆ έδω μία βιώσιμη οικονομία και από πού θά άρχισῆ αυτή ή οικοδόμηση.

Στό ζήτημα αυτό υπάρχουν δυό γνώμες σαφώς διαχωρισμένες. Ή μία, που και τό περιοδικό αυτό ύποστηρίζει, είναι ότι πρέπει νά άρχίσουμε από τὰ θεμέλια μιας νέας οικονομίας : έδαφούδατικά και ύδροηλεκτρικά έργα, συγκοινωνίες, βασικές βιομηχανίες. Ή δεύτερη είναι ή βελτίωση των ύπαρχόντων μέσων παραγωγής: καλύτερες μέθοδοι καλλιέργειας, βιομηχανίες συντηρήσεως τροφών, καλύτερα ζωα, καλύτερη λίπανση... Ή κάθε μία από αυτές τις γνώμες έχει τὰ πλεονεκτήματα και τὰ μειονεκτήματά της. "Αν ύπήρχαν άρκετά χρήματα θά έπρεπε νά χρησιμοποιηθούν και οι δυό. Ή δεύτερη γνώμη είναι ή περισσότερο έλκυστική, γιατί φαίνεται ότι ή έφαρμογή της θά άποδόση γρηγορώτερα, ένω για τήν έφαρμογή τής πρώτης χρειάζεται ακόμη σημαντική μελέτη. Ή χώρα μας έν τούτοις έχει άπόλυτη ανάγκη νά διευρυνθῆ ό οικονομικός της χώρος και αυτό μπορεί νά έπιτευχθῆ μόνο με τήν άποδοχή τής πρώτης γνώμης : άρδευση 5 εκατ. στρεμ. παραγωγή 2 δισεκατ. ωχβ έτησίως ως πρώτο βήμα. Αυτό είναι έργο που μόνο τό Κράτος μπορεί νά τό έπιχειρήσει.

Τό χρηματικό ποσό που θ' απαιτηθῆ δέν μπορεί βέβαια νά καθορισθῆ έπακριβώς, πριν γίνουν όλες οι μελέτες, βρισκόμαστε όμως γύρω στην αλήθεια, αν ως πρώτη προσέγγιση παραδεχθούμε τή δαπάνη 300 περίπου εκατομ. δολλ. για μηχανήματα, που θά αγοράσουμε στο έξωτερικό και άλλη τόση δαπάνη για τήν έχώρια έργασία στα έργα άρδεύσεως, παραγωγής ένεργείας και στις βασικές βιομηχανίες.

Βιβλιοκρισία

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ. "Απομνημονεύματα, κείμενο, εισαγωγή, σημειώσεις, ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟ-ΓΙΑΝΝΗ—ΕΚΔΟΣΙΣ Β'. Τόμος πρώτος. "Εκδοσις Βιβλιοπωλείου Ε. Γ. Βαγιονάκη.

Ή 'Αρχαία Ελλάδα, ή χριστιανική Ελλάδα, ή μεγάλη συνείδηση του Γένους, όπως άναπτύχθηκε και άνδρώθηκε κατά τήν τουρκοκρατία, τέλος ή αγωνιστική Ελλάδα του 1821, αυτά είναι τὰ άγράμματα μεγάλα βιώματα, αυτή ή άγράμματη καταβολή τής ψυχής και του έργου του Μακρυγιάννη. Ό στρατηγός Μακρυγιάννης είναι ό μεγάλος άγράμματος του Γένους που μωραίνει όλους τους γραμματισμένους και τούς γραφιάδες.

Μέσα στέν πολύ του έντύπου χάρτου, βιβλίων, φυλλαδίων και περιοδικών, που άπειλούν νά ποτοποιήσουν άκόμα και τόν πάρα πολύ άνθηκτικό άναγνώστη, ό πεντακάθαρος λόγος του Μακρυγιάννη σκορπίζει άρωμα όλοκάθαρα ελληνικό, όλος θυμάρι, σκόινο, πεδκο και δρυ. Ό Μακρυγιάννης άνήκει στο έθνος, δέν παίρνει τό μέρος κανενός. Με τή λιτότητα που έχει ό λόγος του είναι, ότι είναι και ό στρατηγός Ξενοφών για τὰ πολιτικά και πολεμικά πράγματα τής αρχαιότητας.

Μερικοί θέλουν νά τόν οικειοποιηθούν και νά τόν κάνουν άποκλειστικά δικό τους. Τους εύχόμαστε νά διδαχθούν από τόν Μακρυγιάννη και νά μη ζητήσουν νά τόν μεταιδάξουν κι αυτόν. Πρό παντός νά καταλάβουν τήν όλοκάθαρη ψυχή του, άμόλυπτη από κάθε ξενισμό, έγγλέζικο, φραντζέζικο ή ρούσικο. Ό Μακρυγιάννης γράφει έπίσης τήν άτόφια ελληνική γλώσσα, τή μία και αιώνια γλώσσα των Έλλήνων, όπως αυτή άρχισε από τόν Όμηρο, πέρασε από τὰ ιερά βιβλία τής Καινης Διαθήκης, έγραψε τὰ δημοτικά τραγούδια του έθνους και καταστάλαξε ως τό στόμα των σημερινών Έλλήνων. Κι άπ' αυτή τή γλώσσα εύχόμαστε νά διδαχθόνε κάτι εκείνοι που θέλουν νά τόν φατριάσουν τόν ένδοξο στρατηγό τής έλευθερίας. Πρό παντός όμως νά προσέξουν ότι ό στρατηγός τής έλευθερίας έχει τὰ χέρια του όλοκάθαρα από κάθε σταγόνα ελληνικού αίματος. "Αν σ' αυτό τό ζήτημα μεταιδάχθουν από τόν Μακρυγιάννη, τότε ως γίνη δικός τους, γιατί έτσι θά μείνη ό,τι είναι, δηλαδή μεγάλος Έλληνας.

Άκόμα όμως υπάρχουν οι άλλοι, οι παλαιολόγοι, χωμένοι μέσα στα σκονισμένα χαρτιά τους. Κι αυτοί, αν έχουν ασθήση για καθαρωσύνη και για άρωμα ζωής, που σκορπίζει τό θυμάρι, τό σκόινο,

τό πεδκο και ή δρυς, που λέγεται Έλλάδα, αν δέν άμβλύθηκαν κι αυτοί άλλοτελα τὰ αισθητήρια, θά μάθουν πολλά από τόν Μακρυγιάννη. Πρό παντός θά μάθουν, ότι αυτός κρατάει τόν αιώσιο λόγο, τήν αιώσια πράξη και τόν αιώσιο μύθο των Έλλήνων, όπως αυτά έρχονται από τις παλιές φλέβες και χύνονται μέσα στις νέες φλέβες του έθνους.

Και οι άκατάδεχτοι δεξιοί, που δέ διαβάζουνε τίποτε παρά μονάχα για νά σκορπίσουνε τήν άνία τους, κι αυτοί, αν έχουν αίσθημα, έστω και λίγο, ως διαβάσουν Μακρυγιάννη, για νά ιδούμε πως θά έπρεπε νά είναι οι Ίδιοι, πως θά έπρεπε νά είναι μέσα τους και ν' άφήσουν τόν ύπνο τους και τὰ φωνητά. Νά ιδούν τι είναι Ελλάδα και νά προσκυνήσουν και νά ματώση ή ψυχή τους από τὰ έγκατά της και νά σιωπήσουν για μία στιγμή—δχι όμως νά κοιμούνται. Και νά δράσουν, δχι όμως με φωνητά ούτε με αίματα.

Πόση τιμή αξίζει στον έκδότη είναι περιττό νά τονισθῆ. Πόσο έθνικό και παιδαγωγικό είναι τό έργο που έπραξε με τήν έκδοση του Μακρυγιάννη—θά τό καταλάβουν καλύτερα απ' όλους οι νέοι μας—που τόσο διψούν για άληθινή Ελλάδα. Μόνον τό κράτος μας άκόμα δέν κατάλαβε τι θησαυρό έχει για τὰ σχολεία του και τόν κρατάει άκόμα έξω από τό ελληνικό Γυμνάσιο και τάλλα μέσα σχολεία, όπου όμως έχει καθιερώσει λογής—λογής λογοτέχνες και λογοκόπους, είναι σαράντα χρόνια που ό Βλαχογιάννης έφερε τόν Μακρυγιάννη μέσα στη ζωή των Έλλήνων και άκόμα τό κράτος τόν κρατάει έξω από τήν ψυχή των Έλληνοπαίδων.

Καμιά ιστορία τής έλευθερίας του 1821 δέν είναι, ούτε μπορεί νά είναι, ότι είναι ό Μακρυγιάννης. Όλα μαζί είναι μέσα σ' αυτόν. Λόγος και πράξη, υγεία ψυχής και έλευθερία, καρπός τής αιώνοβιας δρυός, τής Ελλάδας, και γόνιμος σπόρος του μέλλοντος. Κανένα βιβλίο δέν έχει τόση ζωή και τόσο ήθος, τόσο πόνο και τόσο άγώνα για τήν Ελλάδα. Τό κείμενο αυτό έχει όλη τήν Ελλάδα μέσα του, όπου χορταίνουν και εύφραίνονται δεξιοί, άριστεροί και μέσοι. "Ας εύρηθουμε αυτό τουλάχιστον τό κείμενο νά βοηθήση όλους νά καταλάβουμε ό ένας τόν άλλον, νά καταλάβουμε τήν αδελφότητά μας. "Ας μας διδάξη ό Μακρυγιάννης νά μη φατριάζουμε τή μια κι' άδιαίρετη Ελλάδα, και νά ζήσουμε όλοι αδελφωμένοι μέσα στους κόλπους της.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΕΙΛΗ

Έδω και πολύν καιρό ή Έλλάς χάνει διαρκώς από τὸ γόητρό της. Ἡ ἑσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, πολιτικὴ ἐκδικήσεως, μᾶς ἔρριξε σ' ἓνα τέλμα χωρὶς διέξοδο, τέλμα διαρκῶς τροφοδοτούμενο μὲ νέο αἷμα. Μὲ τὴν ἀναπότρεπτη πτώση τῆς Κυβερνήσεως τῶν Λαϊκῶν καὶ τὴν οὐσιαστικὴ ἐπαναφορά τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τῆς, πού δεχθῆκαν νὰ συνεργασθοῦν μαζί τῆς, χάθηκε μιὰ εὐκαιρία νὰ γίνῃ ἡ κάθαρση τοῦ ἔθνικοῦ δράματος: νὰ κλείσῃ ὁ λογαριασμὸς πού ἐξαντλεῖ τὸ ἔθνος καὶ νὰ τεθῇ τέρμα στὸ στάδιο τῶν κακοποιῶν τῶν δύο ἄκρων.

Χάθηκε εἰδικώτερα μιὰ εὐκαιρία νὰ ξανασυντεθῇ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων σὲ μιὰ δύναμη ἱκανὴ νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἀνοδὸ τοῦ στῆν ἀρχῆς, στηριζόμενο σὲ ἰσχυρὴ πλειοψηφία νέων ἐκλογῶν. Καὶ γνωρίζουν καλὰ ὅσοι παρακολουθοῦν τὴν προσπάθειά μας ἐὰν στὴ σκέψη αὐτὴ ὑπάρχει ἴχνος μικροψυχου κομματικοῦ ὑπολογισμοῦ. Στὸ δημοκρατικὸ ὅμως πολιτεῦμα ὁ πολιτικὸς μηχανισμὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ κόμμα ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχῃ ἀντιπολίτευση. Ἀντιπολίτευση ὄχι μόνο ἰσχυρὴ, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐποπτεία καὶ τὸν ἔλεγχο, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴ καὶ ἐντιμῆ, ὥστε ὁ λαὸς νὰ εἶναι ἡσυχος σὲ κάθε στιγμῆ, ὅτι ὁ μηχανισμὸς τοῦ πολιτεύματος λειτουργεῖ ἱκανοποιητικὰ, ὅτι δηλαδὴ ἡ διαδοχὴ στῆν ἀρχῆς εἶναι ἐξασφαλισμένη, χωρὶς νὰ κινδυνεύουν οὔτε τὰ σύνορα, οὔτε οἱ πολιτικὲς ἐλευθερίες.

Χάθηκε μιὰ εὐκαιρία, μὲ τὴν ὁποῖαν ἡ ἀνασύνδεση τῶν πραγματικῶν δημοκρατικῶν κομμάτων θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ μὲ μιὰ πολιτικὴ πράξη μὲ τὴν μὴ συμμετοχῆ των στῆν ἀναστήλωση τῆς ἀμαρτωλῆς ἑξέως. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ πράξη θὰ εἶχε μεγαλύτερη βαρύτητα καὶ δύναμη ἀνασυνδετικὴ ἀπὸ ὁποιαδήποτε προσωπικὴ συνεννόηση. Τώρα ἔγινε τὸ ἀντίθετο. Καὶ αὐτὸ θὰ ὀδηγήσῃ στὴ διεύρυνση τοῦ χάσματος, γιατί ἓνα μέρος τῶν φιλελευθέρων, πού ἐπρόκειτο νὰ συνενωθοῦν, θὰ αἴσῃ τώρα τὶς ἀμαρτίες τῆς ἐπτακέφαλης Ὑδρας, τὴν ὁποῖαν βέβαια δὲν θὰ ἀφίση ἀστιγμάτιστη ἢ ἀντιπολίτευση. Οὐδὲ χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς μάντις γιὰ νὰ προβλέψῃ αὐτὲς τὶς ἀμαρτίες, γιατί ἤδη ἔχουμε τὰ πρῶτα τῶν δείγματα: εἶναι ὄχι μόνο οἱ προγραμματικὲς τῆς καθημερινῶν συγκρούσεων καὶ οἱ διάφοροι συμβιβασμοὶ δὲν μπορεῖ νὰ φθάσουν ἕως τὸ πολὺ κοινόν, ἢ καθυστέρηση ὅμως στὴ συμπλήρωση τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως, ἢ αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ὑπουργείων καὶ ἡ ἔλλειψη εὐθυξίας εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ δώσουν μιὰ ἰδέα τοῦ ὅτι μιὰ πολυκέφαλη Κυβέρνηση εἶναι ἀναγκασμένη νὰ ἀφιερῶνῃ περισσότερο χρόνο στὰ δικά τῆς ζητήματα παρὰ στὰ καθήκοντά τῆς ἀπέναντι τοῦ Κράτους.

* *

Θὰ ἦταν ὅμως καθαρὰ μυωπία, ἂν ἠθέλαμε περιορίσει ἐδῶ τὴν κριτικὴ μας: ἂν ἠθέλαμε ἀκόμα κρίνει τὴν ἐπιτυχία τῆς νέας Κυβερνήσεως ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, πού θὰ ἔχῃ στῆν καταστολὴ τῆς στάσεως. Φαίνεται μᾶλλον λογικὸ νὰ παραδεχθοῦμε, ὅτι καὶ ἡ παλαιὰ Κυβέρνηση ἂν παρέμενε, ἢ στάση κάποτε ἠθελε κατασταλῆ, γιατί ἡ δύναμη τοῦ Κράτους δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ

παραβληθῆ μὲ τὴ δύναμη τῶν στασιαστῶν. Ὅμως, λύεται ἄραγε τὸ ζήτημα μὲ τὴν καταστολὴ τῆς στάσεως;

Ἐκεῖνο πού χρειάζεται στὸ ἔθνος μᾶς εἶναι νὰ ξαναγυρίσουμε ἀπὸ τὴν πολιτικὴ μὲν ἄποψη στὴν ἐνότητα, ἀπὸ τὴ γενικώτερη δὲ ἄποψη στὴν ἡρεμία τῶν συνειδήσεων. Πρέπει νὰ ξαναγίνουμε ἕνα ἑσῶς λαός. Εἴμαστε πολὺ λίγοι, ὅταν εἴμαστε ἐνωμένοι: δὲν εἴμαστε τίποτε σχεδὸν ὅταν εἴμαστε διχασμένοι. Ἀπὸ τὴ στιγμῆ πού ἔγινε ἀντιληπτὸ, ὅτι ξένοι ἐνεργοποιοῦν τὴν ἑσωτερικὴ μας σύγκρουση καὶ ἐπωφελοῦνται ἀπὸ αὐτὴν, ὁ κίνδυνος ἔπρεπε νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ σὲ κάθε ἀμοιβαία ὑποχώρηση, ὥστε κάθε κίνητρο πρὸς τὴν ἀνταρσία νὰ ἐκλείψῃ. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδύνατο ὅμως χωρὶς θυσίες. Γενικὴ εἰρήνευση σημαίνει λήθη τοῦ παρελθόντος. Καὶ θὰ ἀποτελοῦσε βέβαια ἓνα συμβιβασμὸ τῆς λογικῆς μὲ τὴ συνειδήσή μας, ἀλλὰ μήπως τώρα δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὰ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως; Ὅσοι βρίσκονται τώρα ἐνοπλοὶ στὰ βουνὰ καὶ παραδοθοῦν, ἀπαλλάσσονται: καὶ ὅσοι διώκονται, ἀλλὰ δὲν ἔχουν πᾶει ἀκόμα στὰ βουνὰ, ἀρκεῖ νὰ πάρουν ὄπλα καὶ νὰ παρουσιασθοῦν ἐνοπλοὶ, καὶ τότε ἀπαλλάσσονται. Καὶ ἂν κανεὶς διαφύγῃ ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ πάρῃ πάλι τὰ ὄπλα καὶ παρουσιασθῇ, καὶ αὐτὸς ἀμνηστεύεται. Δὲν εἶναι αὐτὸ συμβιβασμὸς; Καὶ ἀφοῦ ἡ πολιτεία χαρίζεται σὲ τόσες χιλιάδες ἀνταρτῶν, χωρὶς καὶ νὰ ἐλπίζῃ σὲ ἀποφασιστικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ νὰ μὴ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ γενικεύσῃ τὰ μέτρα τῆς καὶ νὰ κλείσῃ ὀριστικὰ τὸ παρελθόν;

Ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνο ἔλλειψη γενναιοφροσύνης ἐκ μέρους τῆς. Εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο. Εἶναι ὅτι κανεὶς δὲν θὰ βρεθῆ πρόθυμος νὰ τὴν πιστεύσῃ, γιατί καὶ ἡ σημερινὴ Κυβέρνηση, Κυβέρνηση τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος στὴν πλειοψηφία τῆς, δὲν ἔχει οὔτε τὴ θέληση, οὔτε ὅμως καὶ τὴ δύναμη νὰ φανῆ συνεπής. Τὸ Λαϊκὸ κόμμα δὲν κυβερνᾷ τὸ λαό, κυβερνᾶται ἀπὸ αὐτόν, ἢ, ἀκριβέστερα, ἄγεται καὶ φέρεται ἀπὸ τὰ πάθη τῶν περισσότερο θορυβοποιῶν ψηφοφόρων του.

Τὸ πρόβλημά μας εἶναι σαφές. Μέσα στὸν πόλεμο τὸ Κ. Κ. Ε. βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ φέρῃ τὴ σύγχυση καὶ νὰ συνδέσῃ στὴ συνείδηση σημαντικοῦ μέρους τοῦ λαοῦ τὶς δικές του ἀρχές μὲ τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας. Τὸ ὅτι δεκάδες χιλιάδες νέοι γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι δεχθῆκαν νὰ κινδυνεύσουν, συνεργαζόμενοι μαζί του γιατί νόμιζαν ὅτι προσφέρουν κάποια ὑπηρεσία στὴν πατρίδα τους, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ πρόθεσή των ἦταν, πολλὰς φορές, ἀγαθὴ καὶ ὅτι ἐπομένως τὸ Κράτος θὰ τοὺς ἔπαιρνε μαζί του, ἂν κατῶρθωνε νὰ τοὺς ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ Κυβέρνησή του σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ πατριωτικώτερα ἀπὸ τοὺς ἀριστεροὺς ὀδηγούς των. Ἡ Κυβέρνηση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἔκαμε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Χτυπώντας ὅλους αὐτοὺς μαζί, τοὺς ἔνωσε ξανά σ' ἓναν κοινὸν ἀντικρατικὸν ἀγῶνα. Ἡ νέα Κυβέρνηση συνεχίζει στὴν οὐσία τὴν ἴδια τακτικὴ, γιατί ἐφόσον τὸ Λαϊκὸ κόμμα μένει «ὁ πυρὴν καὶ τὸ περίβλημα» αὐτῆς, ὁ φόβος θὰ συνέχῃ σὲ κοινὴ παράταξη ὅλους, ὅσοι ἀνήκαν παλαιότερα στὸ ΕΑΜ. Τίποτε δὲν ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τοὺς σκοποὺς τοῦ Κ. Κ. Ε.

Λίγοι εἶναι οἱ κομμουνισταὶ καὶ ἀκόμη ὀλιγώτεροι οἱ συνειδητοὶ κομμουνισταὶ. Ἐκεῖνοι ὅμως πού εἶχαν καταταχθεῖ στὸν ΕΛΑΣ καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους τώρα καὶ ἡ νέα Κυβέρνηση, διατηρώντας ἀναγκαστικὰ τὸ Κράτος τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ φέρεται, εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὄχι, ὡς πρὸς ἔχθρους, οἱ ὅπαδοι αὐτοὶ τοῦ ΕΑΜ καὶ στρατιῶτες τοῦ ΕΛΑΣ εἶναι πολλοί. Ἡ χρησιμοποίησις δυναμικῆς πολιτικῆς ἐναντίον τοῦ Κ. Κ. Ε. ἀποτελεῖ πολιτικὴν ἀνωμαλίαν, ὄχι ὅμως καὶ ἠθικὴν, γιατί τὸ Κ. Κ. Ε. κατηχεῖ

μέ φανατισμό τόν δυναμισμόν. Τό νά ταυτίζεται όμως ή δυναμική πολιτική τοῦ σημερινοῦ Κράτους τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος μέ τήν γενική έννοια τῆς ἐπιβολῆς τῆς τάξεως καί μάλιστα τό νά συσχετίζεται μέ τό Κράτος Δικαίου εἶναι μιὰ μεγαλόστομη μόνο φράση χωρίς κανένα περιεχόμενο. Πράγματι τό Λαϊκό κόμμα, ἐφ' ὅσον παραμένει μέσα στήν Κυβέρνηση, δέν μπορεί νά ἀνεχθῆ νά ληφθοῦν μέτρα ἐναντίον τῶν ὁπαδῶν του, ἀπό τοὺς ὁποίους μάλιστα πολλοί ἔχουν περάσει ἤδη στά Σώματα τῆς Ἀσφαλείας. Οὔτε καί εἶναι δυνατόν νά μεταβάλλουν τακτική τὰ ὄργανα τῆς Διοικήσεως καί τῆς Ἀσφαλείας, ὅταν γνωρίζουν ὅτι κάθε τυχόν ἐνδοκυβερνητική διαφωνία καί ἐνδεχομένη παραίτηση τῶν διαφωνούντων θά ξαναφέρῃ τό Λαϊκό κόμμα μόνο του στήν Κυβέρνηση ;

Ἀπό τήν ένταση τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς πιθανόν νά σημειωθῆ κάποια βελτίωση στό ζήτημα τῆς Δημοσίας Τάξεως καί ἔτσι εἰρηνεὺση λίγο ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου. Καί ἂν ὅμως πραγματοποιηθῆ αὐτή, θά ἀξίζη ἄραγε τῆ μεγάλη βλάβη τῆς διασπάσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως πού θά εἶναι μόνη ; Ἀσφαλῶς ὄχι. Γιατί ἡ μονιμώτερη αὐτή βλάβη θά εἶναι ἡ σταθεροποίηση στό στρατόπεδο τοῦ Κ. Κ. Ἐ. ὅλων τῶν ἀριστερῶν καί ἄλλων πού δέν εἶναι κἄν ἀριστεροί.

Κανείς δέν θά ἀρνηθῆ βέβαια, ὅτι πολλοί ἀπό ἐκείνους, πού φανῆκαν πρόθυμοι νά στηρίξουν τήν ἐκπεσμένη στή λαϊκή συνείδηση Κυβέρνηση τῶν Λαϊκῶν, τό ἔκαναν ἀπό ἀγαθὴ θέληση, μερικοὶ δὲ καί μέ κομματική θυσία. "Ὅχι ὅμως ὅλοι. Ἄν ἡ συνεργασία των ἤθελε συγκεντρωθῆ γύρω ἀπὸ τό ζήτημα τῆς Δημοσίας τάξεως, θά μπορούσαμε νά ἔχουμε κάποια ἐμπιστοσύνη στήν καλή τους πρόθεση. Πῶς ὅμως νά πιστέψῃ κανεὶς ὅτι συμφώνησαν σ' ὅλα τὰ θέματα τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων, καί τὰ ἑπτὰ κόμματα, ἀπὸ τό δημοκρατικό «σοσιαλιστικό» ἕως τό κόμμα «ἀτομικῆς πρωτοβουλίας» τῶν Λαϊκῶν ; Ἡ ἀπόσταση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτά, μόνο μέ σημαντική δόση ἀνειλικρινείας μπορεί νά καλυφθῆ.

Κατηγορεῖται δὲ καί τό Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, γιατί δέν θέλησε καί αὐτό νά λάβῃ μέρος στὸν ἀντικομμουνιστικὸ συνασπισμό. Ποιὰ ὅμως βαθύτερη σημασία θά μπορούσε νά ἔχῃ ὁ συναγεμῶς ὅλων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων ἐναντίον τῶν ἀριστερῶν ; Καί ἕως πότε θά μπορούσε νά διαρκέσῃ αὐτὸς ὁ συναγεμῶς ; Μποροῦμε νά παραδεχθοῦμε ὅτι θά κάμουμε κράτος ἀντικομμουνιστικό ; Ἀλλὰ αὐτὸ θά ἦταν τό ἰδεώδες γιὰ τοὺς κομμουνιστὰς. Λίγους μῆνες πρὶν καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν στὰ 1917 ὁ Λένιν, ἔγραφε ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα προκαταρκτικὰ μέσα τῆς κομμουνιστικῆς στρατηγικῆς εἶναι νά κατορθωθῆ ἡ διαίρεση τῶν κομματικῶν σχηματισμῶν σὲ δυὸ παρατάξεις, τὴ δεξιὰ καί τὴν ἀριστερή. Τότε ἡ φυσικὴ τάση τῶν κοινωνιῶν νά τάσσονται σὲ δυὸ ἰσοδύναμα περίπου μέρη θά ἔφερνε γρήγορα τὴν ἀρχὴν στὰ χέρια τῶν ἀριστερῶν, ὡς περισσότερο δυναμικῶν. Ὁ δυῖσμός αὐτός, πού ἀπλώνεται τώρα στήν Εὐρώπη, τείνει νά κατακτῆσθαι καί ἐμᾶς καί μάλιστα σὲ μορφή πολὺ χειρότερη, γιατί ἐδῶ οἱ δεξιοὶ εἶναι περισσότερο δεξιοὶ καί οἱ ἀριστεροὶ εἶναι περισσότερο ἀριστεροί. Στὸ σημεῖο ἀκριβῶς αὐτό, σὲ ἐνδεχόμενο νά ἐπικρατήσῃ ἡ διαίρεση τῶν κομματικῶν μας σχηματισμῶν σὲ δυὸ παρατάξεις, βρίσκεται ἡ μεγάλη ἀπειλή.

Κ. Θ. ΡΕΝΤΗ

τ. Ὑπουργοῦ—Βουλευτοῦ

Ἡ διαφωνία πρὸς τὸ Λαϊκὸ Κόμμα

Ἡ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1947 ἔρχισε μέ τὸν ἀπολογισμό τοῦ ἔργου τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως ἀπὸ τὸν κ. Τσαλδάρη. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασα συζήτηση μίλησαν οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ καί τελευταῖος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων κ. Θ. Σοφούλης. Εἰς τοὺς λόγους των ὅλοι ἐπέκριναν τὴν πολιτικὴν τῆς καί ἐτόνισαν τίσυνέπειες τῆς ἀποτυχίας τῆς.

Παρακάτω δημοσιεύουμε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν ἀγόρευση τοῦ Βουλευτοῦ κ. Κ. Ρέντη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς διαφωνίας τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμ., διαφωνία ἡ ὁποία καί ἀναγκάζει τὸ Δημοκρατικὸ Κόμμα νά μὴ δεχθῆ τὴ συμμετοχὴ του στὴ σημερινὴ Κυβέρνηση, ἀλλὰ νά παραμείνῃ καί πάλι στήν Ἀντιπολίτευση.

Βεβαίως ἡ Κυβέρνησις προῆλθεν ἐκ τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑλλήν. Λαοῦ. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν νά ἔχωμεν ὑπόψιν, ὅτι παρὰ τὰς προσπάθειάς, τὰς ὁποίας κατεβάλλαμεν τότε ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι διηγηροῦμεν τὰς ἐκλογάς, ὅτι παρὰ τὰς εἰλικρινεῖς προσπάθειάς μας, δέν κατορθώσαμεν νά φέρωμεν καί τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα εἰς τὸ νά μετάσχῃ τῶν ἐκλογῶν. Τοῦτο παρουσιάζει μιάν ἀνωμαλίαν, ἡ ὁποία βεβαίως δέν βαρύνει τὴν Κυβέρνησιν. Ἴσως θά ἐβάρυνε ἡμᾶς ἐάν πράγματι δέν εἴχομεν διεῖν ὄλην μας τὴν προσπάθειαν, ὥστε νά ἐξασφαλίσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν ὅρους, οἱ ὁποῖοι νά ἐπιτρέπουν τὴν συμμετοχὴν καί τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος εἰς τὰς ἐκλογάς. Δικαιούμεθα δὲ ἀπέναντι τῶν Κομμουνιστῶν νά ἐπικαλεσθῶμεν τοῦτο· ὅτι ἐνῶ ἠρνήθησαν νά συμμετάσχουν τῶν ἐκλογῶν τῆς 31ης Μαρτίου, δέν ἠρνήθησαν νά μετάσχουν τοῦ Δημοψηφίσματος, ἐνῶ αἱ μὲν ἐκλογαὶ τῆς 31ης Μαρτίου διεξήγοντο ἀπὸ Κυβέρνησιν μέσῃ, ἐπιδιώκουσαν ἐσωτερικὴν εἰρηνευσιν, τὸ δὲ Δημοψήφισμα διεξήγετο ἀντιθέτως ἀπὸ Κυβέρνησιν τῆς δεξιᾶς μέ τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο εἰς ἄκρην ἀντίθεσιν.

Καί ἡ διάφορος αὐτὴ στάσις τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νά ἐρμηνεύσωμεν, ὅτι δέν κατῆλθον εἰς τὰς ἐκλογάς τῆς 31ης Μαρτίου, διότι μέ τὸ ἀναλογικόν, ἐχωρίζοντο αἱ ψήφοι τῶν Κομμουνιστῶν καί θά ἐφαίνετο καθαρά, ὅτι δέν ἔχουν τὴν δυνάμιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅσην διατείνονται ὅτι ἔχουν.

Οὐδεὶς ποτὲ θά ἠδύνατο νά κατηγορήσῃ τὴν Κυβέρνησιν ἡ ὁποία μεταχειρίζεται τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τῆς χώρας πρὸς ἀντιμετώπισιν μιᾶς ἀνταρσίας, νά τὴν κατηγορήσῃ ἐπὶ φασισμῶ. Τὸ ἀτύχημα εἶναι ὅτι ἐνωρίτερον, ἐπὶ Κυβερνήσεως τοῦ Ναυάρχου Βούλγαρη, καθιέρωθησαν ὀργανώσεις τῆς Δεξιᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ ὁποῖαι ἔδωσαν ἀφορμὴν νά κατηγορηθῆ ἡ

Ἑλλάς ὅτι ἔχει ὀργανώσεις φασιστικῆς. Ἡμεῖς ἐπροσπαθήσαμεν νά περιορίσωμεν τὴν δράσιν τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν.

Χάριν διαχωρισμοῦ τῶν ἐθνῶν δέν θά ἔπρεπε νά ὑπάρχουν ὀργανώσεις πολιτῶν. Ἐπιδιώξαμεν νά περιορίσωμεν τὰς ὀργανώσεις. Ἡ Κυβέρνησις ἡ προελθοῦσα ἐκ τῶν ἐκλογῶν, θά ἦτο ἀκόμη ἰσχυροτέρα εἰς τὸ νά περιορίσῃ καί νά διαλύσῃ τὰς ἐν λόγῳ ὀργανώσεις.

Διαφωνοῦμεν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ τρόπος μέ τὸν ὁποῖον ἀντιμεταπίζει τὴν Κομμουνιστικὴν κίνησιν ἐνδυναμώνει καί πληθαίνει τοὺς ἀντιτιθεμένους Κομμουνιστὰς, ὅτι δέν εἶναι ὁ κατάλληλος αὐτὸς τρόπος ἀντιμετώπισεως τοῦ Κομμουνιστικοῦ κινήματος.

Τὸ Λαϊκὸν Κόμμα, γνωρίζετε ὅτι ἔχει μιάν παράδοσιν κομματικὴν, ἡ ὁποία τὸ καθιστᾷ ἰσχυρὸν Κόμμα. Ἡ παράδοσις του εἶναι τῆς στενῆς συνοχῆς, τῆς ἐμπρητήσεως τῶν φίλων. Ἀλλὰ ὄχι μόνον τοῦτο· ἰδίως τῆς καταδιώξεως τῶν ἀντιπάλων του. Τοῦτο ὑπῆρξε παράδοσις τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἀνέκαθεν.

Εἰς τὴν παρούσαν ὅμως κρίσιν περὶ ὅσον τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἡ καταδίωξις ἀντιπολιτευομένων ἔχει ὀλέθριον ἀποτέλεσμα, διότι ἐνισχύει τοὺς Κομμουνιστὰς. Καί κατὰ τοῦτο ἔφερε βλάβην εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὑπόθεσιν, διότι δέν κατεδίωξε τοὺς Κομμουνιστὰς μόνον. Οἰονδήποτε ἀντίπαλον τὸν κατεδίωξε, προσάπτων εἰς αὐτόν, ὅτι εἶναι Κομμουνιστῆς. Βλέπετε πόσον μεγάλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπελαθέντων, τῶν ἐγκλεισθέντων εἰς στρατόπεδα σκαπανέων, τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποστέλλονται εἰς τὴν Κρήτην. Δέν εἶναι ὅλοι Κομμουνιστὰι. Πλείστοι ὅσοι εἶναι Φιλελεύθεροι, οἱ ὁποῖοι ἐκ λόγων κομματικῆς διώξεως ἀποστέλλονται εἰς Κρήτην. Καί αὐτὸ ἔφερε βλάβην. Τὰ μέτρα τὰ ἔκτακτα, τὰ ὁποῖα ἐψήφισεν ἡ Κυβέρνησις ἐβλαψαν τὴν ὑπόθεσιν. Δέν ὀφέλησαν τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ Κομμουνιστι-

κοῦ κινήματος. Καί εἰς αὐτὸ διαφωνοῦμεν μετὰ τὴν Κυβέρνησιν διότι τὰ ὄργανά της εἶναι φανατικά κομματικά καὶ νομίζουν, ὅτι ἂν ὅλους τῆς Ἀντιπολιτεύσεως τοὺς ὀνομάσῃ Κομμουνιστάς, τότε θὰ ἐδραιωθῇ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα. Καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, νὰ γεμίσῃ ὅλα τὰ βουνὰ ἀπὸ ἀντάρτας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι ὅλοι Κομμουνισταί.

Ἄν ἡμεῖς πρεσβεύωμεν καὶ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ κατευνασμοῦ, εἰς τοῦτο ἀποβλέπομεν. Νὰ ἀποχωρήσωμεν ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἔχουν μεταβῆ εἰς τὴν ἀνταρσίαν, νὰ ἀποχωρήσωμεν ὅλα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι Κομμουνιστικά. Ἄν μείνῃ τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα μόνον του, χωρὶς πρόφασιν, ὅτι καταδιώκεται, δὲν ἔμπορεῖ νὰ κρατήσῃ ἡ ἀνταρσία.

Καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὸ θέμα τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Ἀξιοτίμου Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν εἶναι τὸσον ἐγωϊστῆς, ὥστε νὰ θέλῃ μετὰ τὴν πλειοψηφίαν τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωσεν ὁ Ἑλληνικὸς λαός, νὰ κυβερνᾷ μόνος τὴν Ἑλλάδα. Ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ λέγει: Προσέλθετε καὶ ὑμεῖς νὰ μετᾶσχετε τῶν τιμῶν τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας. Βέβαια, ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἀπεδοκιμάσθημεν εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ ἤλθομεν ὡς μικρὰ κόμματα ἐντὸς τῆς Βουλῆς, ἀληθῶς πότε θὰ εὐρωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ μᾶς προσφέρῃ ἡ Πλειοψηφία τὰ Ὑπουργικὰ ἀξιώματα, νὰ ἔλθωμεν νὰ κυβερνήσωμεν τὴν Ἑλλάδα; καὶ γιατί δὲν ἐρχόμεθα; εἴμεθα κακοὶ Ἕλληνες καὶ δὲν ἐρχόμεθα; Ἐχομεν Κύριοι διάφορον πολιτικὸν πρόγραμμα ἡμεῖς ἢ Ἀντιπολιτευσὶς ἀπὸ σᾶς τὴν Πλειοψηφίαν.

Ἐχομεν διάφορον πολιτικὸν πρόγραμμα ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Ἄν τὸ ἰδικὸν μᾶς πρόγραμμα ἀπεδοκιμάσθῃ δὲν σημαίνει τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς τὸ ἐγκαταλείπομεν. Ἀναμφιβόλως ὁ Ἑλληνικὸς λαός ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κρίσεως. Συμβαίνει ὅμως κατόπιν ἢ διακυβερνήσεις τῆς χώρας ἀπὸ τὴν Πλειοψηφίαν νὰ δίδῃ τὸ ἐνδόσημον, ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς πλειοψηφίας δὲν ὑπῆρξε τὸ κατάλληλον διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἡσυχία καὶ ἡ τάξις εἰς τὴν χώραν.

Ἡμεῖς πρεσβεύομεν, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ πολιτικαὶ παρατάξεις δὲν εἶναι δύο, εἶναι τρεῖς καὶ θεωροῦμεν, ὅτι δὲν εἶναι συμφέρον ἐθνικῶς νὰ διαμοιρασθῶμεν μόνον εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα. Θὰ ἐλυπούμην βαθύτατα ἐάν συμβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συνέβη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου δὲν ἔμποροῦν, παρὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, δὲν ἔμποροῦν νὰ εὐρουν μίαν μέσση λύσιν,

διότι ἂν φύγουν ἀπὸ τὸν Φράνκο κινδυνεύουν νὰ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν Κομμουνιστῶν. Δὲν θὰ ἐπεθύμουν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ συμβῆ τὸ αὐτό. Νομίζομεν, ὅτι κάθε Κόμμα πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πολιτικὴν. Εὐχόμεθα νὰ μὴ ἀποτύχητε εἰς τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖτε. Ἄν ἀποτύχετε δὲν πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς ἀδιέξοδον. Εἶναι σκόπιμον νὰ ὑπάρχῃ μέσον Κόμμα δυνάμενον νὰ ἐξαγάγῃ τὴν χώραν ἀπὸ ἕνα ἀδιέξοδον. Καὶ διὰ τοῦτο ἀρνούμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν πολιτικὴν τοῦ κόμματος τῆς πλειοψηφίας. Ἐάν γίνῃ ἀλλαγὴ κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πρέπῃ νὰ μετᾶσχωμεν, τότε θὰ γίνῃ ἀλλαγὴ πολιτικῆς. Θὰ ἀλλάξωμεν πολιτικὴν καὶ θὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν μέσσην πολιτικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμεῖς πιστεύομεν, ἐάν ἡ πλειοψηφία αὐτὸ τὸ θέλῃ. Ἐάν δὲν τὸ θέλῃ, θὰ μείνῃ ἡ πλειοψηφία νὰ κυβερνήσῃ μετὰ τὸ ἰδικὸν τῆς τὸ πρόγραμμα, καὶ ἡμεῖς θὰ μείνωμεν νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ χρέη τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Εὐχόμεθα νὰ μὴ ἀποτύχη ἡ πολιτικὴ τῆς. Ἡμεῖς θὰ μείνωμεν εἰς τὰς θέσεις μᾶς. Ὑπάρχουν βέβαια πολῦτοι φίλοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι μᾶς συνεβούλευσαν τὴν ἔνωσιν, καὶ τοὺς ἀπαντήσαμεν, ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἐξωτερικοῦ πολέμου ἀναμφισβητήτως θὰ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, νὰ ἐνωθῶμεν ὅλοι διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὸ Κράτος εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγώνος. Ἄλλὰ σήμερον δὲν ὑπάρχουν τοιαῦτα ἑκτακτοὶ περιστάσεις.

Δὲν φοβοῦμεθα, ἡμεῖς τοῦλάχιστον, ὅτι ὁ κόσμος βαδίζει πρὸς νέαν σύρραξιν. Ἐχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον βαδίζομεν πρὸς παγίωσιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλομεν νὰ θυσιασθοῦν μέσα κόμματα, μετριοπαθῆ κόμματα, τὰ ὁποῖα αὐριον, μεθαύριον ὅταν θὰ προχωρήσῃ αἱ συνεννοήσεις διὰ τὴν παγίωσιν τῆς εἰρήνης, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν χώραν. Δὲν ἀρνούμεθα συνεπῶς, νὰ μετᾶσχωμεν Κυβερνήσεως ἐπειδὴ θέλομεν νὰ παρεμβάλωμεν προσκόμματα εἰς τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως, οὔτε αὐτῆς, οὔτε ἐκείνης, ἡ ὁποία εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ σχηματισθῇ καὶ νὰ παρουσιασθῇ αὐριον ὡς κυβερνήσις, ἀλλὰ μένωμεν χωριστὰ ἀπὸ ἐκπλήρωσιν ἐνὸς ἐθνικοῦ καθήκοντος. Δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ πρέπῃ νὰ μείνῃ ὡς μόνη ἀντιπολιτευσὶς εἰς τὴν χώραν τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτὸς τῆς Βουλῆς. Θὰ ἦτο σφάλμα, σφάλμα πολιτικόν, τὸ ὅποιον ἡμεῖς δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἀκολουθήσωμεν ἐγκαταλείποντες τὸ πρόγραμμά μᾶς.

Φεβρουάριος

I. ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Ἐνδοχώρα πέρα ἀπὸ τὴ θάλασσα

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι τὸ τέταρτο μιᾶς σειρᾶς πάνω στὴν ἐξωτερικὴ μᾶς πολιτικὴ. Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ δημοσιεύθηκε στὸ τεύχος τοῦ Νοεμβρίου 1946 καὶ ἀφοροῦσε τὴν ἀνάγκη τῆς ἐνότητος τῆς Ἀν. Μεσογείου, τὸ δεύτερο τὶς σχέσεις μᾶς μετὰ τὴν Ρωσσίαν καὶ τὸ τρίτο τὶς σχέσεις μᾶς μετὰ τοὺς ἄμεσους μᾶς γείτονας. Στὴν περιοχὴ τῶν λαῶν αὐτῶν εἶχε ὁ Ἑλληνισμὸς ἕως τώρα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξῃ τὶς ἀρετὲς του, νὰ φανῇ χρήσιμος, νὰ συσσωρεύσῃ ὕλικὴ δύναμη διατηρῶντας δὲ αὐτὸς τὴν πρωτοβουλία κατάρθωσε χάρη ἀκριβῶς στὸ τελευταῖο αὐτὸ γεγονός νὰ μεταβάλλῃ τὴν ὕλική του δύναμη σὲ δικό του πολιτισμὸ. Ἡ παρατήρησις αὐτὴ ἔχει βασικὴ σημασίαν στὴν ἱστορία μᾶς καὶ παίρνει ὅλο τῆς τὸ βάρος τώρα τοῦ χάνου-με αὐτὴν τὴν πρωτοβουλία.

Ἡ πείρα μοιταῦτα μᾶς δείχνει, ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια συνδεόμαστε περισσότερο μετὰ τοὺς μακρυνούς Ἀγγλους καὶ ὅτι ἀρχίζομε νὰ συνδεόμαστε καὶ μετὰ τοὺς μακρυνότερους Ἀμερικανούς. Ἡ πείρα βέβαια δὲν ἔχει ἀπόλυτη ἀξίαν στὴν πολιτικὴ, ἰδίως ὅταν δὲν ἔχει γίνῃ συνειδητὰ ποιῆς ἀντικειμενικῆς καταστάσεως ἢ ποῖα ἔθνη ἔχουν ἐπιβάλει τὴν πολιτικὴ αὐτὴ καὶ ποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐξέλιξίς της. Δυστυχῶς στὴν πολιτικὴ—ὅπως ἄλλωστε καὶ στὴν ἐπιστήμη—ἡ δυσπιστία εἶναι ἀναγκαία· ἡ δυσπιστία πρῶτα πρῶτα πρὸς τὴν παράδοσιν, κάθε φορά μάλιστα, πού ὁ ρυθμὸς τῆς ἐξελίξεως ἐπιταχύνεται εἴτε ἀπὸ τεχνικὰ μεταβολὰς, εἴτε ἀπὸ πολιτικὰς δυνάμεις. Ἡ πείρα ἀποκτᾷ πραγματικὴ ἀξίαν, ὅταν οἱ αἰτίαι, πού προηγούνται ἀπὸ τὰ γεγονότα, γίνονται συνειδητὰς σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε στὴν ἀντίληψιν πού ἔχομεν γιὰ τὴν ἐποχὴ μᾶς αὐτὴς νὰ σχηματίζουσι τὸ γενικὸ πλαίσιο, τὰ δὲ γεγονότα, καθὼς ἔρχονται μετὰ τὴν σειρά τους, νὰ παίρνουν τὴ θέση, πού τοὺς ἀνήκει μόνον, μέσα στὸ γενικὸ πλαίσιο.

Ἡ ἐξάρτησις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴ θάλασσα ἔχει γίνῃ τώρα μὴ κοινοτυπία, πού μόνον οἱ κομμουνισταὶ διαμφισβητοῦν, ἀπὸ πολιτικοὺς ὅμως λόγους. Ἡ λέξις ὁμως ἐξάρτησις ὅσο περισσότερο ἀληθινὴ εἶναι, τόσο περισσότερα μειονεκτή-

ματα καὶ τόσο περισσότερες δυνατότητες κρύβει.

**

Ἡ Ἑλλάς εἶναι στὴν πραγματικότητα μιὰ παραλία, πού ἂν ἐξαίρεση κανεῖς τὴν περιοχὴ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας δὲν ἔχει βάθος περισσότερο ἀπὸ ἑβδομήντα περίπου χιλιόμετρα. Πόση σημασία καὶ τί δυνατότητες ἔχει ἡ θάλασσα φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ μεγαλύτερες πόλεις στὸν κόσμον βρίσκονται στὴν παραλία. Ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται κυρίως στὴν εὐκολία πού παρέχει ἡ θάλασσα στὴ συγκοινωνία ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ τοὺς ποταμούς χαρακτηρίζει ἡ ἴδια προτίμησις. Ὁ Η. Γ. Οὐέλς ἔγραψε γιὰ τὴν Η.Π.Α. ὅτι ἂν χρόνον μετὰ τὸν χρόνον ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἀφίξεως ἐκεῖ τῶν πρώτων μεταναστῶν ἠθέλαμε κάμει χάρτες, ὅπου νὰ σημειώνονται οἱ συνοικισμοὶ μὲ ἀριθμὸ στιγμῶν ἀνάλογο μετὰ τὸν πληθυσμὸ τοῦ καθενὸς καὶ ἂν κατόπιν θέλαμε παρουσιάσει τὴ συνέχεια τῶν εἰκόνων σὲ κινηματογραφικὴ διαδοχὴ, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἔδινε τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς τεραστίας εἰσβολῆς πάνω στίς ποτάμιες ὄχθεις. Ὅπως παλαιότερα οἱ βάρβαροι καὶ τώρα οἱ πολιτισμένοι, ὅλοι ἐκλέγουν τὰ παραλία καὶ τὰ παράθια; γιατί ἐκεῖ οἱ συγκοινωνίες εἶναι εὐκολώτερες. Μιὰ παραλία πόλη στηρίζεται σὲ δύο χίντερλαντ: τὸ ἕνα πίσω τῆς στὴν ξηρὰ καὶ πού συχνά εἶναι τὸ μικρότερο. Τὸ ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο μετὰ τὸ ὅποιον τὴ συνδέει ἡ θάλασσα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο μέρος ὅλου τοῦ κόσμου.

Αὐτὴ ἡ εὐκολία τῆς μεταφορᾶς εἶναι ἐπίσης ἐκεῖνο, πού δίνει τὴ θάλασσα τὴ στρατηγικὴ τῆς σημασίαν.

Οἱ γενικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις δίνουν ὄχι μόνον ἕνα ἀπὸ τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς ἔχει συνταχθῆ μετὰ τὴ «θάλασσα πολιτικὴ», ἀλλὰ προκαθορίζουν καὶ τὸ ὄριο αὐτῆς τῆς πολιτικῆς.

**

Ὁ σύνδεσμός μᾶς πρὸς τὴν θάλασσα εἶναι μακρὸς καὶ ταυτίζεται μετὰ τὴ γένεσιν τοῦ ἔθνους μᾶς καὶ τὴ διατήρησίν του μέσα στίς περιοδικὰ ὕφεσις τῆς πολεμικῆς του δυνάμεως. Πράγματι ὁ Ἑλληνισμὸς στὴν παραλία καὶ ἐπὶ νησιὰ ἔμεινε περιο-

σώτερο άμυγής. Με την Άγγλία όμως ο σύνδεσμός μας είναι σχετικά νέος και αρχίζει να εδραϊώνεται πολύ μετά τα 1805 όποτε ή κυριαρχία της Μεσογείου, και συγχρόνως του ώκεανού, πέρασε όριστικά στην Άγγλία. Τότε και πριν από την εποχή εκείνη οι Έλληνες είχαν πεδίο έξωελλαδικής δράσεως τις χώρες της Τουρκικής Αυτοκρατορίας, την Κεντρική Ευρώπη, και τον Εύξεινο. Κατόπιν οι Άγγλοι έπραγματοποίησαν την ασφάλεια των θαλασσών και αυτό ήταν μια ύπηρεσία προς την Ελλάδα, όπως άλλωστε και προς τις άλλες ναυτικές χώρες. Με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη του έθνικισμού στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια οι Έλληνες άλλαξαν πεδίο δράσεως. Στραφήκαν προς τις πλουσιώτερες χώρες και το ένστικτό τους δέν τους γέλασε στο σημείο αυτό. Μόλις ή μετανάστευση έγινε δυνατή, έπωφελήθηκαν όσο ήταν δυνατόν, μόνο πού, μη έχοντας πείρα αυτού του είδους της μεταναστεύσεως, δέν κατάφεραν να άντλήσουν τη μεγίστη δυνατή ώφέλεια. Η κίνηση όμως αυτή δέν έγινε προς την Άγγλία αλλά προς τις Η. Π. Α. Και το έξαγωγικό μας έμπόριο προς τις Η. Π. Α. είναι διπλάσιο παρά προς την Άγγλία. Μολταυτα το γεγονός, ότι ή Άγγλία ήταν ακόμα κυρία των θαλασσών, είχε για αποτέλεσμα να έξακολουθή να ταυτίζεται για μας ή θάλασσα προς την Άγγλία. Υπήρχε όμως για αυτό και ένας λόγος ούσιαστικός, το ότι ή Άγγλία, διατηρώντας μετά το άνοιγμα του Σουέζ, ένα από τους μεγάλους της δρόμους στη Μεσόγειο, άσκουσε έμμεση έπιρροή στα κράτη τα γειτονικά του δρόμου αυτού. Άλλα και άνεξάρτητα από το δρόμο του Σουέζ, ή Άγγλία διατήρησε άμειώμο το ένδιαφέρον της για την Τουρκία άπέναντι της Ρωσίας, ώστε να έξασφάλιση το χερσαίο δρόμο προς τις Ινδίες μέσω της Μ. Άνατολής.

Τώρα και ή ύπεροχή της Ναυτικής Δυνάμεως περιέρχεται στις Η.Π.Α. Πρέπει δέν να όλοκληρωθή ή έννοια της κυριαρχίας των θαλασσών, όπως διαμορφώθηκε όταν ή Άγγλία κατώρθωσε να περάση άπών μερκαντιλισμό (δηλ. τη χρησιμοποίηση της θαλασσίας της δύναμεις για να έπιβάλλη την τοποθέτηση των δικών της προϊόντων) στο έλεύθερο έμπόριο. Αυτό έγινε δυνατό όταν ή Άγγλική βιομηχανία—έπιβληθείσα με την ποιότητα, το χαμηλότερο κόστος και την ποσότητα—κυριάρχησε έπίσης στον έλεύθερο συναγωνισμό. Από τότε ή βιομηχανία ύποστήριξε το ναυτικό, τόσο ή και περισσότερο από ότι το Ναυτικό την ύπεστήριξε. Στη νεώτερη διαμόρφωση της πολιτικής οι δυο αυτές

έννοιες θα πρέπει να συμπύσσωνται όλοένα και περισσότερο σε μία, για δυο δέ λόγους: πρώτον, γιατί κράτος χωρίς μεγάλη βιομηχανία δέν μπορεί να έχη ναυτικό και δεύτερο γιατί άν δέν έχη βιομηχανία, άν δηλαδή δέν έχη να έξαγάγη τίποτε, άν δέν μπορεί να κάμη έμπόριο, ή κυριαρχία της θαλάσσης χάνει για αυτό όσο πάει και περισσότερο τη σημασία της. (Παρεκβατικά πρέπει έδω να παρατηρηθή και για την Ελλάδα ότι έφ' όσον δέν έχουμε βιομηχανία, ή παραλιακή μας θέση χάνει πάρα πολύ από τη σημασία της).

Η Άγγλία, τώρα, μαζί με την κυριαρχία των θαλασσών έχασε και τη βιομηχανική της ύπεροχή—πέρασε κι' αυτή στις Η.Π.Α. Έκτος από αυτά, ή Άγγλία είχε και ένα μεγάλο μέρος της διαχειρίσεως των παγκοσμίων κεφαλαίων—είχεν επίσης ένα μεγάλο μέρος της πρακτορεύσεως των διεθνών θαλασσίων συγκοινωνιών. Τώρα τα έχασε και τα δύο. Οι Η. Π. Α. είναι τώρα ο κύριος χρηματοδότης της Διεθνούς Τραπεζής Άνασυγκροτήσεως και Άξιοποίησεως καθώς και του Διεθνούς Ταμείου Σταθεροποίησεως. Η τύχη του δολλαρίου ταυτίζεται με την οικονομική ευεξία όλου του κόσμου, όπως φάνηκε στο 1929. Οι έφοπλιστές μας και μερικά από τα γραφεία τους έφυγαν από το Λονδίνο και είναι τώρα στη Νέα Υόρκη.

Από την πολιτική άποψη ή Άγγλία δέν είχε μόνο την ήγεμονία των θαλασσών. Με το να μη έχη άμεσες έδαφικές διεκδικήσεις στην Ευρώπη και με το να ένδιαφέρεται πραγματικά για την τήρηση της Ισορροπίας και για την ειρήνη, είχε άποψη σε σημαντικό βαθμό ο διαιτητής στα Ευρωπαϊκά ζητήματα. Με την άνοητη όμως πολιτική της Γερμανίας και την έκθλιψη της ή Άγγλία έχασε την πλεονεκτική αυτή θέση στην πολιτική της Ευρώπης. Οι Η. Π. Α., τούναντίον, κερδίζουν σε πολιτική έπιρροή στην Ευρώπη, όπου διατηρούν ήδη δυνάμεις, μόνο πού οι άρχες της Ευρωπαϊκής των πολιτικής δέν έχουν ακόμη σταθεροποιηθή.

Η Άγγλία διατηρεί μολταυτα ακόμα μεγάλη δύναμη. Η δύναμη αυτή είναι πρώτα πρώτα ήθική—και είναι τόσο μεγάλη, ώστε μπορεί να στηριχθή σ' αυτήν, για να ξαναδημιουργήση τον ύλικό της πλούτο. Η ήθική της δύναμη βρίσκεται στο ότι κυβέρνησε ίκανοποιητικά—σχετικά με τις άντιλήψεις πού παλαιότερα έπικρατούσαν—, πρωτοστάτησε στη νίκη, δίδει πραγματική άνεξαρτησία σε λαούς πού έως χθές αυτή κυβερνούσε και έπι πλέον δίνει σ' αυτούς ασφάλεια και

οικονομικά πλεονεκτήματα μέσα στη Βρετανική Συμπολιτεία. Η Άγγλία διαθέτει μεγάλη κυβερνητική πείρα, καθώς και πείρα έξεωτερικής πολιτικής, διατηρεί δέ ακόμη τις βάσεις στους διεθνείς δρόμους, πού είναι άπαραίτητες για την άσκηση έλέγχου χάριν της έξασφαλίσεως της ειρήνης.

**

Υπάρχουν λοιπόν, αρκετοί άντικειμενικοί λόγοι ώστε άνεξάρτητα από την καλή θέληση και την έπιδειξότητα των πολιτικών άνδρων των δύο χωρών—Άγγλιας και Η.Π.Α.—να άναπτύσσεται ένας άνταγωνισμός μεταξύ τους, και ο άνταγωνισμός αυτός είναι μια σημαντική δυσκολία στην πολιτική μας. Ηδη έχει έπέλθει μια σύγχυση ως προς το ποιός από τους μεγάλους είναι ειδικώτερα ύπεύθυνος για μερικές από τις περιοχές της Μεσογείου, όπως είναι π.χ. ή Ιταλία, ακόμα και ή Παλαιστίνη. Και ή σύγχυση αυτή δέν όφείλεται μόνο στο ότι προσωρινώς ή Άγγλία δέν μπορεί να δώση ίκανοποιητική βοήθεια στις χώρες της Άνατολικής Μεσογείου, αλλά και σε γενικώτερους λόγους. Η άπλότης πού ύπήρχε έως χθές στην έξωτερική μας πολιτική όσον άφορά την έξάρτησή μας από τη θάλασσα δέν ύπάρχει πλέον. Και το μόνο παρήγορο για μας σημείο είναι ότι, στη δική μας τουλάχιστον περιοχή, τα συμφέροντα, πού ένώνουν τις δυο μεγάλες ναυτικές χώρες είναι πολύ ίσχυρότερα από τις διαφορές τους.

**

Σχετικά με τις ύπερθαλάσσιες σχέσεις μας πρέπει δίπλα στα πλεονεκτήματα να σημειώσουμε και τα μειονεκτήματα. Το μεγαλύτερο από αυτά, πού έχει ήδη άφίσει τη σφραγίδα του στην οικονομική και την πνευματική μας ζωή, είναι ότι οι χώρες αυτές είναι τόσο περισσότερο άνεπτυγμένες από μας, ώστε συντριβόμαστε κάτω από την πίεσή τους. Έως την εποχή πού ή Άγγλία κατέκλυσε τα παράλια της Άν. Μεσογείου, ο Έλληνισμός είχε έδω την πρωτοβουλία. Από αυτήν έπήγαν για μας διάφορα πλεονεκτήματα τόσο ύλικά, όσο και ήθικά. Είναι πολύ δύσκολο να άναπτύξης οικονομία κάτω από την πίεση μιας άλλης πολύ περισσότερη άνεπτυγμένης, γιατί αυτή κάνει το καθετί φτηνότερα. Αυτό το καταλαβαίνει κανείς πολύ εύκολα παρατηρώντας τόσο δυσάρεστα αποτελέσματα έχει για την Άγγλία το γεγονός ότι ή βιομηχανική παραγωγή των Η. Π. Α. έχει ύπερβή τη δι-

κή της. Ένας εργάτης στην Άγγλία παρήγε τέσσερες φορές περισσότερα από όσα παρήγε ένας δικός μας. Αυτό έδωσε αυτόματα την έμπορική ήγεμονία μέσα στη χώρα μας στην Άγγλία. Τώρα ένας εργάτης των Η. Π. Α. παράγει 30—50 ο) περισσότερο άπ' ότι παράγει ένας Άγγλος. Και ή ήγεμονία ή έμπορική μεταβιβάζεται αναλόγως. Ηδη το δολλάριο ρυθμίζει την αγοραστική αξία της στερλίας. Η έξάρτηση αυτή είναι γνωστή σ' έμας έδω και πολλά χρόνια. Θα ήταν ευεργετική, άν ή βιομηχανική άνάπτυξη των Άγγλων παλαιότερα, τώρα δέ και των Άμερικανών, ήθελε χρησιμοποιηθή για να άνάπτυξη παράλληλα και τις άλλες χώρες, όσες συνδέονται με τη δική τους οικονομία. Οι Άμερικανοί ύπόσχονται τώρα ότι θα το κάμουν. Όπωσδήποτε έως τώρα έχουμε ύποστη τα άποτελέσματα της πίεσεως σε άσύγκριτα μεγαλύτερο βαθμό, από ότι έχουμε αισθανθή την ξένη οικονομική άρωγή.

**

Οι ύπερθαλάσσιες χώρες έχουν για μας ένα σπουδαίο χαρακτηριστικό. Άποτελούν τη γραμμή ύποχωρήσεως μας σχετικά με την πολιτική πίεση πού άσκειται έπάνω μας από τους βορείους μας γείτονες. Και αυτό όμως το χαρακτηριστικό δέν έχει πλεονεκτήματα μόνο. Άν αυτή ή γραμμή ύποχωρήσεως δέν ύπήρχε, θα είχαμε άναγκασθή να μεταβάλουμε ριζικώς την πολιτική μας άπέναντι των Σλάβων. Τα μειονεκτήματα αυτής της πολιτικής είναι φανερά. Και σ' αυτήν, τα άποτελέσματα της πίεσεως του μεγαλύτερου σλαβικού όγκου θα είναι άνάλογα, όταν ο πολιτισμός και ή παραγωγική δύναμη της Ρωσίας και των γειτόνων μας θα άναπτυχθούν όσο τους έπιτρέπει το δυναμικό τους. Προσωρινώς όμως, μόνο από τον έθνικιστικό τους φανατισμό θα είχαμε να ύποφέρουμε.

**

Άλλο χαρακτηριστικό των ύπερθαλασσίων χωρών για μας είναι ότι άποτελούν χώρο μεταναστεύσεως. Η πίεση όμως, ή όποια όφείλεται στον άνώτερο τεχνικό τους πολιτισμό και στην οικονομική τους δύναμη έχει και έδω όμοια άποτελέσματα. Γιατί, ένδ παλαιότερα οι Έλληνες άποικοι ή μετανάστες διατηρούσαν τον έθνισμό τους και διέδιδαν τον δικό τους πολιτισμό, τούναντίον τώρα στις άγγλοαξωνικές χώρες άποροφώνται. Άποτελεί ένα ούσιώδες γεγονός της Ιστορίας μας—πού είναι και ένα από τα κύρια χαρα-

κτηριστικά της νέας της τροπής, την οποίαν ζή ή δική μας γενεά—δι ενώ ξως έδω και έκατό χρόνια ή μετανάστευση, πού έγινόνταν πρός τις γύρω του Αιγαίου περιοχές, έχρησίμευε στο να αύξήση τη δημογραφική δύναμη του Έλληνισμού— τώρα συντελεί στην ελάττωσή της.

Τέλος δέν πρέπει να παραβλεφθή το ότι οι στενές μας σχέσεις πρός τις υπερθαλάσσιες δημοκρατίες δέν μας προσφέρουν μόνο πολιτική δύναμη, αλλά προκαλούν και σημαντικές αδυναμίες, γιατί γεννούν την έχθρότητα των αντίπαλων των έναντιόν μας.

**

Όλα αυτά τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα φαίνονται τώρα, στις πιο δύσκολες ήμέρες, πολύ περισσότερο έντυπωσιακά παρά στις όμαλές περιόδους· θα μπορούσαμε να τα άνακεφαλαιώσουμε ως εξής :

—Τό κυριώτερο, εκείνο πού δεσπάζει πάνω σ' όλα τα άλλα είναι ότι μέσα στην διαρκή άνακύληση των αντικρουομένων συμφερόντων των φανατισμών και των φιλοδοξιών υπάρχει ή βεβαιότητα ότι ή Αγγλία και οι Η Π. Α. ποτέ δέν θα έχουν έδαφικές βλέψεις σε τμήμα της χώρας μας. Αυτό πηγάζει από το ότι οι χώρες αυτές άσκοουν ή προσπαθούν να ώφεληθούν από το έμπόριο, πράγμα για το οποίο ή έδαφική κατάκτηση δέν είναι άναγκαία.

Έχουμε μ' αυτές τις χώρες ένα κοινό συμφέρον : να διευκολύνεται το έμπόριο.

—Τό ότι είμαστε μια παράλια ή μια ναυτική χώρα, πράγμα πού θα πάρη τότε μόνο την πλήρη του σημασία, όταν άποκτήσουμε βιομηχανία και θα έχουμε προϊόντα για να εξαγωγήμε. Η ναυτικότητα μας χώρας, οι θαλάσσιες συγκοινωνίες δηλαδή, δέν χρησιμεύουν σε τίποτε όταν δέν υπάρχει τίποτε για μεταφορά. Υπάρχουν

πολλές παραλίες, τόσο σε ξένες χώρες, όσο και στην Ελλάδα, πού είναι άχρηστες.

—Η εύκολία της συγκοινωνίας πού προκύπτει από την παραλιακή μας θέση, γίνεται αίτια κακού, όταν ή έκπολιτιστική πίεση πού άσκειται απ' έξω είναι πολύ μεγαλύτερη από εκείνη πού άσκειται πρός τα έξω. Αν δέ αυτή ή διαφορά είναι πολύ μεγάλη, θα κινδυνεύσουμε να γίνουμε ύποχείριοι άλλου λαού και χωρίς καμμία άσκηση βίας.

—Η ύπέρτερη οικονομική και πολιτική δύναμη των υπερθαλασσιών χωρών τότε μόνο θα μας είναι ώφέλιμη, όταν χρησιμοποιηθή για να ύψώση και μας όσο το δυνατόν περισσότερο. Αυτό στην πράξη σημαίνει, ότι ή τοποθέτηση κεφαλαίων των χωρών αυτών έδω πρέπει να άφορά κυρίως έργα αξιοποίησεως πηγών πλούτου και όχι τοποθέτηση έμπορευμάτων άμέσου καταναλώσεως ή έκμετάλλευση πλούτου συσσωρευθέντος ήδη από άλλους όπως π. χ. θα ήτο ή τοποθέτηση κεφαλαίων για τον ηλεκτροφωτισμό μιας πόλεως.

—Από τώρα μπαίνει στην πολιτική μας ένα στοιχείο, πού δέν ύπήρχε έως τώρα : Πώς θα συμβιβάζουμε στη χώρα μας τα Αγγλοαμερικανικά συμφέροντα.

—Για να άποφύγουμε την άπορρόφηση των μεταναστών μας, πρέπει να οργανώσουμε τη μετανάστευση, τόσο πριν άναχωρήσουν οι μετανάστες, όσο και άφου έγκατασταθούν.

—Πρέπει να αντιμετώπισουμε τον κίνδυνο πού γεννάται στα βόρειά μας σύνορα από τον πολιτικό μας σύνδεσμο με τις υπερθαλάσσιες δημοκρατίες, πριν είναι πολύ άργά. Πρέπει ή ανάγκη αυτή να άποτελέση αντικείμενον άποφασιστικών συνεννοήσεων. Ο Ο. Η. Ε. δέν μας προστατεύει ούτε ως πρός την άποψη της βίας. Ο κίνδυνος όμως από βορρά ύπάρχει και άνεξάρτητα από την άσκηση βίας.

I. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Καθ. Παν. Αθηνών

ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

IV

Η μεγαλύτερη πνευματική ένότητα δπου έφθασε μέχρι σήμερα ή Εύρώπη, ήταν ή μεσαιωνική χριστιανική με την ένιαία θρησκεία, με τον ένιαίο πολιτισμό και την ένιαία λατινική γλώσσα. Είναι ή μόνη φορά δπου έχουμε πραγματική καθολικότητα. Από την ώρα της καταβολής του Μεσαίωνα, δηλ. από τον Ιερό Αύγουστινο, έρχεται ή θεωρία για την ένότητα των λαών της Εύρώπης. Η θεωρία αυτή έγινε πραγματικότητα στη Δύση. Από τ' άλλο μέρος πάλι ήταν αυτή πού έμπόδισε για πολλούς αιώνες κάθε δυνατότητα έθνικής και χωριστής πολιτικής και πνευματικής ζωής των λαών. Μέσα στην χριστιανική κοινότητα των λαών της Εύρώπης κατά το Μεσαίωνα δέν ήταν παραδεκτός ούτε ο πόλεμος. Ο πόλεμος δικαιολογείται μονάχα και άναγνωρίζεται μόνον όταν ή χριστιανωσύνη άμύνεται έναντιον των άπιστων ή και των άποστατών. Το είδος αυτό του πολέμου λέγεται σταυροφορία. Κατά το Χριστιανισμό ή παγκόσμια Ιστορία έχει ένα και μόνον ώρισμένο σκοπό : πώς θα γίνη ή μετάβαση του ανθρώπου από την άμαρτία στη λύτρωση. Η καθολική εκκλησία και το καθολικό κράτος ήταν τα δύο ξίφη, το ξίφος του πνεύματος και το ξίφος της κρατικής έξουσίας πού προστάτευαν τη χριστιανωσύνη. Ύστερα όμως τα δύο αυτά ξίφη άνοιξαν πόλεμο συναμεταξύ των. Ο παπισμός ένίκησε τους αυτοκράτορες και έζήτησε να χειρίζεται αυτός πιά και τα δύο ξίφη. Την ίδια ώρα όμως πού ο παπισμός έπηρε την έγκόσμια και πολιτική έξουσία έχασε το θρησκευτικό του νεύρο, άδυνάτισε ή πνευματική του έξουσία και ταυτόχρονα άναπτύχθηκε πολύ πρός κατεύθυνση κοσμική. Ο,τι έχει μεγάλη σημασία είναι άκριβώς τουτό : οι άγώνες μεταξύ του παπισμού και της αυτοκρατορίας, έκαμαν δυνατή την εμφάνιση και ανάπτυξη των έθνοτήτων με χωριστό κράτος και πολιτισμό. Τα έθνη κράτη, πού πρόκειται τώρα, ύστερα από το τέρμα των άγώνων μεταξύ παπισμού και αυτοκρατορίας, να άνέβουν στο προσκήνιο της Ιστορίας, αυτά ήταν άπαρχής σε οξύτατη αντίθεση και πρός το πνεύμα του παπισμού και πρός το πνεύμα της αυτοκρατο-

ρίας. Στο τέλος του Μεσαίωνα, το 1454, ο Πάπας Πίος ο ΙΙ διαπιστώνει με βαθύτατη θλίψη, ότι ή ιδανική της ένότητας έχει καταρρεύσει : «Η χριστιανωσύνη δέν έχει πιά κεφαλή για να σκύψουν όλοι πρός αυτήν. Ούτε στον Πάπα ούτε στον αυτοκράτορα άποδίδεται πιά δ,τι τους άνήκει». Ο,τι είχε ο Κάρολος ο Μέγας ένώσει, δηλ. ή Γαλλία ή Γερμανία και ή Ιταλία, τουτό χωρίζεται τώρα. Η Γαλλία μάλιστα χωρίστηκε πρώτη από την έπιρροή των αυτοκρατόρων και έγινε το πρότυπο και για τις άλλες έθνοότητες πού σχηματίστηκαν κατά το τέλος του Μεσαίωνα. Αντίθετα ή Ιταλία και ή Γερμανία έπλήρωσαν άκριβά την κατάρρευση της πολιτικής των αυτοκρατόρων, γιατί στις χώρες αυτές παράλυσε σχεδόν ύστερα κάθε ένιαία πολιτική έξουσία. Τα δυτικά κράτη ήταν εύτυχέστερα και ήσαν αυτά το προβάδισμα στην πολιτική.

Έτσι γεννήθηκαν τα έθνη κράτη της Εύρώπης και μεταξύ αυτών πλέκεται τώρα δ,τι ονομάζουμε Ιστορία της νεώτερης Εύρώπης είτε στην πολιτική είτε στον πολιτισμό. Τα έθνη αυτά κράτη διαπνέονται από το ζήλο να δημιουργήσουν το καθένα ιδιότυπο, δικό του, πολιτισμό. Παράλληλα άναπτύσσεται μέσα τους ή τάση να άφομοιώσουν και άλλους γύρω τους λαούς. Με τον άγώνα αυτόν τον έσω-ευρωπαϊκό έφθάσαμε ως τη σημερινή εποχή, δπου το κύριο γνώρισμά της είναι τα όγκώδη έσω-ευρωπαϊκά έθνη κράτη, μονόλιθοι της Ιστορίας, οι όποιοι άπειλούν να καταπνίξουν τώρα τη ζωή των μικρότερων λαών. Ο πόλεμος άφησε δρθιους τρεις μεγάλους δγκους, αλλά και τους ένίσχυσε, το Ρωσικό, τον Αμερικανικό και τον Αγγλικό έθνηκο δγκο. Και οι τρεις αυτοί τεράστιοι σχημαμοί καλύπτουν σήμερα όχι μόνο το έθνικό τους έδαφος αλλά και τεράστιες εκτάσεις της γής ξένες απ' αυτούς. Και οι τρεις έχουν και άναπτύσσουν παγκόσμια συμφέροντα. Με την επέκταση μάλιστα της Σοβ. Ρωσίας πρός την Εύρώπη, την προσάρτηση των Βαλτικών λαών κι' ένός μεγάλου μέρους της Πολωνίας και την κηδεμονία των Βαλκανικών λαών εκ μέρους της ύπάρχει ή άπειλή να άναχωνευθούν αυτοί οι λαοί, οι όποιοι κρατούσαν ως χθές ζηλότυπα τον έθνηκο τους χα-

ρακτηρα. Η βαθύτερη μάστιγα ειρωνείας της Ιστορίας είναι, να βλέπη κανείς τους λαούς, οι όποιοι αγωνίσθηκαν να τινάξουν στον άερα την Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία, δηλ. Πολωνούς, Τσέχους, Σλοβάκους, Ούγγρους και Νοτιοσλαύους, και να άποτελέσουν κράτη έθνικά χωριστά, να τους βλέπη σήμερα να ζούν κάτω από τη σκιά και την έπιβολή ενός άλλου έθνικού δγκου, ξένου πρός αυτούς, με τεράστια δυναμικότητα και παγκόσμια προοπτική. Οι κληρονόμοι της Αυστροουγγαρίας, που έφθασαν και σε περίλεμο μεταξύ τους για την διανομή της παρουσίας της, είναι σήμερα κατ' ουσίαν κάτω από άλλον κύριο.

Αυτή ή άλλαγή κυρίου παρατείνει την κακοδαιμονία της Εύρώπης, και έντεινει την έσωτερική της τραγωδία, γιατί ούτε το γενικό της πρόβλημα, δηλαδή ή σύνθεση των εύρωπαϊκών λαών σε αυτοδύναμη πολιτική ένότητα μπορεί να γίνη, ούτε τα χωριστά, καθαρώς έθνικά προβλήματα των λαών, τίθενται όπως πρέπει. Καμμιά συνταγή, όσο μεγάλη και άν είναι ή δύναμη που την έπιβάλλει, δέν θεραπεύει τα χωριστά προβλήματα των εύρωπαϊκών λαών. Αντίθετα τα όξύνει και μεγαλώνει τα χάσματα μεταξύ των λαών της Εύρώπης, είτε μικροί είναι είτε μεγάλοι. Και πρέπει να θεωρείται βέβαιο σήμερα, ύστερα μάστιγα από την μεταχείριση ώρισμένων λαών, όπως οι Πολωνοί οι Φινλανδοί και οι Έλληνες, ότι οι πολιτικοσηματισμοί που φαίνεται ότι θα έπιβάλουν με τη δύναμή τους οι σύμμαχοι, δέν θα είναι μόνιμοι, γιατί δέν λύουν τα χωριστά προβλήματα των λαών με κανόνα δικαιοσύνης. Η νίκη της θεωρίας ότι κάθε έθνος έχει δικαίωμα να κάνει δική του πραγματική πολιτεία, όπως του ταιριάζει, νίκη ή όποια άλλοτε άνατίναξε την Ιερή συμμαχία, άπειλείται σήμερα από τη δύναμη άλλης θεωρίας, ότι δηλ. οι μεγαλύτεροί λαοί έχουν δικαίωμα να «προστατεύουν» τους μικρούς άδελφούς των. Και άπειλείται ακόμα από τη δύναμη της τρίτης θεωρίας, ότι δηλ. ή «νέα δημοκρατία» σημαίνει: οι λίγοι να έπιβάλουν τη θέλησή τους στους πολλούς.

Όμοτιμη συνύπαρξη μεταξύ των τεραστίων έθνικών δγκων και των μικρότερων λαών είναι φαίνεται σήμερα άδύνατη. Οι μικροί λαοί ζούνε κάπως κάτω από τη σκιά και τη βία των μεγάλων. Άλλοτε όμως ξεσηκώθησαν οι λαοί της Εύρώπης με τα συνθήματα έθνισμός και φιλελευθερισμός, συνθήματα που γέννησε ή Γαλλική Έπανάσταση αλλά τα κατάπατησε ύστερα ή ίδια. Με αυτά τα ήθικά

όπλα ξεσηκώθηκαν όμως οι εύρωπαϊκοί λαοί έναντίον της γαλλικής ήγεμονίας και ή συνέχεια ήταν, ότι ό έθνισμός τους δέν ένίκησε μόνον τη Γαλλία, αλλά ένίναξε στον άερα και την Ιερή συμμαχία που έγινε πράγματι έναντίον του έθνισμοΰ. Και κατά τον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο ό έθνισμός των κατά μέρος λαών ήταν που ένίκησε τη γερμανική Ύβριν, γιατί πραγματικά κανένα άλλο σύνθημα δέν είχε τόση δύναμη όση το έθνικό, άφου και ή μεγάλη Ρωσία με τον κομμουνισμό της άναγκάστηκε να καταφύγησ' αυτό για να συγκινήση βαθύτερα το ρωσικό λαό. Και άνακάλεσε στη μνήμη του την παλιά του Ιστορία, τα κατορθώματα του Πέτρου του Μεγάλου και του Άλεξάνδρου του Ι και γενικά τα κατορθώματα του μεγάλου τούτου λαού έναντίον του Ναπολέοντος και όλων των εισβολέων της χώρας του. Ο ρωσικός κομμουνισμός όμως φαίνεται έχει κάτι το κοινό με την Ιερή συμμαχία γιατί κατά βάθος στρέφεται και αυτός τώρα έναντίον των ατομικών χαρακτήρων των λαών, δσο κι' άν από το άλλο μέρος ύποκαίει κι' αυτός την φιλοτιμία τους, όταν πρόκειται να μεγαλώση το μίσος των έναντίον των γειτόνων, όπως γίνεται από μέρος των βαλκανικών λαών έναντίον της Ελλάδας και να το χρησιμοποιήση για τους σκοπούς του.

Πράγματι ποτέ άλλοτε ή άλλαζονεία των βαλκανικών κρατών δέν είχε φθάσει σ' αυτό το σημείο, όπου την ώδηγησε ή κομμουνιστική κηδεμονία. Όσο κι' άν πιστεύουν πολλοί, ότι και ή ψυχή των έξωρωσικών Σλαύων είναι φύσει κομμουνιστική κατά το μεσαιωνικό ρητό *animus naturaliter christiana*, τα πράγματα δέν φαίνεται να το έπικυρώνουν, γιατί και τάνεα καθεστώτα έν όνόματι της *summa communistica* άνοιξαν πόλεμο νέο μέσα σ' αυτούς τους λαούς, πράγμα που άποδείχνει ότι οι λαοί αυτοί δέν εύρηκαν τον κανόνα της ζωής τους ούτε με τον κομμουνισμό.

Άλλά όλα αυτά είναι πράγματα δεύτερα. Το πρώτο και κύριο είναι, ότι και σήμερα πάλι κατά βάθος πρόκειται για την ίδια παλιά πάλη, που γίνεται μεταξύ Ρωσίας και Άγγλιας, όπως έγινε και κατά τη μεταναπολεόντεια εποχή. Η Ρωσία έχει την τάση να ένσωματώση όσο γίνεται περισσότερο μικρά κράτη της Εύρώπης, ενώ ή Άγγλια από τάλλο μέρος έχει συμφέρον να διατηροΰν αυτά την ατομικότητά των, γιατί έτσι άποφεύγεται ή ήγεμονία της Ρωσίας. Η ότ ρόση των όμοιο

Είναι ή πάλη μεταξύ Άνατολής και Δύσης που σήμερα από την φορά των πραγμάτων γίνεται ένάντιον στο έδαφος της νοτιανατολικής και μέσης Εύρώπης. Όταν έπεσε ό Ναπολέων παρουσιάστηκε και τότε έντονώτατα ή πάλη αυτή. Και σήμερα που έπεσε ή γερμανική Ύβρις γίνεται το ίδιο. Τότε ήταν το σχήμα της πάλης: φιλελεύθερη Δύση και συντηρητική Άνατολή. Σήμερα είναι το ίδιο πράγμα με άλλο όνομα: φιλελεύθερη, δημοκρατική Δύση, δηλαδή ανεξάρτητα μικρά κράτη στην νοτιανατολική Εύρώπη και κομμουνιστική Άνατολή. Πνεύματα μαζι και αίματα διάφορης ηλικίας πολιτισμοΰ παλεύουν και σήμερα έπάνω στο έδαφος της νοτιανατολικής Εύρώπης. Ο σημερινός δεσποτισμός της Άνατολής διαφέρει από τον παλιό μόνον κατά το ότο, ότι είναι άπειλητικώτερος, γιατί είναι και οικονομικοτεχνικός, ενώ ό δεσποτισμός του αυτοκράτορα Άλεξάνδρου του πρώτου ήταν ρωμαντικός. Ο κομμουνισμός έπιβάλλεται ως Ιδεολογία μέσα στα κράτη της νοτιανατολικής Εύρώπης. Τι γίνεται όμως μέσα στους ίδιους τους λαούς κανείς δέν γνωρίζει. Είναι όμως πολύ πιθανόν να συμβή και πάλιν, ότι έγινε άλλοτε με την Ιερή συμμαχία. Για να νικήση ή θεωρία του Μάρξ και σε τόπους, όπου δέν έχει τη θέση της, έπρεπε να καταστραφούν από τα θεμέλια τους το πολιτικό, οικονομικό και πνευματικό σύστημα των τόπων αυτών. Άλλά, άν ή Ιδεολογία έπιβάλλεται εκεί από το κράτος και από την ώρισμένη κοινωνική τάξη, ή όποια κερδίζει απ' αυτήν την ύπόθεση, οι ιδέες δέν έπιβάλλονται ούτε γνωρίζουν κρατική σκοπιμότητα, αλλά ζούν μέσα στους λαούς και έρχεται ώρα, που εισβάλλουν ξανά με δύναμη στη ζωή και γκρεμίζουν την «Ιδεολογία», ή όποια είναι τυποποιημένη σκοπιμότητα. Η «Ιδεολογία» είναι σύνθημα, που το μετεχειρίζετο ό Ισχυρός για να ύποδουλώση τον άδύνατο λαό. Το πώς όμως σκέπτεται μέσα του ό λαός αυτός δέν φαίνεται ούτε από τη «Ιδεολογία» ούτε από τη «νέα δημοκρατία». Οι ιδέες αντίθετα είναι δυνάμεις ψυχικές και πνευματικές δίχως λέξεις και τύπους. Το ότο φαίνεται από το ότι και οι γονιμότεροι φορείς των Ιδεών σπάνια κατορθώνουν να τις έκφράσουν με λέξεις. Ο,τι όμως όνομάζεται «Ιδεολογία» είναι ένα τυποποιημένο λεξιλόγιο, σκληρό και άκαμπτο, που έπιβάλλεται από ένα κέντρο, το όποιο έντιδώνει να μεγαλώση τη δύναμη και την έξουσία του. Φασισμός και κομμουνισμός είναι πρότυπα του είδους το όποιο όνομάζεται «Ιδεολογία».

Ηπολιτική όμως, ακόμα και γι' αυτούς που έχουν έπινοήσει την «Ιδεολογία», έφ' όσον αυτοί δέν είναι ύστερικοί όπως ό Χίτλερ, είναι κάτι άλλο. Η πολιτική δέν είναι «Ιδεολογία». Γνωρίζουμε από την Ιστορία του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου ότι τίποτε δέν έμπόδισε την «Ιδεολογία» του κομμουνισμού να συμφωνήση με την «Ιδεολογία» του φασισμού και να διαμελίσουν την Πολωνία. Η «Ιδεολογία» είναι ένα δόγμα χρήσιμο για την πολιτική, αλλά όχι το πρώτο, δέν έχει άπόλυτο κύρος. Άνώτερο δόγμα και από την «Ιδεολογία» είναι το δόγμα: ό σκοπός άγιάζει τα μέσα, δόγμα γεννημένο από τον πατισμό αλλά που είναι σε δράση πάντοτε μέσα στην πολιτική των κρατών. Και ό ίδιος ό πατισμός πολλές φορές, όταν έκανε πολιτική παραμέρισε τη θρησκευτική του πεποιθήση και έφάρμοσε το στυγνό δόγμα: ό σκοπός άγιάζει τα μέσα. Έτσι πολιτικώς ό Πάπας συνεμάχησε κάποτε με τους προτεστάντες.

Υπάρχει κάτι που έντεινει τα μέγιστα την κακοδαιμονία της Εύρώπης. Το ότο είναι το γεγονός, ότι είτε ή νοτιανατολική είτε ή μέση Εύρώπη κατάρθωσαν να σχηματίσουν κράτη με βάσεις σταθερές και με άντοχή. Μέση και άνατολική Εύρώπη ήταν σχεδόν καταδικασμένες σε πολιτική άδυναμία. Σ' αυτό συντελούν δχιμόνο λόγοι πολιτικοί αλλά γεωφυσικοί. Πολιτική ώριμότητα είναι δύσκολο ν' αναπτυχθή σε άνοικτους και από Άνατολή και από Δύση χώρους. Ο Εύρωπαίος της μέσης και άνατολικής Εύρώπης είναι έκθετος σε κινδύνους πολλούς. Για το ότο και οι κρατικοί σχηματισμοί που έγιναν έδώ κατά καιρούς, δέν είχαν διάρκεια είτε άμυντικοί είτε έπιθετικοί ήσαν. Δέν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι ή δυτική Εύρώπη ήταν εκείνη όπου σχηματίσθηκαν και τα πρώτα έθνικά κράτη. Έτσι στο τέλος του Μεσαιώνα έχομε στη Δ. Εύρώπη τρεις δυνάμεις, την Ισπανία, προστατευόμενη με τα Πυρηναία της και άνοικτη πρός τους ώκεανούς, την Γαλλία με σταθερό σχεδόν πάντοτε σύνορο το Ρήνο, ό όποιος προστατέφε αιώνες και τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, και τέλος την Άγγλία, της όποιας ή φυσική προστασία είναι ακόμα μεγαλύτερη.

Στους τρεις αυτούς τόπους κατά το τέλος του Μεσαιώνα άναπτύσσονται έθνικές ένότητες με σαφή κρατική συνείδηση. Ούτε είναι τυχαίο το γεγονός ότι από τις τρεις αυτές μεγάλες δυνάμεις, που σχηματίσθηκαν ύστερα από την κατάρ-

ρευση της χριστιανικής ενότητας του Μεσαίωνα, πραγματικά παραμένει επί της σκηνής σήμερα μονάχα η Αγγλία. Οι γεωφυσικοί της ακριβώς λόγιοι συνετέλεσαν ώστε και η εθνότητα των Αγγλοσαξόνων που πέρασε στο νησί της Αγγλίας να λάβει εκεί βαθύτερο νόημα από ό,τι έλαβε άλλου, όπου έμεινε επίσης η ίδια φυλή. Αλλά και οι δεσμοί της πολιτικής ζωής που γεννήθηκαν στην Αγγλία άνθεξαν πάντοτε στην καουχιατών ιστορικών καιρών. Είναι ακόμα χαρακτηριστικό, ότι η Αγγλία ήταν η δύναμη εκείνη η οποία κατάλαβε ένωρις, ότι στην Εύρωπη, ύστερα από την κατάρρευση της μεσαιωνικής ενότητας μόνον η Ισορροπία των ευρωπαϊκών κρατών σώζει τα πράγματα. Τουτό το κατάλαβαν οι Αγγλοι πρώτοι, γιατί ήταν και απόλυτα σύμφωνο με το συμφέρον τους. Επίσης είναι χαρακτηριστικό, ότι και ο παπισμός έγκολλώθηκε την ιδέα της Ισορροπίας των ευρωπαϊκών κρατών, γιατί έτσι ηλιπίζενα διατηρή την ύπαρξη του έκκλησιαστικού κράτους κι' αυτός αδιάφορο αν όπαπισμός με το έκκλησιαστικό του κράτος έχασε το πνευματικό και οίκουμηνικό του κύρος. Και σήμερα με την πολιτική κακοδαιμονία των κρατών της Εύρωπης και με το διωγμό, που έκανε ο Χίτλερ στην καθολική έκκλησία, καθώς και με τον άπειλούμενο διωγμό του Χριστιανισμού από τα κομμουνιστικά κόμματα, είναι η μόνη φορά, που, ύστερα από τον Μεσαίωνα, ξανακερδίζει έδαφος ο παπισμός, γιατί η άπουσία πολιτικής μεγαλώνει πάντοτε την παρουσία του παπισμού μέσα σ' αυτό το κράτη. Η καθολική έκκλησία γίνεται πάλι *ecclesia militans*, ο διωγμός την ώφέλησε. Το ίδιο γίνεται και με την Αγγλία. Όταν η πολιτική έξουσία στην Εύρωπη διαταράσσεται και χάνει το κύρος της τότε ανεβαίνει το γόητρο της Αγγλίας πάρα πολύ. Ποτέ άλλοτε δέν είχε η Αγγλία τόση δύναμη, όσο απέχτησε στην εποχή του Ναπολέοντος, όταν ακριβώς τα ευρωπαϊκά κράτη είχαν χάσει το κύρος τους. Αλλά πράγματι συμφέρει στην Αγγλία να ύπάρχη η Ισορροπία των δυνάμεων στην Εύρωπη, γιατί και να θέλη η Αγγλία ν' άφιερωθή στην Εύρωπη δέν μπορεί να τό κάνει τόσο όσο άφιερώνεται στην Αυτοκρατορία της. Μόνον η βαθύτερη οικονομική συγχώνευση θα ένώσει Αγγλία και Εύρωπη και θα σώσει και τις δύο. Αλλά όπωσδήποτε έχει συμφέρον η Αγγλία να κρατηθή η Ισορροπία των δυνάμεων και για τουτό η Αγγλία άνοίγει πόλεμο μόνο όταν διαταράσσεται αυτή η Ισορροπία. Τουτό είναι η άλλη στρατηγική της πολιτικής της. Και με τη σειρά τους οιδυνάμεις

της Εύρωπης ή μία μετά την άλλη έγιναν άντικείμενα της Αγγλικής πολιτικής.

Η άρχη της Ισορροπίας είναι, ότι ή μία δύναμη έπαρηρπνεύει για να μη γίνη υπερβολικά μεγάλη ή άλλη μέσα στην Εύρωπη. Κι' όταν όμως κατορθώση ή μία δύναμη να γίνη υπερβολικά μεγάλη, τότε κατά τον κανόνα της άγγλικής πολιτικής ή άλλη κηρύσσει τον πόλεμο έναντίον της. Αυτή πράγματι ή άρχη έπικυρώνεται από την Ιστορία της Εύρωπης, όπως άναπτύχθηκε ύστερα από την κατάρρευση της μεσαιωνικής ενότητας.

Τα κράτη όμως που άπόχτησαν δύναμη στη νεώτερη εποχή, δηλ. ή Ισπανία, ή Γαλλία και ή Γερμανία, έτειναν με τη σειρά τους τόκαθενά έπιβάλλοντή δική τους έπικυριαρχία επάνω στα άλλα και έτσι να ήγεμονεύσουν. Ανάλογα μάλιστα με την πολιτική έξουσία μετακινούνται στην Εύρωπη κάπως και τα κέντρα της ζωής του πνεύματος,

Άλλοτε οι δύο πόλοι της ευρωπαϊκής πολιτικής ήταν η Ισπανία και ή Γαλλία. Ύστερα το κέντρο του βάρους μετακινήθηκε προς βορράν. Παρακόλουθη κίνηση έγινε και στα πνευματικά κέντρα της Εύρωπης.

Στην Αναγέννηση τα κέντρα αυτά ήταν ώρισμένες Ιταλικές πόλεις. Ύστερα σιγά-σιγά έγινε το Παρίσι και ώρισμένες πόλεις της Ισπανίας, όπου τον προηγούμενο αιώνα μετακινήθηκε ή πνευματική ζωή της Εύρωπης βορειότερα. Τουτό ίσχυει βέβαια για την πραγματική πνευματική δημιουργία και δχι για την άπλη παράδοση, ή οποία διατηρήθηκε σ' όλα τα προηγούμενα πνευματικά κέντρα, ούτε για την τεχνική, όπου οι άνθρωποι συνηθίζουν την «πρόοδο της ανθρώπότητας» να την μετρών με το μήκος των σιδηροδρομικών γραμμών ή με το ύψος των ύψικαμίνων ή και με το βάρος των άρμάτων της μάχης.

Αλλά άπέναντι στην τάση του έκάστοτε ίσχυροτέρου κράτους της Εύρωπης να έπιβάλη την μονολιτική του θέληση στους μικρότερους και να προστατεύση τάχα την «έλευθερία» τους, οι άλλοι Ευρωπαϊκοί λαοί άντιτάσσουν την πραγματική των θέληση για την έλευθερία. Έτσι Αγγλία, Γαλλία και Όλλανδία ένώθηκαν άλλοτε και έπολέμησαν την Ισπανία. Με τον τρόπο αυτόν και ή ήγεμονία της Ισπανίας άποφεύχθηκε και ο προτεσταντισμός ως πνευματικό και θρησκευτικό κίνημα έσώθηκε. Και όταν πιά έλειψε ο κίνδυνος, ή Αγγλία γύρισε στα μεγάλα της ώκεανικά έργα. Όταν ή Ελισάβετ ένίκησε την Ισπανία, άφησε πιά τη Γαλλία να κρατή την Ισορροπία στην Εύρωπη και εκείνη άπλώσε την έξουσία

της να κατακτήση την Βόρεια Αμερική και τις Ινδίες. Η ιδέα όμως και ή πράξη της Ισορροπίας των κρατών είναι παλαιά. Στην νεώτερη εποχή γενήθηκε πρώτα στην Ιταλία ύστερα από την κατάρρευση της μεσαιωνικής αυτοκρατορίας. Η Φλωρεντία, το Μιλάνο και ή Νεάπολη άποτέλεσαν την Ισορροπία, που έφερε την ειρήνευση της Ιταλίας. Αλλά και στην άρχαία Ελλάδα ή άρχη της Ισορροπίας έδέσποσε κατά την πολιτική της ζωή. Η Ισορροπία των δυνάμεων μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης ήταν το μέτρο της άρχαίας πολιτικής ζωής, κι' όταν αυτή έσπασε με τον πελοποννησιακό πόλεμο άρχισε ή πολιτική κατάρρευση της άρχαίας Ελλάδας. Η Ισορροπία όμως των δυνάμεων της Εύρωπης ποτέ άλλοτε δέν είχε τόση έσωτερική μορφή όσο κατά το δέκατο γδοον αιώνα. Το σύστημα των κρατών κατά τον αιώνα αυτόν είχε μορφή άνιση, ή οποία θα έλεγε κανείς ότι άντιστοιχούσε προς την άνιση άντιση και την άρχιτεκτονική που είχαν και τα μεγάλα έργα του πνεύματος της εποχής εκείνης, όπως ήταν τα φιλοσοφικά συστήματα, τα μαθηματικά και τα δημιουργήματα της μουσικής. Τότε ήταν ή Ισορροπία ένα πραγματικό αναλόγισμα δυνάμεων, έπιχετή μορφή της άρμονίας. Αλλά και τότε ακόμα τα πνεύματα που έβλεπαν βαθύτερα έγνώριζαν καλά, ότι αυτή ή Ισορροπία ήταν εύθραστη, και μάλιστα τόσο, ώστε να καταρρή μόλις ένας σπουργίτης καθίσει επάνω στο οικόδομημά της. Είναι αυτόνομο, ότι ή σάτυρα αυτή περί της Ισορροπίας των δυνάμεων της Εύρωπης ήταν δυνατόν να γεννηθή μόνον εκεί, όπου έπλέκονταν τα νήματα αυτής της Ισορροπίας και όπου ακριβώς ύπήρχε και ή συνέδηση για το πως κρατιέται αυτή ή Ισορροπία, δηλ. στην Αγγλία. Ήταν ο πικρότατος σατυρικός της Αγγλίας, ο *Jonathan Swift*, εκείνος ο οποίος ειρωνεύθηκε τόσο πικρά την περίφημη Ισορροπία των κρατών της Εύρωπης. Από τ' άλλο μέρος ένας φωτισμένος ευρωπαίος μονάρχης, ο Φρειδερίκος ο Μέγας, ώνόμαζε την Ισορροπία «*equilibre des sottises*». Επίσης την ίδια περίπου εποχή ο *Adam Mueller* ώνόμασε την Ισορροπία το μηδέν, διπθεν του οποίου οι κυβερνήσεις κρύνουν τις άξιώσεις των για την άμετρη έπίκτηση του κράτους των. Τέλος ή σύγχρονη γερμανική Ύβρις, δχι μόνο ειρωνεύθηκε βαναυσώτατα την Ισορροπία της Εύρωπης αλλά και την άνατίναξε στον άέρα και έπρόβαλε το δόγμα της γερμανοκρατίας μετό σύνθημα του καθαροδαίματος της

βόρειας φυλής και προχώρησε στην άπαξίωση καθώς και στον προγραμματικό άφανισμό όλων των άλλων λαών. Έτσι καταστράφηκε στις ήμέρες μας το γεγονός Εύρωπης, γεγονός που ήταν μεγάλο και κατά το δέκατο έννατον αιώνα. Το γεγονός Εύρωπης καταστράφηκε από την άναξιοπρέπεια των δογμάτων του φασισμού και του κομμουνισμού και έμιασε όλοι οι Ευρωπαίοι σήμερα μέσα στο χάος.

Άλλοτε, όταν επίσης είχε πέσει ή Εύρωπη στο χάος, ύστερα από τους ναπολεοντείους πολέμους, γεννήθηκε το σύστημα της Ιερής συμμαχίας μεταξύ της Αυστρίας, Πρωσίας και Ρωσίας. Η Αγγλία τότε, όπως άλλωστε με τον κανόνα της πολιτικής της πάντοτε, δέν έδεσμεύθηκε από το δόγμα της Ιερής συμμαχίας, γιατί έγνώριζε και γνωρίζει καλά, ότι ή πραγματική πολιτική είναι πέρα από τα δόγματα. Κατά το διάστημα της Ιερής συμμαχίας ο στρατός, ο οποίος ήταν το συντηρητικό στοιχείο, άντιπετώπιζε έκ του συστάθην όλες τις άνθρωπιστικές τάσεις του φιλελευθερισμού και του ήθικού έθνισμού των λαών, τους οποίους έπίεζε ή Ιερή συμμαχία. Ο στρατός όμως είναι δύναμη άπλως συντηρητική, διατηρητική και ποτέ δημιουργική. Τουτό θα πρέπει να γίνη διδάγμα και για τα πράγματα της εποχής μας, γιατί με τις λεγεώνες, όσο μεγάλες κι' άν είναι, οι λαοί δέν ύποτάσσονται. Εκείνο που έχει σημασία και για σήμερα είναι ή δημιουργία της ζωής των λαών από μέσα τους και δχι ή έπιβολή συστημάτων που έρχονται άπ' έξω με τις λεγεώνες και τα μηχανήματα. Στη Βιέννη μετά τον Ναπολέοντα ένίκησε ή συντήρηση, αλλά και ή νίκη της εκείνη ήταν φαινομενική. Ο Μέττερνιχ όμως έβλεπε βαθύτερα προς το μέλλον: «ή μυστικώτατη σκέψη μου είναι, ότι ή γηραιά Εύρωπη είναι στην άρχη του τέλους της. Θακάμω το καθήκον μου να χαθώ κι' έγώ μαζί της. Η νέα Εύρωπη είναι έξέ άλλου έν τώ γίνεσθαι. Μεταξύ του τέλους και της άρχης θα ύπάρχη ένα χάος». Σήμερα το χάος είναι ακόμα μεγαλύτερο και το μέγεθος της καταστροφής άυπολόγιστο. Και ή πάλι γίνεται σήμερα δχι τόσο για την Ισορροπία της Εύρωπης, όσο για την Ισορροπία ή επί τέλους και για την ήγεμονία του κόσμου. Οι άγώνες όμως που γίνονται σήμερα μέσα στην Εύρωπη και θα έξακολουθήσουν να γίνονται, ίσως μάλιστα και να ένταθούν, θα έχουν διπλή δψη. Η μία θα είναι το πρόβλημα: αν ή Εύρωπη θα μείνη ως γεγονός και ως έννοια προς τα έξω, δηλ. ως όντότητα με δική της πνευματικότητα και αυτόδύναμη πο-

λιτική εξουσία. Και η άλλη όψη θά είναι τό πρόβλημα πός τά μέσα, αν δηλαδή ή Εύρώπη θά έξανθρωπίση τις επαναστατικές ιδέες και αν θά κατορθώση τό «σοσιαλισμό» της νά τόν κάμη ήθικό. Τι χρειάζεται για τήν πάλη αυτή ζωής ή θανάτου είναι φανερό. Χρειάζεται ήθική πολιτική ήγεσία, ή όποια νά φύγη από τά συνθήματα τών έκλεκτών τάξεων και τών έκλεκτών αιμάτων. Τό έρώτημα, είναι: μήπως ή Εύρώπη, ή όποια έχασε τήν έλπίδα νά έξουσιάση τήν οίκουμένη, έλπίδα ή όποια είχε άλλοτε γεννηθή μέσα της και έλαβε και κάποια συγκεκριμένη μορφή, μήπως τώρα χάσει και τήν δυνατότητα νά έξουσιάση και τόν έαυτό της.

Πράγματι όμως τίποτε άλλο δέν τήν σώζει παρά ή ήθική πολιτική ήγεσία και ή βαθύτερη συνεννόηση και πρό παντός ή οικονομική συγχώνευση της μέ τήν 'Αγγλική Αυτοκρατορία. Δίχως αυτήν τήν παγκοσμιότητα και στόν τομέα της οικονομίας και στόν τομέα της πολιτικής ή Εύρώπη δέν μπορεί νά ζήση. Ούτε ό σοσιαλισμός όμως τήν σώζει, γιατί τότε τό ένδεχόμενο είναι νά γίνη απλό προαύλιο της Ρωσίας, ή καλύτερα επαναστατικό θερμικόπιο, όπου μέ όλη της τήν άνεση ή Ρωσία θά ανατρέψη τά επαναστατικά της φυτώρια.

Και ή προϊστορία του πρώτου και ή προϊστορία του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου διδάσκει, ότι τήν απόφαση για τό κακό της τήν έλαβε ή ίδια ή Εύρώπη. 'Ο έσω-ευρωπαϊκός βαρβαρισμός ήταν ή πρώτη αίτια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Σ' αυτόν προστέθηκε ό έξω-ευρωπαϊκός βαρβαρισμός ήταν ώς τότε πόλεμο ώς ευκαιρία νά απλώση τή δύναμή του, ή, αν βοηθήση και ή τύχη, νά ιδρύση *imperium mundi*. 'Ακόμα ήταν ό έσω-ευρωπαϊκός βαρβαρισμός εκείνος, ό όποιος έτίναξε στόν άέρα τήν παγκοσμιότητα τών ευρωπαϊκών δυνάμεων, είτε οικονομικές είτε πνευματικές ήταν αυτές. Αυτός έρριξε κάτω και τή Γαλλία, ή όποια όμως μέ τόν κομμουνισμό της και τήν καταπληκτική μείωση τών γεννήσεων είχε άφ' έαυτης άρνητικά βέβαια παρασκευάσει τήν άνετη επίδρομή του βαρβαρισμού στό έδαφος της και στό έδαφος τών άλλων κρατών, τά όποια τόσο πολύ έπίστευαν στήν παλαιά ήθική και πολεμική της άρετή. Και κάτι πού ήταν σταθερό κτήμα της Εύρώπης από τήν εποχή τών Ελλήνων ώς χθές, δηλ. ή ήγεσία της παγκόσμιας Ιστορίας, τούτο είναι πλέον στό χέρι τών άλλων. Θά μείνη τούλάχιστον στήν Εύρώπη ή ήθική και πνευματική ήγεσία του κόσμου; Τά κέντρα της

πολιτικής και οικονομικής ήγεσίας του κόσμου είναι σήμερα τό Λονδίνο, ή Μόσχα και ή Ούάσιγκτων. Τά κέντρα όμως της πνευματικής ήγεσίας είναι βέβαιο ότι εύρίσκονται ακόμα στήν Εύρώπη. Τι θα γίνη στο μέλλον ή Εύρώπη; Γιατί και τούτο είναι επίσης βέβαιο, ότι ή Εύρώπη έχει ακόμα τεράστιες ήθικές και πνευματικές δυνάμεις, μέσα της είναι πυκνωμένα τά πνεύματα του έλληνισμού της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, του χριστιανισμού και τών βορείων λαών. Μέ τά πνεύματα αυτά, αν οι ζωντανές δυνάμεις τών λαών της Εύρώπης τά φέρουν πάλι σε άρμονία, είναι δυνατόν νά συνταχθή έσωτερικά ή Εύρώπη.

'Υπάρχει ένα ήθος καθαρά Ευρωπαϊκό. Μέ αυτό τό ήθος πρέπει νά άνοίξη ή Εύρώπη τήν έσωτερική της μάχη εναντίον του έσω-ευρωπαϊκού βαρβαρισμού τόν όποϊον έφεραν τά συστήματα φασισμού και κομμουνισμού. Μέσα στήν Εύρώπη υπάρχει ακόμα και ό ήθικός και ό πνευματικός άνθρωπος. 'Επίσης υπάρχει μέσα της και ό ευρωπαϊός πολίτης. Και υπάρχει μέσα σε όλους τους λαούς της, μικρούς και μεγάλους. 'Ο άνθρωπος αυτός έχει Ιστορική συνείδηση βαθύτατη πού δέν τήν έχει κανείς άλλος άνθρωπος σήμερα στόν κόσμο, και γνωρίζει τι είναι έλευθερία, πολιτική, ήθική και πνευματική. Τό πρόβλημα είναι πώς μέσα από τά σπλάχνα τών ευρωπαϊκών λαών θά ξαναγεννηθή σήμερα ή Εύρώπη ως καινούργια μαζί και παλιά έννοια και ζωή. Πολλά θά πέσουν. Και πρό παντός ήρθε ή ώρα νά πέση ή αντίφαση πού χαρακτηρίζει ως τώρα τήν έννοια Εύρώπη μέ τήν πράξη Εύρώπη. 'Η έννοια υπάρχει και ύπηρχε, ή πράξη ήταν ως τώρα συχνότατα αντίθετη σ' αυτήν. Και ή μοίρα πιέζει τόσο, ώστε ή αντίνομία πρέπει νά άρθή, άλλοιως θά πέση ή ίδια ή Εύρώπη. Δέν είναι βέβαια εύκολο νά ένωθή βαθύτερα ή Εύρώπη μέ τόν έαυτό της και ύστερα νά ένωθή μέ τήν 'Αγγλική Αυτοκρατορία πρό παντός οικονομικά, γιατί ή Εύρώπη έχει μέσα της λαούς αυτοκυρίαρχους μέ προσωπικότητα και Ιστορία. Ούτε μπορεί ή ένωση νά σημαίνη ό,τι είναι ή ένωση της 'Αμερικής ή της Ρωσίας, όπου πραγματικά υπάρχει μόνον μία προσωπικότητα λαού και όχι πολλές. 'Η τάση νά έξομοιωθή ή ευρωπαϊκή ψυχολογία μέ τήν άμερικανική θά έφερνε μεγάλο κακό και για τήν Εύρώπη και για τόν κόσμο. 'Εδώ στήν Εύρώπη όλοι οι λαοί έχουν Ισότητα αξία, ώστε ούτε ό πρόχειρος σοσιαλισμός τους σώζει. 'Η ένωση εδώ θά πρέπει νά σημαίνη άμοιβαία άναγνώριση της αξίας του κάθε λαού και του κάθε ανθρώπου και ανάπτυξη αυτής μέ-

Φ. Ο. ΒΕΓΛΕΡΗ

'Υφ. του Παν. 'Αθηνών

ΕΙΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Διατρέχόμεν τό τρίτον έτος από τήν ήμέραν όπου, μαζί μέ τήν έλευθερίαν, μάς άπεδόθησαν αί εύθύναι της περαιτέρω τύχης μας και καμμία σοβαρά προσπάθεια δέν έγινε διά τήν ουσιαστική άνασυγκρότησιν του Κράτους.

'Εσταταλήσαμεν δύο πολύτιμα και πιθανώς άναντικατάστατα χρόνια, άναζητούντες τά αίτια τών εθνικών περιπετειών μας πάντοτε «εις τήν άλλην δχθην», τήν αντίπαλον πολιτικήν μερίδα, τους ξένους—φίλους ή μη φίλους— τόν διεθνή άνταγωνισμόν. 'Η παλαιά αυτή μέθοδος μάς επέτρεψε πάλιν ν' άποσειώσωμεν εύθύναν και νά φύγωμεν ύποχρέωσεις, τήν στιγμήν άκριβώς πού είναι βαρύταται. Μας ήμπόδισεν όμως ν' άναμετρήσωμεν πόσον περιθώριον πρωτοβουλίας και δράσεως μάς άφήκαν έλεύθερον και τά παίσματα τών αντιπάλων, και ή επέμβασις ή μη επέμβασις τών ξένων, και ή επίδρασις τών διεθνών άνταγωνισμών, και πόσαι, εις τό περιθώριον αυτό, παραλείψει καθήκοντος, πόσαι πλάνα ή άμαρτία βαρύνουν τόν καθένα από ημάς και δέν πρόκειται ν' άνορθωθούν παρά μόνον μέ τήν ίδίαν μας μετάνομιαν και μέ τήν ίδίαν μας θέλησιν.

'Η έπιμόνως μελανή εικών της μεταπολεμικής 'Ελλάδος έχει περισσότερα ίσως κοινά σημεία μέ τήν κακοδιοίκησιν, της όποιας ή ιδιαίτερα Ιστορία μας παρουσιάζει μακράς περιόδους και σύντομα φωτεινά διαλείμματα, παρά μέ τά φαινόμενα κοπώσεως πού σημειούνται γενικώς εις τήν Εύρώπην, μετά τήν βαθείαν ύλικήν

και ήθικήν άναταραχήν του πολέμου. Τό γεγονός ότι, μόνον μεταξύ τών Κρατών της Εύρώπης, δέν έστάθημεν ίκανοί ν' άποφύγωμεν ούτε τήν φρίκην της επαναστάσεως, μήτε τήν άσχημίαν της αντιδράσεως, μαρτυρεί έφ' έαυτού ότι έδώ έλειτούργησαν ιδιαίτεροι παράγοντες, πού έχουν τάς ρίζας των εις τόν τόπον, έπομένως εις τάς ψυχάς και τάς συνειδήσεις όλων μας. Και τό γεγονός ότι, παρά πάσαν οικονομικήν βοήθειαν του έξωτερικού, ό πειραματισμός καθεστώτων και κυβερνήσεων πάσης τυπικής μορφής και πάσης συνθέσεως απέδωσε πρακτικώς έν και τό αυτό περίπου πολίτευμα, άνάμικτον άδυναμίας και βίας, άναρχίας και άθραισίας, άδρανεϊας και άλογίστων παρεμβασμών, πρέπει νά μάς πείση περί της γενικής άνεπαρκείας τών έγχωρίων ήγετικών δυνάμεων νά οργανώσωμεν και κρατήσωμεν τήν όμαδικήν ζωήν εις έν άνεκτόν σημείον ήρεμίας και συνεργασίας, άπέναντι τών καθηκόντων και τών κινδύων της έποχής.

Εις τό βάθος τών φαινομένων αυτών, τών όποιων μόνον ή όξύτες είναι νέα, έδρεύει ή στρεβλή αντίληψις μας περί δημοσίας ζωής, ή σταθερά άδυναμία μας ν' άρθώμεν, ως πολίται και ως δημόσιοι άνδρες, μέχρι της έννοιας του Κράτους. 'Αν αφήσωμεν κατά μέρος τάς κόφους έπαγγελίας περί «συνταγματικής όμαλότητος» και περί «Κράτους δικαίου» ή πάλιν περί «ίσχυρας έκτελεστικής έξουσίας» και περί «έθνικών κυβερνήσεων», διά τών

σα στό άρια της ευρωπαϊκής ιδέας και πολιτισμού. Εύκολα γίνεται ή Σοβιετική 'Ένωσις, γιατί εκεί έπιβάλλεται κάτι όμοιότυπο, σχεδόν ή ίδια τό παρακαλεί. 'Εδώ όμως ή όμοιοτυπία θά ήταν θάνατος τών ευρωπαϊκών λαών. 'Αλλά ούτε λύνεται τό πρόβλημα της Εύρώπης μέ τό νά τό μετακινήσωμε πρós τό μέλλον και νά ειπούμε ότι στό μέλλον θά δημιουργηθή ό ενιαίος τύπος του Ευρωπαίου.

Και δέν γίνεται τούτο γιατί οι λαοί έχουν προσωπικότητα και ή ζούν μ' αυτήν ή πεθαίνουν, όταν τυχόν τους έπιβλη-

θή τυραννία αιώνων. Περισσότερο όμως μέσα από τό μεγάλο τους πνευματικό και ήθικό παρελθόν είναι πού μπορούν και πρέπει νά ένωθούν οι ευρωπαϊκοί λαοί και νά άποτελέσωμε κοινότητα μεταξύ τους. Και όλα τείνουν πραγματικά σήμερα πρós μία σύνθεση του ευρωπαϊκού παρελθόντος. Μέσα από αυτήν είναι δυνατόν νά προκύψουν άνάμεσα στους κατά τόπους λαούς της Εύρώπης όχι ένας τύπος αλλά πολλοί ανώτατοι πνευματικοί τύποι οι όποιοι νά γίνουν παράδειγμα και για τήν ήθική πολιτική ήγεσία. (συνεχίζεται)

όποιον λικνίζομεν τὰς ἀτελευτήτους ψευδαισθησεις μας, καὶ θελήσωμεν ν' ἀρυσθῶμεν ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῶν πράξεων μας τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν τῆς χώρας, τελείως διαφορετικὴ θὰ μᾶς ἀποκαλυφθῇ ἡ ζωσὰ περὶ δημοσίας ἐξουσίας ἀντίληψις.

Διὰ τὸν μέσον Ἑλληνα καὶ διὰ τὴν πλειονότητα τῶν πολιτευομένων, τὸ Κράτος παραμένει μίαν καλόβολος μηχανὴ πρὸς διανομὴν μισθῶν, συντάξεων, ἀξιομάτων καὶ ἄλλων εὐκολιῶν, χάρις εἰς τὴν κίνησιν τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ λυθῇ ἀμέσως τὸ βιωτικὸν πρόβλημα τῶν φίλων τῆς ἐκάστοτε κυβερνήσεως, τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ ἀριθμοῦ τῶν φίλων τῆς. Κάθε μεταπολίτευσις κάθε μεταλαμπάδευσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὁμαλὴ ἢ συνηθέστερον βιαία, εἶναι ἐποχὴ γενικῆς ἀνθῆσεως τῶν ἐλπίδων διὰ τὴν εὐτυχὴ τακτοποίησιν ἰδιωτικῶν οικονομικῶν προβλημάτων. Τόσον βαθὺ εἶναι τὸ αἶσθημα ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ κυρία ἀποστολὴ τοῦ Κράτους, ὥστε ὀλίγαι πράξεις εἶναι τόσον ἀκατανόητοι καὶ πρόξενοι τῆς ἱερᾶς ἀγανακτήσεως, ὅσον ἢ ἄρνησις τῶν κρατούντων νὰ ἱκανοποιήσουν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ παλαιῶν ἢ προσφερόμενον ἤδη μὲ ἐπαρκεῖς ἐξωτερικὰς ἐνδείξεις πολιτικῶν φίλων.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὄλαι αἱ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν κυβερνήσεις μετεχειρίσθησαν τὸ πρόβλημα τῆς δημοσίας ὑπαλληλίας, ποῦ εἶναι εἰς τὴν πρακτικὴν ὄψιν τοῦ τὸ πρῶτον πολιτικὸν πρόβλημα τῆς ἀνασυντάξεως τοῦ Κράτους, ἀποδεικνύει πόσον ζωηρὰ ἴσταται πάντοτε ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις τοῦ Κράτους, ἀσκοῦντος κοινωνικὴν πρόνοιαν διὰ τῆς προσλήψεως ὑπαλλήλων καὶ εἰς τοῦτο ἐξαντλοῦντος τὸν προορισμὸν του. Αἱ ποικίλαι πολιτικαὶ ἀναταραχαὶ τῆς τελευταίας εικοσαετίας, πλησιέστερον ὅμως καὶ ἐντονώτερον ἢ ἀμαρτωλὴ στοργικότης τῶν κυβερνήσεων τῆς κατοχῆς ἐκληροδότησαν εἰς τὸ μεταπολεμικὸν Κράτος ἕναν ἄνευ προηγουμένου φόρτον ἀπαιτητῶν τοῦ δημοσίου ταμείου ὡς ὑπαλλήλων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως καὶ τῶν αὐτοδιοικουμένων, τῶν αὐτονόμων ἢ κοινωφελῶν ὀργανισμῶν. Ἡ δυσαναλογία τοῦ βάρους αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰς διοικητικὰς ἀνάγκας καὶ τὰς δημοσιονομικὰς δυνατότητας καὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου, τοῦ μόλις ἐξερχομένου ἀπὸ τὴν συμφορὰν, Κράτους, ἦτο τερατώδης καὶ μᾶς ὑπεδείχθη ἄλλως τε ἀπὸ ὄλους τοὺς ξένους οικονομικοὺς ἐμπειροτέχνους καὶ συμβούλους, οἱ ὁποῖοι ἔκυψαν ἐπάνω εἰς τὰ οικονομικὰ τῆς τραυματισμένης χώρας μας. Διὰ τὸ τμήμα τῆς ἀναριθμητοῦ αὐτῆς ὑπαλληλίας ποῦ ὄφειλε

τὸν διορισμὸν τῆς εἰς τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς—καὶ οὐδέποτε ἄλλως τε ἤλπισε σοβαρῶς νὰ τὸν διατηρήσῃ πέραν αὐτῆς—ἢ ἄμεσος καὶ ἀδιάκριτος, ὀριστικὴ καὶ ἀνέκκλητος ἀπόλυσις ἦτο ἡ στοιχειωδεστέρα καὶ ἡ ἀπλουστερά φροντίς τῆς παλινοστούσης κυβερνήσεως, ἢ προκαταρκτικὴ πάσης ἀναδιοργανώσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν χειρονομία, ποῦ ἐπέβαλεν εἰς ἐπίμετρον ἀνεπίδεκτος συζητήσεως ἠθικὴ ἐπιταγὴ. Πρὸς τοῦτο ἤρκουν τρεῖς ὀλιγόλογοι διατάξεις, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς πρώτης ἐλευθέρως κυβερνήσεως εἰς τὰς Ἀθήνας—ἢ πάροδος μίας ἐβδομάδος θὰ ἦτο ἤδη καθυστέρησις— καὶ πρὸ πάντων ἢ σταθερὰ καὶ εἰλικρινῆς θέλησις τῆς ἐφαρμογῆς των. Ἀντὶ τοῦτου ἐχρηιάσθησαν ἕξ ἢ ἑπτὰ μῆνες διὰ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς μακρὰ λιτανεῖα περιπλόκων συντακτικῶν πράξεων, διὰ τῶν ὁποίων ἢ κατάργησις τῶν διορισμῶν τῆς κατοχῆς ἐρρυθμίζετο μὲ μυριάς ἐπιφυλάξεις, ἀνταλλάγματα, ἐνίοτε δὲ καὶ προνόμια καὶ μὲ ἰθὺνον πνεῦμα τὴν ἐπιείκειαν, τόσον περισσότερον γενναίαν ὅσον τὰ ἀξιώματα ἦσαν ἀνώτερα. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄνοιοι αὐτὰ συντακτικὰ πράξεις ἐφηρμόσθησαν ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε κυβερνήσεις εἴτε μὲ τὴν πρόθεσιν εἴτε πάντως μὲ τὸν φόβον νὰ μὴ θιγοῦν τελικῶς πολλοὶ ὥστε ἀπέβησαν κατ' ἀποτέλεσμα ὅ,τι ἄλλως τε εἰς τὰς πτυχὰς τῆς σκέψεως των ἦσαν, ἦτοι τακτοποιήσις ἀνωμάτων διορισμῶν καὶ παγίωσις τῆς θέσεως τῶν διορισθέντων. Ποῖαν ἠθικὴν ἐπίδρασιν εἶχε τοιοῦτος χειρισμὸς τοῦ ζητήματος, εἶναι ἤδη γνωστόν. Οἱ εὐνοηθέντες τῆς περιόδου τῆς κατοχῆς ἔγιναν, μὲ τὴν ἐνθάρρυνσιν τῆς πενιχρᾶς ἠθικῆς στάθμης τῶν συντακτικῶν πράξεων, οἱ θρασύτεροι διεκδικηταὶ δικαιωμάτων τῆς περιόδου τῆς ἀνασυγκροτήσεως, τὴν ὁποίαν πᾶσα λογικὴ ὑπεδείκνυεν ὡς περίοδον τουλάχιστον τῆς ἀφανείας των. Ποῖαι συνέπειαι προέκυψαν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς συγκροτήσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἀποδεικνύουν εἰς πρώτην παρατήρησιν ἢ ἐλεφαντίασις τῶν ὑπηρεσιῶν ἰδίᾳ τοῦ κέντρου, ἢ ἀσχετος πρὸς τὰς λειτουργικὰς ἀνάγκας κατανομὴ τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἡ εὐτελής μέση ποιότης του εἰς ὀρισμένα ὑπουργεῖα. Ποῖα τέλος δημοσιονομικὰ ἀποτελέσματα εἶχεν ἢ ἐφαρμογὴ τῶν συντακτικῶν πράξεων μαρτυρεῖ ἢ παράλειψις τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν νὰ δώσῃ οἰανδήποτε κατάστασιν περὶ τῆς μειώσεως τῶν δαπανῶν ἢ ὁποῖα ἐπετεύχθη.

Τὴν εὐθύνην τοιαύτης πλήρους ἀποτυχίας, εἰς ἕν ἀπὸ τὰ χρονικῶς προέχοντα κυβερνητικὰ καθήκοντα τῆς μεταπολεμι-

κῆς περιόδου, οὐδεμίαν πολιτικὴν παράταξις νομιμοποιεῖται νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς τὴν ἄλλην. Καμμία δὲν ἐτόλμησε ν' ἀψηφίσῃ τὴν ἀντιδημοτικότητα τῆς ριζικῆς ἐκκαθαρίσεως τοῦ Κράτους ἀπὸ τὴν ὑπαλληλίαν τῆς κατοχῆς καὶ ἡ μόνη ἐδῶ διαφωνία μετὰ τῶν ρευμάτων ποῦ συνηθίζομεν σήμερον νὰ διακρίνομεν μὲ τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος—ἄλλο σχῆμα λόγου ἀποκρῦπτον βαθυτέρας ἐντοπίους πραγματικότητας—ἀφεῶρα τὸ ἂν ἢ μακρόθυμος στοργὴ τῆς πολιτείας θὰ περιέβαλε τοὺς πατρικίους ἢ τοὺς πληβείους ἐκ τῶν διορισθέντων. Ὅλοι ἐφοβήθησαν ὅτι ἢ ἀθρόα ἀπόλυσις θὰ ἐδημιούργει «κοινωνικὸν πρόβλημα», ἀνομολογοῦσαι ἔτσι αἱ κυβερνήσεις λύουν ζητήματα κοινωνικῆς προνοίας διὰ τῆς προσλήψεως ὑπαλλήλων καὶ ἐπιβεβαιοῦσαι ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν ἀνθρωπότητα τῆς νεοελληνικῆς περὶ Κράτους δοξασίας.

Δὲν εἶναι ὀλιγώτερον γενικαὶ αἱ πολιτικαὶ εὐθύναι διὰ τὸν ρυθμὸν μὲ τὸν ὁποῖον, εἰς πείσμα τῶν ξένων ποῦ μᾶς ἐπεχορήγησαν δι' ἄλλως θετικούς καὶ μονίμους σκοποὺς, μὲ πλήρη ἀδιοφορίαν πρὸς τὸ δρᾶμα τῆς ζωῆς τῆς ὑπαίθρου καὶ τὴν ἀπειλὴν τρίτης νομισματικῆς καταρρεύσεως, οἱ νέοι διορισμοὶ ἐσυνεχίσθησαν ὑπὸ ὄλας τὰς κυβερνήσεις καὶ ἐκορυφώθησαν ἀπὸ ἐκείνην ποῦ προβάλλει τὸν νομιμώτερον τάχα τίτλον ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας (εἶδος διορισμῶν καὶ μάλιστα ἐξαιρετικῶς δαπανηρῶν, εἶναι αἱ πολὺτροποι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστολαί). Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἢ ἐξασφάλισις τῆς εὐχερείας νέων διορισμῶν διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν θέσεων—ὅπου συχνὰ ἢ δημοσία λειτουργία δημιουργεῖται χάριν καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ὑπαλληλίας—καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀντικατάστασις τῶν ἀνεπιθυμητῶν διὰ τὸν φίλον. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι σχηματίζουσι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕν ἀνάγως κινούμενον καὶ ἐν τέλει συνεχῶς ὀγκούμενον πλῆθος μισθωτῶν τοῦ δημοσίου καὶ τῶν παραδημοσίων ταμειῶν, διότι δὲν ὑπῆρξε ποτὲ «ἐκκαθάρισις» τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ ἠκολούθησεν ἰσχυρότερον ἀκόμη κύμα

νέων διορισμῶν. Τὸ τελευταῖον ψήφισμα περὶ ἐξουγιάνσεως εἶναι ἀπλὴ ἐπιρρημένη ἔκδοσις τῶν περιοδικῶν ἄρσεων τῆς μονιμότητος, τῶν ὁποίων τόσα παραδείγματα προσφέρει ἢ τριακονταετία ἀφ' ἧς ἢ μονιμότης καθιερώθη ὡς ἐγγύησις τοῦ συντάγματος καὶ ἠκολούθησε τοῦ ὄλου συντάγματος τὴν περιπετειώδη τύχην. Τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ ψήφισματος εἶναι βεβαίως πρὸ πάντων ἢ κομματικὴ δίωξις, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης κατὰ πολὺ, ὅπως ἀπέδειξεν ἢ ἐφαρμογὴ εἰς τὸ παρελθὸν τοιοῦτου τύπου θεσπισμάτων, ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς κυβερνήσεως μὲ ἀπερίοριστον ἐξουσίαν διὰ νὰ ἐνεργῇ διορισμοὺς «κατὰ παρέκκλισιν» ἢ «ἄνευ τήρησεως τῶν κειμένων διατάξεων», δηλαδή, μὲ μίαν ὀλιγώτερον ἐπιτηδευμένην λέξιν, χωρὶς προσόντα. Τόσον πολὺτιμος εἶναι αὐτὴ ἢ ἐξουσία, ὥστε ἢ τέως κυβερνήσις, κυβερνήσις συμπαγοῦς πλειοψηφίας, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπαναφέρῃ παραλλήλως ἐν ἰσχύϊ τὸ νομοθέτημα ἀκριβῶς ἐκεῖνο (ν. δ. 194)1941) διὰ τοῦ ὁποῖου ἢ πρώτη κυβερνήσις τῆς κατοχῆς προέθετο δεδηλωμένως νὰ ἐντάξῃ τὴν ἑλληνικὴν ὑπαλληλίαν εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς «Νέας Τάξεως».

Ἄλλ' οὔτε εἰς τὸ πεδῖον τῆς ὑπαλληλικῆς νομοθεσίας δύο καὶ πλέον ἔτη ποιικίλης καὶ ποικίλων ἀξιώσεων διακυβερνήσεως κατάρθωσε νὰ κατεργασθῇ στεγειώδη ἀνακάθαρσιν. Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῇ κανεῖς, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀδύνατον νὰ ὑπολογίσῃ εἰς ὄλην τὴν ἑκτασίαν, τὸν πλοῦτον μεταφυσικῶν σχημάτων καὶ κατασκευῶν ποῦ ἐγκλείει ἢ νομοθεσία αὐτὴ πρὸς ἕνα σταθερὸν σκοπὸν : πῶς νὰ πλασθῇ περὶ τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ ὑπαλλήλου (πολὺ συχνὰ ὀρισμένων ὑπαλλήλων) μίαν εἰκονικὴν πραγματικότητος, πλάνη διὰ τὸ Κράτος καὶ πλάνη διὰ τὸν ὑπάλληλον. Περὶ τοῦ πῶς τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας δὲν θὰ εἶναι ὅσα πράγματι διενύθησαν ἀλλὰ διπλάσια, πῶς ἢ προαγωγή δὲν λογίζεται ἀφ' ἧς ἔγινε ἀλλὰ κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον πρὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου, πῶς ὁ ὑπάλληλος ἐξελεθῶν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τραπείας εἰς ἄλλα ἐπαγ-

γέλυμα επί δεκαετίαν ή δεκαπενταετίαν θα θεωρηθῆ παρά τούτο ως ύπηρετήσας και θα κεφαλαιοποιησῆ τὰς προαγωγὰς τὰς ὁποίας φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν ἔλαβεν, πῶς ὁ ὑπάλληλος θα κατέχη βαθμὸν ἀνώτερον ἢ κατώτερον τῶν καθηκόντων του, θα καθίσταται ἀρχαιότερος τῶν ἀρχαιότερων του ἢ νεώτερος τῶν νεωτέρων του, τέλος πῶς θα ἐξακολουθῆ προαγόμενος καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας —περὶ ὄλων αὐτῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἢ νομοθεσία τῶν καθέκαστα ὑπηρεσιῶν περιέχει ἀληθῶς ἀπίστευτον ἀριθμὸν εὐρημάτων. Ἡ τέως κυβέρνησις συνέστησεν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν σύνταξιν καταστατικοῦ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων νόμου, ὄνειρον ἀπραγματοποίητον τόσων προκατόχων της. Τίποτε βεβαίως δὲν ἐμποδίζει τὸν νόμον νὰ ἐκπονηθῆ, καὶ μὲ νομοτεχνικὴν ἀριτιότητα. Περί τοῦ ὅτι ὅμως ἡ ψήφισις του θα συνοδευθῆ μὲ τὴν κατάργησιν ὄλων τῶν ἀντιθέτων ἢ ἀσυμβιβάστων διατάξεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας τόσοι ὑπάλληλοι εὔρον παρηγορίαν ἀπὸ τὴν μετριότητα τῆς τύχης των, ἐπιβάλλεται ἀπόλυτος ἐπιφύλαξις.

Δὲν εἶναι κατόπιν τούτων ἀνεξήγητον ὅτι ἡ στάθμη τῆς μισθοδοσίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων διατηρεῖται εἰς ἄθλια ἐπίπεδα οὔτε ὅτι σπουδαῖαι δημόσιαι ὑπηρεσίαι ἀποψιλοῦνται καθημερινῶς ἀπὸ τὰ ὑγιέστερα καὶ ἱκανώτερα στοιχεῖα καὶ παραδίδονται εἰς τὰ ἀδαῆ καὶ ἠθικῶς ἀφερέγγυα. Ἡ διάπλασις καὶ ἡ διατήρησις δημοσίων λειτουργῶν μὲ ἀνεπτυγμένον τὸ δημόσιον αἴσθημα, μὲ τεχνικὴν κατάρτισιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἐπάγγελμα, πού εἶναι τὸ ὑψηλότερον τῶν ἐπαγγελμάτων, παραμένει ἀνέφικτος. Ἡ προπαρασκευὴ χρησίων νόμων καὶ ἡ τιμὰ, ἐν τῇ αὐστηρότητι ἢ τῇ ἐπιεικέει διοικητικῇ καὶ δικαστικῇ ἐφαρμογῇ των, θα εἶναι πάντοτε ἐ-

ξαίρεσις τῆς δημοσίας ζωῆς μας. Ἡ ἐμπέδωσις τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ Κράτος θ' ἀναβάλλεται ἐπ' ἀόριστον, διότι ὁ σεβασμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα καταλύσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀστυνομικῆς βίας, ἀλλὰ τὸ βραδύ καὶ βαθμιαῖον προῖ-ὄν τῆς ἀγνότητος τοῦ Κράτους, τῆς ἀρετῆς τῶν ὀργάνων του.

Τὸ πρόβλημα τῆς προσαρμογῆς τοῦ ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ εἰς τὸ ἀκριβὲς ποσοτικὸν καὶ ποιοτικὸν μέτρον τῶν ἀναγκῶν καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τίθεται σήμερον πολὺ δυσχερέστερον παρ' ὅτι ἦτο πρό διετίας. Εἰς αὐτὸ συγκλίνουν ὄλων μας αἱ εὐθύναι καὶ εἶναι μάταιον νὰ συζητοῦμεν περὶ τοῦ ποῶς φέρει τὰς σχετικῶς βαρύτερας. Ὑπὸ τὸν κακὸν χειρισμὸν του σοβεῖ ἡ πλήρης παρεξήγησις τῶν περισσοτέρων ἀπὸ ἡμᾶς περὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους. Αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν πρέπει ν' ἀποτεινάξωμεν δι' ὄλων τῶν προσπαθειῶν μας ἂν θέλωμεν νὰ παρασκευάσωμεν διὰ τὴν πατρίδα μας μέλλον εἰς τὴν εἰρήνην ἄξιον τῆς θέσεως πού κατέκτησεν εἰς τὸν πόλεμον.

Διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ὄλων οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ τοὺς ὁποίους ἐπληξεν ὁ πόλεμος καὶ ἰδιαιτέρως ὁ ἰδικός μας εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ καταβάλουν ἕν ἀπαράβατον τίμημα μόχθου, θυσίας, ἀσκητικῆς περισυλλογῆς, μὲ μίαν λέξιν ἀρετῆς πολιτικῆς. Τὸ τίμημα αὐτὸ μηχανεύομεθα ἐπὶ δύο ἔτη νὰ ὑπεκφύγωμεν προτείνοντες μαγικὰς λύσεις ἢ κοινωνικὰ δόγματα. Ἀλλὰ τὸ τίμημα θα καταβληθῆ κάποτε, ἂν ἔχωμεν τὴν θέλησιν νὰ ἐπιζήσωμεν ὡς ἔθνος, καὶ εἶναι καλὸν νὰ σπεύσωμεν, πρὶν ἢ πάροδος τοῦ χρόνου τὸ κάμη δυσβάστακτον διὰ τὰς δυνάμεις μας.

Ἀπόψεις γιὰ τὴν μεταπολεμικὴν τύχην τῆς Γερμανίας

Τὰ βλέμματα στρέφονται τώρα πρὸς τὴ Μόσχαι. Κι' ὅπως συχνὰ πρὶν, ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἐπιδράσει ἀποφασιστικῶς, γιὰ τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό, στὰ διεθνῆ ζητήματα. Σὲ λίγο οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Μ. Βρετανίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Γαλλίας, θα βρίσκονται στὴ σοβιετικὴ πρωτεύουσα γιὰ νὰ καταπιαστοῦν ἀκόμη μ' ἕνα πρόβλημα, πού μπορεῖ, ἂν τὸ παραμελήσωμε, νὰ ἀπειλήσει τὴν παγκόσμια εἰρήνην.

Γιατὶ τὸ Μάρτη, τὸ Συμβούλιο τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν—πού στὸν πολὺ κόσμον εἶναι γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα, οἱ Τέσσαρες Μεγάλοι—θα συγκεντρωθῆ γιὰ νὰ μελετήσῃ τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε πῶς ἡ θέσις τῆς Γερμανίας μέσα στὸν κόσμον εἶναι τὸ πρόβλημα πού μπορεῖ νὰ στεριώσῃ ἢ νὰ καταστρέψῃ τὴν εἰρήνην. Ὅπως τόσα ἄλλα διεθνῆ προβλήματα, εἶναι πολὺ πῶς πολὺπλοκο, καὶ μπερδεμένο ἀπ' ὅ,τι φαίνεται. Ἐκεῖνοι πού δὲν ἀσχολοῦνται ἰδιαίτερα μὲ τὰ διεθνῆ ζητήματα, συγχωροῦνται ὅταν ἐκθέτουν τὴν ἄποψιν, πῶς τὴ Γερμανία «πού ποντάρησε στὸ χαμένο ταμπλῶ»—πού ἔχασε, μὲ ἄλλα λόγια, τὸν πόλεμον—πρέπει νὰ τὴν ἀφήσωμε στὴ τύχη της, νὰ πεθάνῃ ἕναν ἀργὸ καὶ σιγανὸ θάνατον, φυσικῶς, οἰκονομικῶς καὶ πολιτικῶς.

Στὴ πραγματικότητά ὅμως αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ. Γιατὶ δὲν μποροῦμε νὰ χουμῃ, στὴ μέση μιᾶς οἰκουμένης πού εὐδαιμονεῖ—ἀκόμα καὶ στὸ μέσο μιᾶς εὐτυχισμένης Εὐρώπης—ἕνα ἔθνος πεθαμένο ἢ ἔστω πού ψυχωραγεῖ.

Ὅπως οἱ ἀνθρώπινες, ἔτσι καὶ οἱ οἰκονομικῆς ἀσθένειες, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ περιοριστοῦν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ σύνορα. Ἐπιπλῶνουνται στίς χώρες πού τις περιστοιχίζουσι καὶ πρὶν πάρουσιν κανένα ἀποτελεσματικὸν μέτρο, εἶναι ἱκανὲς νὰ ξαπλωθοῦν στίς πῶς ἀπομακρυσμένες χώρες.

Ἐνας ἄλλος λόγος πού δὲν μποροῦμε ν' ἀφήσωμε τὸ κάθε τι στὴν τύχην εἶναι πῶς οἱ πολιτικῆς ἀσθένειες μποροῦν ἀκόμα νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ ἐπεκταθοῦν στὸ γόνιμο ἔδαφος τῆς δυσἀρέσκειας καὶ τῆς δυστυχίας. Ἐγκαταλειμένος στὴ μοίρα του ὁ Γερμανικὸς λαὸς θα ἀναζητήσῃ τὴν ἐνότητα ἐκείνη πού τώρα τοῦ λείπει μὲ τόσο ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα, καὶ τότε ἴσως βρεῖ καὶ πάλι μιὰ διέξοδο στὴ βία καὶ στὸ ἔγκλημα. Καὶ ἡ κατάσταση αὕτη θα μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν ἀναρχία πού εἶναι ἕνα ἄλλο ἐξαιρετικῶς μολυσματικὸν νόσημα τοῦ παγκόσμιου πολιτικοῦ σώματος.

Πάντως ὅτιδήποτε κι' ἂν ἀποφασισθῆ στὴ Μόσχαι καὶ σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλης συγκεντρώσεως πού πιθανὸν νὰ χρειασθοῦν ὕστερα ἀπ' αὕτη, εἶναι βέβαιον πῶς ἀποφασιστικὰ βήματα θα ἐπιτευχθοῦν ὥστε νὰ προληφθῆ ἀπὸ τοῦ νὰ γίνῃ ἡ Γερμανία ἀκόμα μιὰ φορὰ μιὰ στρατιωτικὴ ἀπειλή.

Οἱ βιομηχανίες της θα ἐλέγχονται καὶ θα παρακολουθοῦνται μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε θα εἶναι ἀδύνατον γιὰ τὴν γερμανικὴ ἡγεσία, ὅσο δὴποτε κι' ἂν εἶναι ἐφευρετικὴ, νὰ δημιουργήσῃ μιὰ νέα πολεμικὴ μηχανή. Οἱ εἰσαγωγῆς της καὶ ἡ δύναμις της σὲ ἐργατικὰ χέρια θα ἐλέγχονται ἐπίσης μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε μονάχα οἱ εἰρηνικοὶ δρόμοι νὰ εἶναι ἀνοιχτοὶ γιὰ τοὺς κυβερ-

νήτες της και τους ήγέτες της. Και ο μέγιστος κίνδυνος υπάρχει στην ένισχυση ακριβώς αυτής της πολιτικής. "Αν οι Γερμανοί άφεθούν άπαθλιωμένοι και με ένα δικαιολογημένο αίσθημα άδικουμένου θα υπάρχει πάντα ο κίνδυνος πως όσο άυστηρά και άτεγκτα κι' αν είναι τάμετρα που θα παρθούν για να τον προλάβουμε, θα βρεθούν από τους Γερμανούς τρόποι για να σχηματισθούν έξοπλισμένα και πειθαρχημένα σώματα που με τη σειρά τους θα άποτελέσουν τους πυρήνες μιάς επιθετικής δύναμης. Το πρόβλημα λοιπόν έγκειται στο να βρεθεί μιά λύση που να προλάβει αυτή την αντίδραση και θα έγγυηθεί πως ο Γερμανικός λαός θα είναι ικανοποιημένος και εύχαριστημένος με μιά ζωή λιγότερο άλαζονική και περισσότερο ειρηνόφιλη.

Όποιαδήποτε λοιπόν μορφή κι' αν πάρει αυτή ή συμφωνία και με όποιοδήποτε τρόπο κι' αν έκφρασθεί θα είναι ή τελική καμπή στην άπόφαση για το μέλλον της Γερμανίας. "Ισως θα ήταν πιο σωστό να ποούμε πως θ' άποτελέσει αυτό την ίδια την ουσία της συμφωνίας. Πριν καταστρωθεί ένα σχέδιο πάνω στις γραμμές που έχω άναφέρει λίγες έλπίδες υπάρχουν για μιά συμφωνία που θα διαρκέσει στα Ευρωπαϊκά πράγματα.

Αυτές τις δυσκολίες έμφανίζει το πρόβλημα που έχουν ν' αντιμετώπισουν οι Τέσσαρες Μεγάλοι όταν συγκεντρωθούν στη Μόσχα, δυσκολίες τόσο μεγάλες που

και ή μερική άκόμα λύση τους θα πρέπει να μάς ικανοποιήση. Θα έχουν άκόμα να έπεξεργασθούν σχέδια για την άμεση βοήθεια της Γερμανίας, αυτή που συνήθως χαρακτηρίζεται ως πολιτική «έπείγούσης ανάγκης» σε αντίθεση προς την πολιτική «μακράς διαρκείας», για το άπώτερο μέλλον της Γερμανίας.

Μόνον εάν ή πολιτική της «έπείγούσης ανάγκης» σχεδιασθεί καλά και με έπιτυχία θα μπορούμε να ύπολογίσουμε για ένα σχέδιο «μακράς διαρκείας». Η μεγαλύτερη προσοχή λοιπόν θα χρειασθεί στο πως θα καταρτίσουμε τα σχέδια για να απαλλάξουμε τη Γερμανία από τις πολύ σοβαρές δυσκολίες που τώρα αντιμετώπιζει. Η άπόλυτη συνεργασία και των Τεσσάρων Μεγάλων θα είναι ουσιώδης για να πετύχει είτε ή μιά πολιτική είτε ή άλλη.

Ο κ. Μπέβιν θα πάει στη Διάσκεψη της Μόσχας έφοδιασμένος με λεπτομερή σχέδια για την ταχεία άποκατάσταση της κανονικής ζωής στη Γερμανία, για την άνοικοδόμηση της ειρηνικής οικονομίας της χώρας και για την βαθμιαία δημιουργία μιάς νέας πολιτικής ζωής στη Γερμανία. Η Βρετανική Κυβέρνηση είναι πεπεισμένη πως μόνον, με τέτοια προσεκτικά και κατά κλιμάκια έφαρμοζόμενα μέτρα μπορεί να συντελεσθεί πραγματική πρόοδος για την άποκατάσταση της Εύρώπης. Είναι ένα τεράστιο έγχείρημα που πρέπει όμως όπωσδήποτε να έπιτευχθεί.

Οί «'Αποστάτες» του 'Εργατικού κόμματος *

Stars look down (Τ' αστέρια κοιτάζουν χαμηλά) είναι ο τίτλος ενός μυθιστορήματος του *Cronin* που γράφτηκε πριν από τον πόλεμο κι' ασχολείται με το άγαπημένο θέμα του συγγραφέα, την ζωή των άνθρακωρύχων και τους άγώνες τους να καλύτερέσουν τη ζωή και τη δουλειά τους. Οι άγώνες αυτοί, στην ύψηλότερή τους έκδήλωση έφάπτονται με τις προσπάθειες του 'Εργατικού Κόμματος, κι' ο πρωταγωνιστής—ένας μορφωμένος άνθρακωρύχος—έκλέγεται με μεγάλη πλειοψηφία εργατικός βουλευτής της περιφέρειάς του την πρώτη φορά που το 'Εργατικό Κόμμα σχημάτισε κυβέρνηση, στα 1924 με τον *R. Macdonald*.

Το 'Εργατικό Κόμμα είχε ύποσχεθεί στους έκλογείς του την ένθικοποίηση των άνθρακωρυχείων, δέν μπόρεσε όμως να την πραγματοποιήσει. Η Κυβέρνηση άλλοτε διάταζε μπροστά στην αντίδραση που έδημιουργείτο, άλλοτε ύφίστατο τον αντίκτυπο από την άδιαφορία μερικών βουλευτών, που μολονότι ήταν εργατικοί, έν τούτοις δέν έδειχναν τον άνάλογο ζήλο για αυτό το ζήτημα, γιατί ήταν διορισμένοι στα Συμβούλια των εταιριών, είχαν δεσμευθή έπομένως στα συμφέροντα των ιδιοκτητών των άνθρακωρυχείων. Και το σπουδαιότερο, έλειπε ή σοβαρή και ώριμη προπαρασκευή, έλειπαν τα πολλά κατάλληλα πρόσωπα που θάπαιρναν την ευθύνη και θα είχαν τη δύναμη να στηρίξουν τόσο έπαναστατικά μέτρα, έλειπε τέλος όλος εκείνος ο μηχανισμός των λεπτομερειών που δημιουργείται με την πείρα. Τα άποτελέσματα ήταν πολλά και δυσάρεστα: άδυναμία της 'Εργατικής Κυβέρνη-

σης να πραγματοποιήσει τις ύποσχέσεις της προς τους άνθρακωρύχους, άπογοήτευση των τελευταίων, ύποψίες και φθορά των προσώπων, και τέλος μιά συντριπτική έκλογική άποτυχία του Κόμματος. Ο όρητικός, μορφωμένος κι' έπαναστατικός άνθρακωρύχος—βουλευτής έπάλεψε μάταια να πείση το δυστακτικό περιβάλλον των συναδέλφων κι' ομοϊδεατών του, κι' έπάλεψε πιο μάταια άκόμα στην τελευταία έκλογική μάχη. Έχασε την έκλογή και ξαναγύρισε εργάτης στο άνθρακωρυχείο, ένω οι ίδιοι εργάτες που πρωτίτερα τον είχαν ψηφίσει πανηγυρικά, έστειλαν τώρα στη συντηρητική βουλή έναν άσχημο κι' άσημαντο πρώην συγχοριανό τους, που είχε γίνει διάσημος με γαλοβιομήχανος στον πόλεμο.

**

Τά πολιτικά γεγονότα, όπως τά άφηγείται ο *Cronin* άντανακλούν σχεδόν πιστά την πολιτική πραγματικότητα της τότε έποχής, γιατί βλέπει κανείς πως ή σημερινή 'Εργατική Κυβέρνηση, μόλις ανέβηκε στην έξουσία ήταν πιά έτοιμη να διορθώσει τά λάθη που γιναν παλιότερα. Και πραγματικά είναι άναμφισβήτητο πως συντελείται σήμερα κάτι το πολύ άποφασιστικό και πολύ μεγάλο στη νέα έσωτερική όργάνωση της βρετανικής οικονομικής, βιομηχανικής και κοινωνικής ζωής. Αυτά τά μεγάλα χρόνια της άναμονής ύπηρεσαν πολύτιμα γιατί έπιτρέψαν την συγκέντρωση της άναγκαίας πείρας, έφεραν μπροστά περισσότερα κατάλληλα πρόσωπα, έδωσαν καιρό για τη μελέτη και των δυσκολιών και των λεπτομερειών.

* Λάβαμε το ένδιαφέρον αυτό άρθρο από έκλεκτό φίλο της «Δημ. 'Επιθεωρ.» και το δημοσιεύουμε, μόλο που δέν συμφωνούμε στο τελικό του συμπέρασμα. Νομίζουμε μάλιστα ένδιαφέρον, να παραθέσουμε παράλληλα με το άρθρο και σε ποιά σημεία οι γνώμες του Α. Γ. Τ. άποκλίνουν από τη γενική άποψη πάνω στη δημοκρατική πολιτική από την όποιαν διαπνέεται το περιεχόμενο του περιοδικού αυτού.

Με μεγάλη οξύτητα και άντικειμενικό-

τητα παραβάλλει ο συγγραφέας του άρθρου το περιεχόμενο του μυθιστορήματος του μεγάλου Άγγλου συγγραφέως προς τις άναγκαστικά σκληρότερες άπαιτήσεις της πολιτικής. Ο *Cronin*, καθώς και κάθε πνευματικός άνθρωπος, βρίσκεται έντελώς μέσα στη σφαίρα του χρέους του, ως όδηγητού της έποχής του, ρίχνοντας φως από όσο το δυνατόν περισσότερες πλευρές στα ιδανικά, που πρέπει να άποτελούν τις έπιδιώξεις της κοινωνίας μέσα στην όποία ζή. Αντίθετα, το καθήκον του πο-

Χωρίς καμιά αμφιβολία, η «ειρηνική επανάσταση» κατακτά τη Μ. Βρετανία με βήματα γίγαντα, και δεν θ' άργησει να φανεί ο ευνοϊκός της αντίκτυπος και στον υπόλοιπο κόσμο. Φαίνεται όμως ότι δεν συμβαίνει το ίδιο και με τη σοσιαλιστικοποίηση της εξωτερικής πολιτικής.

Ο κ. Μπέβιν είχε κάποτε δηλώσει πως θα στήριζε την εξωτερική πολιτική της Μ. Βρετανίας σε νέες βάσεις, μετατοπίζοντας την εμπιστοσύνη και τη δύναμη από τους φυλάρχους στους λαούς. Μια τέτοια πρόθεση δεν φάνηκε να συνοδεύεται ως την ώρα από τις ανάλογες πρακτικές εκδηλώσεις. Πρέπει να πιστέψη κανείς πως παράλληλα προς τις άλλες δυσκολίες που έχουν σχέση με τη διεθνή κατάσταση, δηλαδή με εξωτερικούς παράγοντες, πρέπει να υπάρχουν κι άλλες έσωτερικές που, χωρίς άλλο, θάχουν σχέση με την έλλειψη της κατάλληλης προεργασίας. Κι' εκείνος που ξέρει πόσο η εμπειρία ρυθμίζει τις εκδηλώσεις της δημόσιας κι' ιδιωτικής βρετανικής ζωής θά βρή σχεδόν φυσικό αυτό το ψαχούλεμα μέσα στην άρρυθμια των γεγονότων, ώσπου από την επίμονη παρακολούθηση να γίνη δυνατό να συναχθούν ρυθμιστικοί κανόνες που ν' αποτελέσουν πιά ύπολογισμη πείρα.

Αυτό σημαίνει πως πρέπει να περάσει καιρός για να γίνη κάτι, ενώ οι άνθρωποι που ζούν κι' ύφιστανται μια σκληρή πραγματικότητα άυπομονοούν και δυσανασχετούν να βελτιώσουν την εθνική τους θέση. Ο κοινός άνθρωπος των κρατών που έπηρεάζονται με κάποιο τρόπο από την βρετανική πολιτική ή την ύφιστανται, διαπιστώνει καθημερινά—και χωρίς καμιά δυσκολία μάλιστα—ότι άλλιως συμπεριφέρεται ή Έργατική Κυβέρνηση στην έσωτερική πολιτική κι' άλλιως στην εξωτερική: ότι υπάρχει μια πραγματικά σοσιαλιστική πολιτική στο έσωτερικό που τον αγαθά της αντίκτυπο τον αισθάνεται ή θά τον αισθανθή όπωσδήποτε ο βρετανός πολίτης,

κι' ή πολιτική αυτή αποτελεί άρνηση της κεφαλαιοκρατικής παράδοσης, ενώ από την άλλη μεριά συνεχίζεται ή ίμπεριαλιστική πολιτική στο έξωτερικό που τον δυσμενή της αντίκτυπο τον αισθάνονται άμεσα τα έκατομμύρια των ανθρώπων επάνω στα όποια στηρίζεται ή βρετανική αυτοκρατορία, χωρίς μάλιστα να είναι βέβαιο πως ή πολιτική αυτή είναι κι' έπιωφελής για την ίδια την Αυτοκρατορία. Αυτή άκριβώς ή κολοσσιαία αντίφαση αποτελεί έναν ισχυρό πειρασμό για τους ανθρώπους όλου του κόσμου, και για κείνους που σκέφτονται να διαδεχτούν την Αυτοκρατορία, και για κείνους που τη θεωρούν έναν ισορροπητικό παράγοντα, και για κείνους που την ύφιστανται.

**

Οι «άποστάτες» έργατικοί βουλευτές, άποφάσισαν να ξανασιμίσουν αυτές τις άποκλίνουσες κατευθύνσεις και να έξοαλύνουν την αντίθεση: να σοσιαλιστικοποιήσουν δηλαδή και την έξωτερική πολιτική. Και παρ' όλη την πολεμική που τους γίνεται είναι φανερό πως αυτοί βλέπουν με όξυτατο μάτι ότι ή περαιτέρω διατήρηση της βρ. αυτοκρατορίας δεν είναι δυνατό να έξακολουθήσει ν' άγνοή την εύμερία των λαών επάνω στους όποιους στηρίζεται, πρέπει έπομένως ν' ανατρέψη τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν ως τώρα. Με τόλμη κι' επαναστατικότητα, και προπάντων όσο το δυνατό σύντομα. Γιατί ο καιρός πιέζει, γιατί βγήκαν κι' άλλοι μεγάλοι στο στίβο και προσφέρουν ή λένε ότι προσφέρουν αυτό το πολυπόθητο αγαθό: την έλευθερία, που την ύπόσχονται πολλοί την περιμένουν πολλοί, μα της δίνουν και οι μόν και οι δε διαφορετικό περιεχόμενο. Οι λαοί όμως που ύποφέρουν δεν είναι σε θέση να κάμουν λεπτές διακρίσεις, βιάζονται να πάν προς το καλύτερο κι' άρχίζουν βιαστικά ότι τους προσφέρεται.

Στην Αίγυπτο κι' ανατολικά από το Σουέζ διαδραματίζονται μπροστά στα μάτια μας γεγονότα που μορφούν ν' άσκήσουν άποφασιστική επίδραση στην προσεχή Ιστορία του κόσμου. Ο άκαθόριστος Γαλαξίας των ανθρώπων άρχισε από καιρό να διαφοροποιείται σε συστήματα που προσπαθούν τώρα ν' άποκτιήσουν δικά τους χαρακτηριστικά και ν' άποκρυσταλλωθούν σε έθνη και κράτη. Ο 19ος αιώνας έφερε στην έπιφάνεια όλες τις εθνικότητες της Εύρώπης και τις άποκατάστησε. Ο 20ός φαίνεται ότι κάμνει το ίδιο για τις εθνικότητες της Ασίας: πριν από λίγους μήνες δημιουργήθηκε μ' επανάσταση κι' ένοπλους συμβιβασμούς ή Πολιτεία των Ίνδονησίων. Τώρα είναι οι Ίνδοκινέζοι που προσπαθούν ν' αναδυθούν στην έπιφάνεια. Μα κι' οι Ίνδοι κι' οι Κινέζοι, μολονότι βρίσκονται ένα στάδιο πιο μπροστά από τους άλλους, ώστόσο κι' αυτοί τον ίδιο άγώνα καταβάλλουν για να συγκροτηθούν σ' έλεύθερα και κυρίαρχα κράτη. Παράλληλος είν' έπίσης ο άγώνας των Αιγυπτίων και των Αραβικών λαών της Μέσης Ανατολής.

Τά γενεσιουργά αίτια της άνάπτυξης των εθνικοτήτων στην Εύρώπη μπορεί να φτάνουν ως την Αναγέννηση, μπορεί να έχουν σχέση με τους θρησκευτικούς πολέμους και με το ρομαντισμό, άναμφισβήτητα όμως εκδηλώθηκαν κάτω από την πύρινη λάμψη της Γαλλικής Έπανάστασης. Η Έπανάσταση έγινε για να τακτοποιήσει τις έσωτερικές άνωμαλίες της Γαλλίας έσήμαινε όμως για τους άλλους Εύρωπαίους όχι πιά την άποκατάσταση των τυραννισμένων από την έκμετάλλευση των όμοιων τους φεουδαρχών, αλλά την άπελευθέρωση των ύποδούλων από κάθε ξενική κυριαρχία. Η λέξη έλευθερία είχε διαφορετικό περιεχόμενο στις δυο περιπτώσεις. Εμείς οι Έλληνες που άρχισαμε πρώτοι σ' αυτό τον άγώνα του 19 αιώνα ξέρουμε πολύ καλά τι χρωστούμε

στο Βελεστινλή και στη Γαλλική Έπανάσταση.

Είναι φανερό πως οι Εύρωπαίοι, άφου πραγματοποιήσαμε τους εθνικούς μας πόθους, άπομακρυνθήκαμε πιά από τη ψυχολογία των ανθρώπων που δοκιμάζουν σήμερα τους ίδιους πόθους. Θεωρούμε τους έγχρωμους λαούς κατώτερους στον πολιτισμό κι' ανώριμους τάχα ν' αυτοδιοικηθούν, ενώ είναι φανερό πως μ' αυτά δικαιολογούμε την έκμετάλλευση που γίνεται εις βάρος τους, έφόσον μάλιστα επανειλημμένα και τραγικά κι' εμείς οι Εύρωπαίοι δώσαμε φοβερά δείγματα της πολιτικής και κοινωνικής άνωριμότητάς μας. Αν κοιτάξουμε την Εύρώπη από τις Ίνδιες με το μάτι του Γκάντι, που προσπαθεί να ύψωση το λαό του σ' έλεύθερο κράτος με την Πίστη και την Αλήθεια, και το πετυχαίνει, θά την ιδούμε σαν μια καταραμένη χώρα, όπου οι λαοί καταλαμβάνονται συχνά από περιοδικές κρίσεις παραφροσύνης και πολεμοῦν ίσα με την έξόντωση. Γι' αυτό ήχει σαν βαθιά είρωνεία ή εύρωπαϊκή βεβαίωση ότι βοηθούμε τους λαούς να χειραφετηθούν: ή άπλή έμπορική μας έπαφή μζζίτους θά τους βοηθούσε πραγματικά καλύτερα, ή κυριαρχία μας τους καταπνίγει. Τώρα, όπως ήρθαν τα πράγματα, πρέπει να έχουμε το θάρρος να ποῦμε ότι δημιουργήσαμε μεγάλα συμφέροντα που δυσκολεύομαστε πολύ να τά έγκαταλείψουμε. Γι' αυτό οι ύπόδουλοι λαοί στρέφονται σήμερα προς το πολιτικό κήρυγμα που έλπίζουν πως θά τους απαλλάξη από την κυριαρχία της Εύρώπης και θά τους προσφέρει την έλευθερία. Τί είδους είναι αυτή, δεν έχουν καιρό να καλοεξετάσουν οι λαοί. Έδώ οι τρεις Μεγάλοι κι' οι αντίστοιχοι λαοί τους χρειάστηκαν δυο χρόνια από τη συνδιάσκεψη της Τεχεράνης για να καθορίσουν το περιεχόμενο της Δημοκρατίας, πως την έννοούσε ο καθένας, και θά θέλαμε να κάμουν τις λεπτές διακρίσεις ά-

λιτικού είναι να κυβερνήσει με τέτοιο τρόπο, ώστε να πλησιάσει όσο το δυνατόν ταχύτερα προς αυτά τα ιδανικά, πράγμα όμως που δεν συμπίπτει με την άμεσην εκάστοτε και πλήρη έφαρμογή τους. Η πείρα δείχνει, πως άνακόλουθη τυχόν και κακή χρήση των έλευθεριών οδηγεί στη βαρβαρότητα του άλληλοσκοτωμού, που είναι πολλές φορές, κάτι χειρότερο από τον συντηρητισμό. Όταν έμεις, έπειτα από 25 έτών προσπάθειες να κάμουμε μιά, κατά τον δυτικό και με-

ρικοί κατά τον ανατολικόν τύπο, δημοκρατία, φθάσαμε στο σημερινό κατόντημα, πως θά ήταν δυνατό να κάμουν τον δυτικό σοσιαλισμό οι νομαδικές φυλές της Αραβίας, που μη ξέροντας γράμματα, τον μόν οικείον στις νομαδικές μορφές οργανώσεως σοσιαλισμό, έμπρακτα και πολύ άνετα άσκοῦν στις συναφείς μεταξύ των σχέσεις, οι όποιες όμως φυλές, από έλλειψη γενικώτερης ήγεσίας και άσφαλείας, είνε άναγκασμένες να άναζητούν αυτήν πρό παν-

τός την ασφάλεια, που τους παρέχουν μόνο οι φύλαρχοι; Ο καλός κυβερνήτης όφείλει να προετοιμάζει και να κάμη το λαό εκάστοτε όσον το δυνατόν πιο ίκανό για το υπέρτατο, αλλά και τόσο επικίνδυνο, αγαθό της έλευθερίας. Τότε, άλλωστε, είναι σχεδόν βέβαιο, πως ο λαός θά βρή και τον δρόμο προς αυτήν.

Αυτό ισχύει για τις σχέσεις των άτόμων μέσα σ' ένα λαό. Κάτι άνάλογο ισχύει για τις σχέσεις των έθνων μέσα στην κοινωνία των λαών. χρειάζεται κά-

ποια γενικώτερη διακυβέρνηση. Συνειδητά και έπίσημα ή όχι, κάποιοι έχει την εύθύνη της άστυνομίας των έθνων σε παγκόσμια κλίμακα, άφ' ότου εύκολίες της συγκοινωνίας μάκρυναν τον κόσμο κι' έτσι συνέδεσαν τα τμήματα αυτού με έμπρακτες σχέσεις. Από την άρχή του 19ου αιώνας τη λειτουργία αυτή την έκπληρώνει ή Μεγ. Βρετανία. Διατήρησε άρκετη ειρήνη, στα παραθαλάσσια ίδιας έθνη, και προστάτεψε το έμπόριο, τη διεθνή δηλαδή έπικοινωνία που είναι το δραστικότε-

νόμεσα στην δικτατορία του προλεταριάτου και την οικονομική και πολιτική δημοκρατία λαού που νοιάζονται μόνο για ένα ζήτημα: την εθνική τους συγκρότηση; Όταν ο Ρήγας συναντούσε τον *Bernadotte* στη Βιέννη κι' έσπευδε να συναντήσει και το Ναπολέοντα, σκεφτόταν πολύ λίγο τον *Fouché* και τις σφαγές της Λυόν, και ακόμα λιγότερο την Τρομοκρατία. Αυτό, κι' αν του ήταν γνωστά, θα του ήταν αδιάφορα. Δεν είχαν καμιά σχέση με τη δουλεία του. Αυτός άπειθυνόταν προς κάποιον που προσφερόταν ν' ανοίξει μια μικρή χαραμάδα για το φως της ελευθερίας. Ποιός ήταν, ποιό κοινωνικό ή πολιτικό έμβλημα είχε, του ήταν αδιάφορο. Οι σύγχρονοί του είχαν άπειθυνόταν και στην Τσαρίνα Αικατερίνη Β' κι' άλλοι παλιότεροι πρόγονοί του είχαν συμπράξει με τους Βενετσιάνους, αν και τους γνώριζαν τι σκληροί δυνάστες που ήταν, κι' ακόμα πιο παλιά οι θλιμμένοι Βυζαντινοί της συνόδου της Φλωρεντίας έφτασαν στο σημείο να πραγματοποιήσουν την αντιπαθέστατη στο λαό ένωση των Έκκλησιών για να έξασφαλίσουν τη βοήθεια του Πάπα και να σώσουν το Κράτος.

Είναι λοιπόν σχεδόν άφελές το να υποτιμά κανείς την Έλξη που αισθάνονται οι υπόδουλοι λαοί προς τον κομμουνισμό, δηλαδή ακριβέστερα προς τη Ρωσία, έφόσον η Ρωσία βρίσκεται σήμερα σε θέση να μπορεί να υπόσχεται, ότι ποθούν οι λαοί, χωρίς να ζημιώνεται καθόλου. Άπεναντίας, έτσι επεκτείνεται η επανάσταση, και δημιουργούνται σοβαρές δυσκολίες στη Βρετανική Αυτοκρατορία, μια που αυτή κυρίως ενδιαφέρεται για το χώρο και για τους περισσότερους λαούς που έκτείνονται από την Αίγυπτο ως την Αυστραλία σε όλη μάλιστα την έκταση των νοτίων συνόρων της Ρωσίας.

Δέν είναι δε καθόλου τυχαίο το ότι τα διάφορα κινήματα της Μακρινής και

Μέσης Ανατολής, μολοντί καθοδηγημένα από τα κατά τόπους κομμουνιστικά κόμματα, έχουν έντονη εθνικιστική επίφαση. Δέν είναι μόνο γιατί το ύπαγορεύουν γενικότεροι λόγοι στρατηγικής, αλλά γιατί αυτός ο οξύμωρος εθνικιστικός κομμουνισμός (έκτός από τον ελληνικό), αποτελεί μια αναγκαία κατάσταση που βγήκε από τον τελευταίο πόλεμο για να δικαιολογηθούν οι πιο άδικαιολόγητοι αωβινισμοί. Σύμφωνα με ποιές αρχές άλλωστε θα ξεριζώνονταν τα εκατομμύρια των λαών της Αν. Ευρώπης, για να μείνουν εθνικώς άμιγρη κρήνη ή Πολωνία κι' η Τσεχοσλοβακία; Και σύμφωνα με ποιές κομμουνιστικές αρχές ο Δημητρώφ ζητά να μάς πάρη την Δ. Θράκη τώρα κι' ο Τίτο τη Μακεδονία; Τι έγινε η φροντίδα για τη διεθνή αδελφωσύνη κι' αυτόδιάθεση των λαών; Και τι θα πη εθνικώς άμιγρη κρήνη στη μαρξιστική ιδεολογία;

Η χειρονομία των Ήνωμένων Πολιτειών να δημιουργήσουν την ανεξάρτητη Δημοκρατία των Φιλιππίνων δέν ξέρουμε τι αντίκτυπο πρόκειται να έχει στους άλλους λαούς της Μακρινής Ανατολής κι' αν η παραχώρηση της πολιτικής δημοκρατίας θα συνοδεύεται κι' από την άπαραίτητη οικονομική δημοκρατία, σ' αυτό το μεσοράνημα του αμερικανικού κεφαλαιοκρατισμού.

Είναι λοιπόν φυσικό να έπιζητούν οι Άγγλοι έργατικοί τη λύση μιας τόσο περιπλοκής κι' επικίνδυνης γι' αυτούς κατάστασης. Κι' η λύση πρέπει να είναι τέτοια που να προσφέρει, θεωρητικά και πρακτικά, περισσότερα πλεονεκτήματα από τη ρωσική, χωρίς να σημαίνει και την αυτοκαταδίκη της βρετανικής συμπολιτείας. Θα πρέπει να ίκανοποιη έπομένως και την πολιτική έλευθερία των μέχρι τώρα υπόδουλων και την οικονομική τους άπελευθέρωση, αφού θα έπεκταθούν και σ' αυτούς όλες οι σοσιαλιστικές μεταρρυθμί-

ρο μέσο αναπτύξεως του πολιτισμού, αλλά και ως πρωτεργάτης της νίκης των δυο μεγάλων πολέμων έσωσε τον πολύμορφο παράλιο πολιτισμό από την άπειλη του μονοπλεύρου πολιτισμού της πεδιάδος. Και είναι βέβαιο πως η Μ. Βρετανία έκαρπώθη για την ύπηρεσία της αυτή και κάποιον αντίλλαγμα: όμως οι μεγάλες δυσκολίες μιας τέτοιας λειτουργίας θα φανούν τώρα, όπου αυτή μεταβιβάζεται στις Η. Π. Α. Για να μπορεί δε όπως δήποτε κάποιος να άσκη αυτήν την ωφέλιμη ά-

στυνομία σε παγκόσμια κλίμακα, πρέπει να διαθέτη και ανάλογη δύναμη σε έπίσης παγκόσμια κλίμακα. Γιαυτό, έως που να όργανωθ η ό κόσμος καλύτερα, το να έχη το κυβερνών έθνος ώρισμένες βάσεις επάνω στους παγκόσμιους δρόμους πρέπει, να συγχωρηθ ή ως «άναγκαίον κακόν». — Έπί πλέον, και παρ' όλο που στην Άγγλία, καθώς και στα Σκανδιναβικά Κράτη, κυβερνούν κόμματα άποκαλούμενα σοσιαλιστικά, πολύ μεγάλη παρανόηση θα έκάναμε, αν υπο-

σει που πραγματοποιούνται στη Μητρόπολη, γιατί δέν είναι νοητό να έχη χτυπηθ το μεγάλο κεφάλαιο στην Άγγλία και να δρ άσύδοτο στις άλλες «κατώτερες» χώρες.

Ποιός θα είναι ο πρακτικός δρόμος που θα οδηγήσ σ' αυτή την σχεδόν έιδυλλιακή κατάσταση, δέν είναι εύκολο να προβλεφθ; μπορεί όμως να προβλεφθ, ότι ο δρόμος αυτός υπάρχει και τα άμοιβαία συμφέροντα μπορούν να ίκανοποιηθούν. Η πολιτική έχει αυτή την ίκανότητα, να πραγματοποιή τις πιο άλλοπρόσβαλλες προσαρμογές κι' όμως η χάνη από μπροστά της τους άντικειμενικούς σκοπούς. Έμεις οι Έλληνες γνωρίσαμε τη φοβερή αντίδραση του Μέττερνιχ στην Έπανάσταση. Όταν όμως η Έπανάσταση έγινε κατάσταση κι' έβάδιζε προς τη δημιουργία Κράτους, οι άλλες δυνάμεις συζητούσαν να το αφήσουν σε κάποιον έξάρτητο από το Σουλτάνο, κι' εκείνος ξαφνικά το ήθελε ανεξάρτητο. Οι προστάτισσες Δυνάμεις τόφτιασαν μικρό κι' εκείνος σκεφτόταν στα 1839, ν' άναστήσει την Βυζαντινή Αυτοκρατορία με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη. Πώς νόμιζε πρωύτερα ότι ζημιωνόταν η Αυστρία από την Έλληνική Έπανάσταση, κι' ύστερα θάβρισκε κέρδος από την Έλληνική Αυτοκρατορία; Η συντηρητική βρετανική κυβέρνηση της έποχής φέρθηκε έπίσης έχθρικά προς την Έπανάσταση: μόλις πραγματοποιήθηκε, στην ίδια Κυβέρνηση, μεταβολή ενός προσώπου με το θάνατο του *Castlereagh* κι' ήρθε ο *Canning*, στο Υπουργείο των Έξωτερικών, αυτός κι' όλη η βρετανική πολιτική βοήθησαν όσο μπορούσαν για την έπιτυχία της. Πώς αντιμετωπίζονταν τα ίδια συμφέροντα από δυο έκ διαμέτρου αντίθετες άπόψεις, από

την ίδια κυβέρνηση; Και ποιός ένεργησε πιο σωστά, ο πολέμιος ή ο φίλος; Η πείρα άπόδειξε πως ο φίλος.

Έφόσον μια κατάσταση σπράχνεται προς τη λύση της από κάποιον άδυσώπητη και φανερή άναγκαιότητα, η φτωχή ανθρώπινη πείρα έπιβάλλει προσαρμογή προς τα νέα δεδομένα, γρήγορη μελέτη κι' άφομοίωσή τους, όταν μάλιστα υπάρχει η βεβαιότητα ότι κάθε βίαιη αντίδραση προς αυτή την κατάσταση άποτελεί ματαιοπονία. Η καθοδήγηση των επικίνδυνων καταστάσεων είναι συχνά συμφορότερη από την ούραγκη παρακολούθησή τους,

**

Ποιοί θα ήταν για την Ελλάδα οι αντίκτυποι μιας τέτοιας πολιτικής του Έργατικού κόμματος; Μπορεί κανείς να προβλέψη πως θα ήταν κατά πολλούς τρόπους ευεργετική, αφού άλωσε κι' η Ελλάδα είν' ένα σημείο της πολιτικής του κ. Μπέβιν που επικρίνεται σταθερά από τους «άποστάτες». Στα έσωτερικά θα μάς βοηθούσε στη σύντομη έξομάλυνση των τραγικών διαφορών μας, και μια που είναι γνωστή η έξάρτηση του ελληνικού κεφαλαίου από το άγγλικό, θα καθιστούσε πιο εύκολη την ύπαγωγή του υπό κρατικό έλεγχο, για να γίνη ευεργετικό, και να προχωρήσουμε τέλος πάντων κάποτε προς την άνασυγκρότηση. Για την Κύπρο, θα καθιστούσε δυνατή τη δημιουργία ενός είδικου καθεστώτος που θα συμβίβαζε τη στρατηγική άξία που έχει το νησί για την ασφάλεια της Συμπολιτείας, με την πολιτική κι' ήθηκή κι' οικονομική που έχει για μάς το ξαναγύρισμα των τόσο άδικημένων αυτών παιδιών του Έλληνισμού στην οικογένειά τους.

στηρίζαμε ότι εκείνο που για την ώρα τουλάχιστο, εφαρμόζεται σ' αυτές τις χώρες σαν τελικό σε κάθε περίπτωση κριτήριο, είναι κάτι παρόμοιο με τον άποδογματισμένο σοσιαλισμό, όπως τον έννοούν, τόνάπαιτούν και με κάθε θυσία τον προπαγανδίζουν ίδια οι μαρξιστές στην Ήπειρωτική Εύρώπη. Στις χώρες εκείνες είναι μάλλον η Δημοκρατία που άπερρόφησε το σοσιαλισμό, αντί να γίνη το αντίθετο.

Το πνεύμα όμως των «άποστατών» που υποστηρίζει ο κ. Α. Γ. Τ. δέν είναι δημοκρατικό, γιατί βλέπει τα πράγματα περισσότερο με το φάκο της Μαρξιστικής θεωρίας. Είναι αιχμάλωτο του δόγματος. Εί-

δικά για την Ελλάδα οι «άποστάτες» πήγαν με το μέρος του δυναμικού τμήματος της άλλως τε έδω επάνω σε βάση χι και τόσο σαφή και εύσταθ, συνδικαλισμένης έργατικής τάξεως και όχι με την άποψη του ύπολοιπου μεγίστου έργατικού δγκου του δικού μας λαού: λησμόνησαν, ότι πάνω από τα ταξικά και τα συνδικαλιστικά αίτήματα πρέπει να είναι σεβαστός ο λαός.

Τέλος θα ήταν λάθος να πιστεύση κανείς, ότι στην Άγγλία, χώραν πραγματικά άνωτέρας συνθετικής μορφώσεως, ή πάλη μεταξύ συντηρητικών και έργατικών, είναι πάλη καπιταλιστών ή ίμπεριαλιστών προς άντικαπιταλιστάς και ειρηνοφίλους.

J. G. FRERE

‘Η Βρετανική πολιτική στη Μ. ‘Ανατολή

Οι τελευταίες εξελίξεις των ‘Αγγλοαιγυπτιακών συνεννοήσεων και ιδιαίτερα η διακοπή τους, για τις διαφορές που έκδηλώθηκαν σχετικά με το ζήτημα του Σουδάν, είχαν απήχηση σε πολλά σημεία της Μ. ‘Ανατολής. Σε όλόκληρη την έκταση του «μωσαϊκού» των κρατών, που περιβάλλουν την ανατολική άκρη της Μεσογείου, υφαίνονται ένα συνεχές έρωτημα για το ποιές είναι οι προθέσεις της Μ. Βρετανίας και ως ποιό σημείο οι προθέσεις που διακηρύχνει αντικατοπτρίζουν τις πράξεις της και τις αντιδράσεις της, σε κάθε μιά απ’ αυτές τις χώρες χωριστά. «Όμως» τα γεγονότα στη Μ. ‘Ανατολή εξελίσσονται γρήγορα και η πορεία τους ακολουθείται, χωρίς καθορισμένο ή σταθερό σκοπό, από μέρους της Μ. Βρετανίας. Πριν από λίγους μήνες συζητούσα για το μέλλον, με τόν ύπουρο ενός από τα άραβικά κράτη, που έδειχνε μιά ευρύτερη αντίληψη από πολλούς από τους συγχρόνους του. Του έλεγα, πώς σε δυο—τρία χρόνια, οι άραβικές χώρες θα πρέπει να διαλέξουν, ανάμεσα στη βρετανική και τη ρωσική έπιρροή. Μου απάντησε: «Έχετε απόλυτα λάθος, γιατί όχι έμεις, αλλά έσεις οι Βρεττανοί θα πρέπει να διαλέξετε». Τα λόγια αυτά συγκεφαλαιώνουν με ακρίβεια την κατάσταση, που δυστυχώς οι άρμόδιοι στη Μ. Βρετανία δεν έχουν άρκετά κατανοήσει· ούτε έχει έκτιμηθεί καλά ή απόφαση της Ρωσίας να εξασφαλίσει για τόν εαυτό της ένα πάτημα στη Μ. ‘Ανατολή.

Τό τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου άφησε τη Μ. Βρετανία σε μιά δυναμική θέση στη Μ. ‘Ανατολή. Και μόλο που στο παρελθόν οι άβεβαιοότητες έδωσαν πολλές πικρές στιγμές στους ‘Αραβικούς λαούς, υψίσταται ένα ξεμυτο αίσθημα φιλίας προς αυτή, που ενισχύεται, σε μεγάλη έκταση, από τό θαυμασμό για τόν τρόπο που πολέμησε και από τη κατανόηση, πώς ήταν μετέ στη δοκιμασία, είναι παρασκευασμένη να ριψοκινδυνέψει την ύπαρξή της, στον άγώνα για την έλευθερία και άλλων χωρών, έκτος από τη δική της. Οι ευκαιρίες που προσφέρονταν στη Μ. Βρετανία ήταν τόσο μεγάλες, όσο ποτέ, χρειάζονται όμως μιά άποφασιστική και δυναμική πολιτική. Οι ευκαιρίες εκείνες υπάρχουν σε ένα όρισμένο ποσοστό και σήμερα. ‘Αδυνάτισαν όμως, από

τις πολλές άστοχίες της Μ. Βρετανίας στο να υιοθετήσει μιά πολιτική που να ήταν σταθερή, άποφασιστική και συνεπής.

Στην άρχή των συνεννοήσεων για τήν αναθεώρηση της ‘Αγγλοαιγυπτιακής Συνθήκης το 1936, η βρετανική κυβέρνηση έπαιξε ένα χαρτί που κανείς δεν τό περίμενε, άναγγέλοντας τήν πρόθεσή της να άποσυρθεί από τη χώρα του Νείλου. ‘Η απόφαση αυτή έλέγχθηκε άυστηρά από πολλούς κύκλους της ‘Αγγλίας και της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. “Αν προορίζονταν να χρησιμέψει σά χειρονομία καλής πίστης, τό χαρτί αυτό μπορούσε να ήταν πολύ δυνατό. “Αν ήταν ένα κοκκαλάκι για τήν αιγυπτιακή «κοινή γνώμη», τότε πραγματικά δεν θα μπορούσε να παίχτει χειρότερο. ‘Η Βρετανική ‘Αποστολή, άφου καθόρισε τούς έλάχιστους όρους που θα μπορούσε να άποδεχτεί, έδωσε όλόκληρη σειρά «άπό μάχες όπισθοφυλακής», κατά τις όποιες παρέδωσε, τή μιά ύστερα από τήν άλλη, τις θέσεις της. Και αυτό δεν ήταν ούτε λογικό, ούτε έπιθυμητό. “Αν η Βρετανική Κυβέρνηση ήταν πραγματικά προπαρασκευασμένη να δεχτεί άλλους όρους, ήταν λάθος στρατηγικής να διακηρύχνει πώς οι διαδοχικές άπαιτήσεις των Αιγυπτίων ήταν τό έλαχιστο όριο. Γιατί η Αιγυπτιακή Κυβέρνηση ήταν άναγκασμένη να παρακολουθεί κάθε έπιτυχία, για να εξακριβώσει τι μπορούσε να κερδίσει ακόμα και η άεικίνητη παλίρροια της έσωτερικής πολιτικής τήν έσαιρνε προς τά έπάνω μας, μόλις προσπερνούσε ένα έμπόδιο. “Ετσι σε λίγο, έχοντας συμφωνήσει για τά κυριότερα ζητήματα της Αιγύπτου, τά δυο έθνη αντιμετώπισαν τό πρόβλημα του Σουδάν. ‘Η λύση υπήρχε, δεν υπήρχε όμως μιά άποφασιστική βρετανική πολιτική. Για πρώτη φορά δόθηκε τότε στόν κ. Μπέβιν ή ευκαιρία να παίξει ένα προσωπικό ρόλο στις συνεννοήσεις. Σε όποιαδήποτε όμως συμφωνία κι ‘αν έφτασε είναι ευνόητο πώς ό αντίπαλος της ήχουσε διαφορετικά στην Αίγυπτο και στό Σουδάν, όπου οι ήχηρές έπαγγελίες του Γενικού Διοικητή καταστρέφουν διαδοχικά κάθε σχέδιο μιάς λύσης με τήν Αίγυπτο, με μιά άνησυχαστική κανονικότητα. Κάπου η βρετανική πολιτική διασπάστηκε και ακόμα μιά φορά προβάλλει τό έρώτημα, αν ή

Βρετανική Κυβέρνηση γνωρίζει πραγματικά τί θέλει.

Οι ίδιες αυτές σκέψεις καθρεφτίζονται στα ταραγμένα νερά της «Μεγάλης Συρίας». Τα σημερινά σύνορα της Συρίας δεν έχουν γεωγραφικές, πολιτικές ή οικονομικές βάσεις. Είναι άποτέλεσμα αϋθαίρετων άποφάσεων, από τούς Συμμάχους στα 1919 και από τούς Γάλλους άργότερα κατά τήν ενάσκηση της έντολής τους. “Αν ή ανατολική άκρη της Μεσογείου πρόκειται να έχει κάποια πραγματική οικονομική δύναμη, είναι άναγκαία μιά άνασυγκρότηση, για να δημιουργηθεί και πάλι ή Συρία των περασμένων εποχών. Αυτό όμως έρχεται σε αντίθεση με τις άπόψεις του νεοεστεμμένου βασιλιάτης ‘Υπεριορδανίας, όπως τις εξέφρασε με τόν τελευταίο λόγο του. Και στη Μ. ‘Ανατολή ύποστηρίχθηκε ή άποψη, που έχει και κάποια δικαιολογημένη άληθοφάνεια, πώς ό λόγος αυτός δεν μπορεί να είπώθηκε χωρίς προηγούμενη γνώση των βρεττανών, άν όχι και με τήν ύποστήριξή τους. Και καθώς άκουσα από έξέχοντα πρόσωπα, αυτό ισχυρίστηκε και ό ίδιος ό βασιλιάς. ‘Η Βρετανική Κυβέρνηση όμως δήλωσε πώς είναι ούδέτερη στο ζήτημα αυτό και πρέπει να πιστέψουμε πώς ή δήλωση αυτή είναι χωρίς άμφιβολία άυθόρμητη. ‘Η ούδετερότητα όμως έχει τά έλαττώματά της και ή ούδετερότητα, πολλές φορές, δεν είναι άρκετή.

Στην Παλαιστίνη, κάτω από τά παρατηρητικά μάτια των άραβικών κρατών που τήν περιβάλλουν, ή βρετανική στάση φαίνεται να δείχνει ένδιασμού. Και όταν οι ‘Αραβες συζητούν με τούς Βρεττανούς φίλους τους αυτό τό γιομάτο άγκάθια πρόβλημα, συχνά ρωτούν: «Γιατί ή Βρετανική Κυβέρνηση δεν έκδηλώνεται καθαρά με τή μιά ή τήν άλλη πλευρά; Τότε θα ήξερε ό καθένας πώς να φερθεί.» ‘Η έλλειψη μιάς σταθερής πολιτικής αξάνει μονάχα τούς φόβους και τις ύποψίες και για τά δυο μέρη, ένω ή άνικανότητα των άρχων να προστατέψουν τά δημόσια όργανα και τούς στρατιώτες από τις προσβολές και τις ύβρεις, ρίχνει τό γόητρο της Μ. Βρετανίας στο μάτια του κόσμου. ‘Η Μ. Βρετανία όμως έχει να σκεφτεί κάτι ποιό πολύ στη Μέση ‘Ανατολή, από τη διευθέτηση αυτών των άμέσων προβλημάτων. Τα συμφέροντά της στη περιοχή αυτή άναγνωρίζονται, είναι όμως σημαντικό αυτά τά συμφέροντα, άν θέλουμε να ύποστηρίχθουν στο μάτια του κόσμου, να εφαρμόζονται για τό συμφέρον των ίδιων των χωρών της Μέσης ‘Ανατολής. Δεν φτάνει να λέγεται συχνά

πώς ή ίσχη της Μ. ‘Ανατολής εξαρτάται από τήν ένότητα των άραβικών χωρών, με τήν ίσχυρη ύποστήριξη μιάς από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Τα μάτια των ‘Αραβων άυθόρμητα στρέφονται προς τη Μέγλη Βρετανία, για να τούς ενισχύσει μαυτή τήν ύποστήριξη. Τα πατροπαράδοτα συμφέροντα και οι φιλίες, ακόμα και σήμερα, παίζουν τό ρόλο τους και μόλες τις δυσκολίες που δημιουργήθηκαν, από τήν ίδια τη Μ. Βρετανία, οι φιλίες αυτές έχουν ακόμα τις ρίζες τους γερά χωμένες.

Οι χώρες αυτές χρειάζονται βοήθεια για να αναπτύξουν τούς πόρους τους και αν δούν τη Μεγάλη Βρετανία περισσότερο άπασχολημένη με άλλα συμφέροντα, παρά με τά δικά τους, όπως είναι τά συμφέροντα των ‘Εβραίων στην Παλαιστίνη, ή των Γάλλων στη Συρία, θα άναγκαστούν να στραφούν άλλοι για βοήθεια. Και ή βοήθεια αυτή είναι έτοιμη για να τούς προσφερθεί.

Μήνες όλόκληρους τώρα ή ρωσική δραστηριότητα στη Μ. ‘Ανατολή σταθερά αξάνει. Τό είδος αυτής της δραστηριότητας διαφέρει, από τήν πολιτική παρέμβαση, στις παράμερες γωνίες του ‘Ιράν, ως τή, σχεδόν νόμιμη, έμπορική διείσδυση, στο Λίβανο. Πίσω όμως απ’ αυτά ύπάρχει μιά ίσχυρη προπαγάνδα, που προσπαθεί να έπιβάλλει τη ρωσική μορφωτική έπίδραση, σε όλα τά άραβικά κράτη. Οι ρωσικοί σκοποί είναι φανεροί, ‘Από τό ένα μέρος σταθερά κινούνται προς τόν έλεγχο των Στενών. ‘Από τό άλλο μέρος έκδηλώνεται μιά άμετάβλητη φορά προς τις πετρελαιοπηγές του νότιου ‘Ιράν και του ‘Ιράκ, καθώς και μιά προσπάθεια για να εξασφαλιστεί τό πέρασμα προς τις νότιες θάλασσες. Για τήν ώρα ό στόχος αυτός είναι δευτερότερος, τά σημάδια όμως της προπαρασκευής του είναι έκδηλα. Με τη χρησιμοποίηση της κομμουνιστικής έπίδρασης στην ‘Ελλάδα, δεν χρειάζεται παρά μονάχα μιά επέκταση του κομμουνιστικού έλέγχου προς τη βόρεια Συρία και τις γειτονικές της χώρες, για να δημιουργηθεί ένα κενό γύρω, από τήν Τουρκία και για να άπομονωθεί ή χώρα αυτή από τήν πιθανή ύποστήριξη που θα μπορούσε να βρει στόν άγώνα της έναντίον μιάς διπλωματικής πίεσης. Και μόλο που ή Ρωσία άναγκάστηκε να ύποχωρήσει στο ‘Αζερμπαϊτζάν, μπορούμε να πούμε πώς άκολούθησε έδώ τήν πατροπαράδοτη πολιτική της, του «*reculer pour mieux sauter*». Στο μεταξύ κάνει έμπορικές και βιομηχανικές προσφορές στη Συρία και στο Λίβανο, που φτάνουν πολύ πιο πέρα από τις πιο πλούσιες προσφορές που έγιναν

ἀπό οποιαδήποτε ἄλλη δύναμη. Στις περισσότερες περιπτώσεις οἱ Σύριοι ἀπέρριψαν αὐτές τις προσφορές, γιατί κάτι ξέρουν γιὰ τὸ ὄπλο μὲ τις δυὸ κόψεις τῆς ρωσικῆς φιλας. Ἄντι γι'αὐτὲς ἐλπίζουν νὰ βροῦν ὅ,τι χρειάζονται στὴ Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία. Ἀναγκαστικὰ ὅμως θάστραφοῦν πρὸς τὴ Ρωσία ἂν δὲν ἔλθει γρήγορα ἡ βοήθειά της.

Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἂν ἡ Ρωσία ἔχει, ἢ ὄχι, ἕνα ἀπόλυτα νόμιμο δικαίωμα νὰ ἐπεκτείνει τὴν ἐπιρροή της. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ἐμεῖς, σὰν Αὐτοκρατορία, ἐπιτρέπεται νὰ δοῦμε τὴ δική μας ἐπιρροή νὰ ἐκτοπίζεται. Ἡ θέση μας ἀδυνατίσει κιόλας στὴ Συρία, ἀπὸ τὸ φόβο μας νὰ πείσουμε τοὺς Γάλλους πὼς δὲν ἔχουμε τὴν πρόθεση νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουμε ἐκεῖ. Ἄν εἶναι συμφέρον τῶν Γάλλων νὰ δοῦν τὸ κενὸ νὰ συμπληρῶνεται ἀπὸ τοὺς Ρώσους, εἶναι συζητήσιμο πρᾶγμα. Ἄν κρίνουμε ἀπὸ τὴ δράση τοῦ Γαλλικοῦ Κ. Κ. στὸ Λίβανον, πιθανὸν νὰ εἶναι. Ἄν κρίνουμε ἐπίσης, ἀπὸ τὸ ἐπίσημο ρωσικὸ διπλωματικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητα τῶν Βρετανῶν ὑπηκόων στὴ Συρία, φαίνεται νὰ νομίζουν πὼς ἀνέλαβαν τὸ ρόλο τῶν Γάλλων σὲς περιοχὲς τοὺς. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μάλιστα ἄρχισε νὰ γίνεται τὸ ὄργανο τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, ὅπως ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπιδέξια ἀποσπᾶσθε ἀπὸ τὸ διεθνὴ χαρακτηριστῆρα της, τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Γάλλοι κυριαρχοῦσαν. Ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ ρωσικοῦ ἰστοῦ, στὴ Βηρυττὸ, αὐξανόμενη προπαγάνδα γιὰ τὴν κομμουνιστικὴ ἰδεολογία, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν πιδ γενναιοδωρῶν ἐμπορικῶν προσφορῶν, ἐπεκτείνεται σὲ βάθος καὶ ἔκταση, μέσα στὴ Μέση Ἀνατολή.

Ποῦ βρίσκεται ἡ ἀπάντηση ; Ἐκεῖνοι ποὺ γνωρίζουν καὶ κατανοοῦν τὴ Μ. Ἀνατολή μὲ συνέπεια ὑποστήριξαν τὸ δυνάμωμα τῶν Ἀραβικῶν Κρατῶν σὲ μιά συνομοσπονδία ποὺ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴ δική τους πρωτοβουλία. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε μὲ τὴν Ἀραβικὴ Ἐνωση, ποὺ κατὰ τὸν καταρτισμὸ της ἐνθαρρύνθηκε καὶ ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὴν τότε Βρετανικὴ Κυβέρνηση. Ἀκόμη μιά φορά, μὲ τὰ ἀραβικὰ μάτια, ἡ πολιτικὴ φαίνεται πὼς ἔλλαξε τὴν πορεία της. Ἐνῶ ἡ διπλωματικὴ ἀναγνώριση τῆς Ἀραβικῆς Ἐνωσης θὰ τὴν εἶχε δυναμώσει καὶ ὑποστηρίξει, τῆς τὴν ἀρνήθηκαν. Ἐνῶ ἡ γνώμη της γιὰ τὰ προβλήματα τῆς Μ. Ἀνατολῆς θὰ εἶχε βοηθήσει γιὰ νὰ βρεθεῖ μιά λύση, ἡ Ἐνωση ἀ-

γνοήθηκε. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ἐκδηλωθεῖ σήμερα μέσα στὴν Ἐνωση, ἕνα πνεῦμα ἀδιάλλακτης ἀλληλοὑποστήριξης τῶν μελῶν της. Ἔτσι, γιὰ νὰ διοχετευτεῖ ἡ βρετανικὴ φιλία καὶ ἐπιρροή σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ἀραβικὰ κράτη, πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ τὴν Ἐνωση, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν καλύτερο ἀγωγὸ, μιά κι'ἀπ' αὐτὴ μπορεῖ νὰ κατωρθωθεῖ κάποια πολιτικὴ συνέχεια καὶ συνεργασία.

Ἐλάσαμε :

Ἄκτινες : Χριστούγεννα 1946. Ἄριθ. 63. Ἔτος Ι. Διακήρυξις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

Μ. Τριανταφυλλίδη : Μνημόσυνα (Ψυχᾶρης—Πάλλης—Φωτιάδης) Ἀθήνα 1946.

Ὀλγας Κομνηνοῦ—Κακριδῆ : Σχέδιο καὶ Τεχνικὴ τῆς Ἰλιάδος—Ἀθήνα Ἐκδοτικὴ Ἐταιρία ΙΚΑΡΟΣ 1947.

Νέα Οἰκονομία : Τεῦχος ἀρ. 3, Ἰανουαρίου.

Κομμουνιστικὴ Ἐπιθεώρηση : Τεῦχος ἀρ. 2 Φεβρουαρίου 1947.

Μόρφωση : Ἄρ. φύλλου 5. Τομ. Γ' Χρόνος Β'—25 25 Γενάρη 1947.

Ἄκτινες : Τεῦχος 64. Ἔτος Ι. Ἰανουαρίου 1947.

«Σοσιαλιστικὴ Ἐπιθεώρηση» : Τεῦχος ἀρ. 16—17—Χρόνος Β'. Ὀκτώβριος—Νοέμβριος 1946,

«Σοσιαλιστικὴ Ἐπιθεώρηση» : Τεῦχος ἀρ. 18. Χρόνος Β'. Δεκέμβριος 1946,

«Ἡ Πάλη τῶν Τάξεων». Ἄρ. φύλλ. 93—26 Γενάρη 1947.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Φεβρουάριος 1947

Διευθυντής : Σ. Θεοχάρης
Ἐμβάσμ.-Ἐπιστολές Χ. Τρικούπη 48
ΧΡΟΝΟΣ Β'—ἈΡ. ΦΥΛΛΟΥ 31

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ :

Ἐτήσια Δρ. 8.000

Ἐξαμηνί » 4.000

Ἐξωτερικοῦ :

Δολ. 5.- ἢ Λιρ. Ἀγγλ. 1.-